

**BAHÇEŞEHİR
ÜNİVERSİTESİ**

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME YÖNETİMİ

**BANKALARIN TİCARİ KREDİ
DEĞERLENDİRMESİNDE KULLANILAN ANALİZ
YÖNTEMLERİ VE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

SERHAT AKINCI

İSTANBUL, 2018

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ**

**BANKALARIN TİCARİ KREDİ
DEĞERLENDİRMESİNDE KULLANILAN ANALİZ
YÖNTEMLERİ VE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Başak ERDEM RENA

İSTANBUL, TEMMUZ 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İşletme

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: Bankaların Ticari Kredi Değerlendirmesinde Kullanılan
Analiz Yöntemleri ve Bir Uygulama
Öğrencinin Adı Soyadı: Serhat AKINCI

Tez Savunma Tarihi: 14.08.2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler
Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Program Koordinatörü
Prof. Dr. Fatma ÖZKUL

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli
görölmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı Dr. Başak Erdem RENK

Üye Dr. Ali Altuğ BİÇER

Üye Prof. Dr. Fatma ÖZKUL

ÖZET

BANKALARIN TİCARİ KREDİ DEĞERLENDİRMESİNDE KULLANILAN ANALİZ YÖNTEMLERİ VE BİR UYGULAMA

Serhat Akıncı

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Yönetimi

Dr. Öğretim Üyesi: Başak Erdem Rena

Temmuz, 2018, 102 sayfa

Ekonomik yaşamın baş aktörlerinden olan bankalar, kaynak aktarımı fonksiyonu ile reel kesine kaynak aktarmak üzere verdikleri krediler bakımından çok boyutlu sorumluluk sahibi durumundadırlar. Bankaların başlıca sorumluluğu ekonomik yaşamda dengeli ve etkili kredilendirme ilkeleri bağlamında kredi ilişkisi kurdukları işletmeleri doğru tanımak ve tanımlamak durumundadırlar. Bunun için bankalar “BASEL” adı verilen bir risk yönetimi ilkelerinden yararlanmaktadır. Kredi verilebilecek şirketlerin doğru tespit edilebilmesi ve risklerin de doğru yönetilmesi gerekmektedir. Kredi ilişkisinin başlangıç noktasında geçmiş mali performans ve sağlam teminatlandırma koşulunun yeterli görülmesi kayıt dışılığa neden olduğu gibi resmi mali verilerin de güvenilirliklerini sınırlamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı banka-işletme arasındaki kredi ilişkisi kurulmasında mali analize dair açıklamalar yapmaktan ziyade, mali veriler ile gerçek durum arasındaki farklılıklara dikkat çekebilmek ve bunu bir örnekle koyabilmektir. Ayrıca her banka temel bir takım ilkelere sadık kalmakla birlikte kendi kriterlerine ve politikalarına göre kredi vermektedir. Bu doğrultuda bilanço manipülasyonlarının ve kayıt dışılığın sıkça görüldüğü mobilya sektöründen bir firma inceleme konusu yapılarak, bilanço, gelir tablosu ve mali analiz sonuçları ile mevcut kredi durumu açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mali Analiz, Kredi, Banka, Mali Tablo, Oran Analizi.

ABSTRACT

ANALYSIS OF COMMERCIAL CREDITS AND PRACTICAL APPLICATIONS ABOUT FAULT DISCIPLINE

Serhat Akıncı

Institute of Social Sciences
Business Management

Phd. Lecturer: Başak Erdem Rena

July, 2018, 102 pages

Banks, among the leading players in the economy, have a multidimensional responsibility with regards to the loans extended by them for the purpose of provision of funds to the real sector by means of their function to provide funds. The primary responsibility of the banks consists of properly recognizing and identifying the businesses, they enter into a loan relationship, as per the balanced and effective loan facility principles in the economy. For such purpose, banks make use of a set of risk management principles that is called as BASEL. It is required that any company, to which a loan might be extended, is determined accurately, and also that the risk thereto are managed correctly. Finding the previous financial performance and robust collateralization adequate at the starting point of the loan relationship will not only give rise to black economy, but also limit the reliability of the official financial data. The primary purpose of this study is not to provide explanations with respect to the financial analysis in respect of establishment of the loan relationship between the financial data and the facts and also to exemplify such differences. Furthermore, each bank would adhere to some fundamental principles, and extend loans in compliance with its own criteria and policies. Accordingly, a company, which is engaged in the furniture industry where balance sheet manipulations and black economy are seen frequently, is made the subject matter of this study, and the balance sheet, the statement of income and the financial analysis result as well as the current loan status are tried to be explained

Keywords: Financial Analysis, Credit, Bank, Financial Statement, Ratio Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLOLAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. BANKACILIKTA KREDİ KAVRAMI.....	4
2.1 KREDİNİN TANIMI	4
2.2 KREDİNİN UNSURLARI VE AMACI	4
2.2.1 Süre/Zaman Unsuru	5
2.2.2 Güven-Teminat Unsuru.....	5
2.2.3 Risk Unsuru	5
2.2.4 Gelir Unsuru	6
2.3 KREDİNİN KAYNAKLARI VE TÜRLERİ	6
2.3.1 Nitelikleri Açısından Krediler	7
2.3.2 Vadeleri Açısından Krediler.....	8
2.3.3 Teminat ve İzin Açısından Krediler.....	8
2.3.4 Kullanma Amacı Açısından Krediler.....	9
2.4 FİRMALARIN KREDİYE İHTİYAÇ DUYMA NEDENLERİ	12
2.5 TİCARİ KREDİLER TANIMI	13
2.6 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE TİCARİ KREDİLER.....	15
3. KREDİ ANALİZİ VE TİCARİ KREDİ TAHSİS SÜRECİ.....	19
3.1 KREDİ ANALİZİ ve KULLANILAN KAYNAKLAR.....	19

3.2 KREDİ RİSKİ	22
3.3 KREDİ PUANLAMA (KREDİ SKOR).....	23
3.4 KREDİ PUANLAMA MODEL OLUŞTURMA.....	25
3.5 TİCARİ KREDİ BAŞVURU SÜRECİ ve İŞLEM ADIMLARI	26
3.5.1 Ticari Kredi Tabinin Alınması.....	26
3.5.2 Kredinin Türüne Göre Evrak Teslimi	26
3.5.3 Ön Değerlendirmenin Yapılması	27
3.5.4 İstihbarat	28
3.5.5 Puanlama ve Kredinin Analizi.....	30
3.5.5.1 Şube içi analiz	30
3.5.5.2 Merkezi birim analizi.....	30
3.5.6 Pazar ve Sektör İncelemesi.....	30
3.6. MALİ ANALİZ.....	31
3.6.1 Oran Analizi.....	31
3.6.2 Karşılaştırmalı Tablolar Analizi	33
3.6.3 Eğilim Yüzdeleri Analizi.....	35
3.6.4 Dikey Yüzde Analizi.....	36
3.7. KREDİNİN SORUNLU HALE GELMESİ VE NEDENLERİ.....	37
3.7.1 Firmaya İlişkin Nedenler	37
3.7.1.1 Yönetim	37
3.7.1.2 Üretilen mal veya sunulan hizmet	37
3.7.1.3 Pazarlama koşulları	38
3.7.1.4 Sermaye yapısı	38
3.7.1.5 Kontrol sistemleri	39
3.7.2 Çevresel Faktörler	39

3.7.2.1	Teknolojik çevre.....	39
3.7.2.2	Ekonomik çevre.....	39
3.7.2.3	Doğal çevre.....	40
3.7.2.4	Politik çevre.....	40
3.7.3	Bankacılık Hataları.....	40
3.8	KREDİ DERECELEMEDE KULLANILAN METODLAR.....	41
3.9	BASEL UZLAŞILARI VE KREDİLER.....	44
3.9.1	Basel Bankacılık Denetim Komitesi.....	44
3.9.2	Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel I).....	45
3.9.3	Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel II).....	46
3.9.4	Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel III).....	48
3.9.4.1	Özkaynaklar.....	48
3.9.4.2	Sermayeye ilişkin oranlar.....	49
3.9.4.3	Kaldıraç oranı.....	50
3.9.4.4	Likidite oranları.....	50
3.9.5	Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel IV).....	51
3.10	FİNANSAL VERİLERDE İŞLETME VE MUHASEBE AÇISINDAN HİLE.....	52
4.	ÖRNEK UYGULAMA.....	54
4.1	ARAŞTIRMANIN AMACI.....	54
4.2	ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve YÖNTEMİ.....	54
4.3	ARAŞTIRMAYA DAİR BİLGİLER.....	54
4.3.1	ABC Mobilya Temel Mali Verileri.....	55
4.4	ABC MOBİLYA GELİR TABLOSU.....	61
4.5	ABC MOBİLYA MALİ ANALİZ.....	65
4.5.1	Cari Oran.....	66

4.5.2	Asit Test Oranı.....	66
4.5.3	Likidite Oranı.....	67
4.5.4	Net İşletme Sermayesi Oranı	67
4.5.5	Kısa Vadeli Borç /Toplam Pasif.....	68
4.5.6	Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar.....	69
4.5.7	Uzun Vadeli Borç (Yabancı Kaynak) /Toplam Pasif.....	69
4.5.8	Kısa Süreli Yabancı Kaynak / Toplam Aktif.....	70
4.5.9	Kısa Süreli Yabancı Kaynak / Toplam Yabancı Kaynak.....	70
4.5.10	Banka Borçları/Özvarlık.....	70
4.5.11	Toplam Varlık Devir Hızı	71
4.5.12	Ortalama Ticari Alacaklar	71
4.5.13	Alacak Devir Hızı ve Alacak Tahsil Süresi (Gün).....	72
4.5.14	Stok Devir Hızı ve Stok Tüketim Süresi.....	73
4.5.15	Kar Marjı ve Toplam Varlık Karlılığı.....	73
4.5.16	Finansman Maliyeti.....	74
4.5.17	Öz Sermaye / Toplam Aktif.....	74
4.6	ABC MOBİLYA BANKALAR İLİŞKİLERİ VE ANALİZİ	75
4.7	DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	76
4.7.1	Kayıt Dışılıktan Kaynaklanan Reel Tespitler Yapılamaması.....	76
4.7.2	Riskli Kabul Edilen Bir Sektörde Faaliyet Göstermesi	77
4.7.3	İşletmenin Gelecekteki Performansı/Nakit Akışlarının Öngörülememesi. 78	
4.7.4	İhtiyaç Duyduğu Kredi Kompozisyonunu (Tutar, Vade, Tür) Tam Olarak Belirleyememesi veya Yanlış Belirlemesi	78
4.7.5	Kabul Edilebilir Seviyenin Üzerinde Borç Yükü Bulunması	79

4.7.6 Kredinin İşletme Faaliyet Amacı Dışında Başka Amaçla Talep Edilmesi.	80
4.7.7 Bankada İşletme Kredilerine Cevap Verebilecek Birimin (KOBİ / Ticari / Kurumsal Bankacılık vs.) Bulunmaması	81
4.7.8 Kredi Biriminde Yeterli Personel İstihdamı Bulunmaması	82
4.7.9 Kredi Biriminde Görev Yapan Personelin Bilgi Yetersizliği	82
4.7.10 Bankanın Mevzuat/Yönetmelik/Uygulamalarından Kaynaklanan Kredi Sınırlamalarının Bulunması.....	83
4.7.11 İşletmeye İhtiyaç Duyduğu Kredi Kompozisyonunun (Tutar, Vade, Tür) Sunulamaması	84
4.7.12 İşletmenin Kredi İhtiyacı Dışında Diğer Bankacılık Hizmetlerindeki Beklentilerinin İstenilen Çeşit / Hız / Kalite / Fiyatta Karşılanamaması.	84
4.7.13 Yetkin Bir Değerleme Sisteminin Bulunmaması	85
4.7.14 İşletmenin Kredi İhtiyacına Zamanında Yanıt Verilememesi.....	86
4.7.15 Hedef Baskısı Varlığı.....	87
4.7.16 Politik Baskı	88
4.7.17 Kredi Kullandıranı Sonrası Kredinin Kaderiyle Baş Başa Bırakılması/İzlenmemesi	88
_Toc520062090SONUÇ	90
KAYNAKÇA	97

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1: Analizde Kullanılan Temel Finansal Oranlar	32
Tablo 3.2: 3K Sistemine Göre Değerlendirme	43
Tablo 4.1: ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12.2016 ve 31.12.2017 Tarihli Bilanço Aktif	56
Tablo 4.2: ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12.2016 ve 31.12.2017 Tarihli Bilanço Pasifi	59
Tablo 4.3: ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Gelir Tablosu	61
Tablo 4.4: ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Tarihli Mali Analiz Tablosu	65

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1: Kredi Türlerinin Sınıflandırılması	6
Şekil 2.2: Krediler (Türk Parası – Yabancı Para).....	15
Şekil 2.3: Kredilerin Dağılımı	16
Şekil 2.4: Kredi Türlerinin Gelişimi	16
Şekil 2.5: Toplam Krediler Seçilmiş Sektörlere Dağılımı	17
Şekil 2.6: KOBİ Kredilerinin Gelişimi	18
Şekil 2.7: Seçilmiş Sektörlere ilişkin Takibe Dönüşüm Oranları.....	18

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Aylık Eşit Taksitli
BCH	: Borçlu Cari Hesap
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKM	: Bankalar Arası Kart Merkezi
GKS	: Genel Kredi Sözleşmesi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
RAV	: Risk Ağırlıklı Varlıklar
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

1. GİRİŞ

Bankaların gerçek veya tüzel kişilere vermiş olduğu ödünç para karşılığında borcun ödenmesi veya bir işin yapılması konusunda girdiği taahhüde kredi denilmektedir. Kredinin ülkelerin ekonomisinde büyük bir payı ve önemi vardır. Bireyler, aldıkları krediler ile ülke içerisinde yeni yatırımlar, alım-satımlar yapabilmekte, arz-talep hareketliliği oluşturmakta ve bu sayede ülke ekonomisinin gelişimine ve kalkınmasına katkı sağlamaktadırlar. Dünya genelindeki istatistiklere bakıldığında da gelişmiş ülkelerdeki bankaların kredi sağlama oranlarının gelişmekte olan ülkelerin bankalarındaki oranlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Günümüzde sağlanan kredilerin niteliklerine, teminatlarına, vadelerine ve veriliş amaçlarına göre pek çok türü bulunmaktadır. Bununla birlikte hangi kredi türü olursa olsun, bütün kredilerin genel olarak sahip oldukları bazı unsurlar olmakla birlikte krediler bankacılık literatüründe risk olarak tanımlanmaktadır. Risk ise genel tanımı ile bir işin beklenilenden farklı sonuçlanması olasılığıdır. Risk unsurunun en fazla olduğu sektörlerden biri de bankacılıktır. Bankacılık sektöründe finansal risk olarak adlandırılan ve beklenen değer ile gerçekleşen değer arasındaki farktan doğan bu durum, sektörün doğası gereği giderilemeyen bir yapıdadır. Özellikle, kredilendirme sonrası müşterilerin ödeme sıkıntısına düşmeleriyle taahhüt ettikleri ödemeyi yapamamaları sonucunda likiditede bozulmalar meydana gelir. Bu durum kredi riski olarak adlandırılır ve ticari bankaların aldıkları en büyük risklerden biri olarak değerlendirilir.

Bankaların kredi riski nedeniyle en çok zarara uğradığı dönemler ise ülkelerin yaşadığı kriz dönemleri ya da sektörel olumsuzlukların bir anda yaşanmasıdır. Örneğin 2015 yılında Rusya ile yaşanan sorun nedeni ile başta turizm sektörü olmak üzere pek çok alanda önemli olumsuzluklar yaşanmıştır. Kriz nedeniyle alım ve satım gücü düşen müşterilerin, kredi borçlarını ödeyememe durumları ile sık sık karşılaşmaktadır. Bununla birlikte kredi riskinin önlemesi için alınan tedbirlerden biri olan teminatlar da sürekli değişen piyasa ortamında değer yitirebilmekte ve bu da bankaların zarar sorunu yaşamasına veya etkinsizliğine yol açabilmektedir.

Risklerin önüne geçmek adına ise bankalarda risk yönetim sistemleri uygulanmaktadır. Özellikle kredi riskini önlemek adına yapılan kredi risk yönetiminde, olası krizlere yönelik analizler yapılmakta ve bankanın kârlılığı bu risklere ayarlı olarak düzenlenmektedir. Bu sayede kredi riskinden doğacak zararın minimumda tutulması amaçlanır. Son yıllarda arka arkaya yaşanan gerek ülkeler bazında, gerek dünya çapında yaşanan ekonomik krizler kredi risk yönetimin önemini gözler önüne sermiştir. Diğer risk türleri içerisinde en fazla kredi riskine yönelik önlemleri alınması ise kredi riskinin diğer riskler arasında büyük bir orana sahip olmasıdır.

Kredi risk yönetimi çerçevesinde yapılan faaliyetlerden birisi de yeniden yapılandırma. Yeniden yapılandırma ile kriz sonrası borçların ödenememesi ile meydana gelen sorunlu kredilerin borçlandırılmasında düzenlemeler yapılır. Borçların yeniden yapılandırılması olarak da adlandırılan bu süreçte, ülke ekonomisindeki krizden sonra işletmelerin ve kişilerin aldıkları kredi borçlarını geriye ödememeleri sonucu oluşacak yeni bir krizin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Borçların yeniden yapılandırılması sürecinde devletlerin bankalara destek sağlamakta ve bunu yaparken farklı yaklaşımlar kullanmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle bankacılıkta kredi kavramı incelenmiş olup bu bağlamda kredinin unsurları ve amacı, kredinin kaynakları ve türleri, firmaların krediye ihtiyaç duyma nedenleri açıklandıktan sonra Türk bankacılık sisteminde ticari kredilerin mevcut görünümü hakkında özet bilgi verilmiştir. Devam eden bölümde kredi analizi ve ticari kredi tahsis süreci kapsamlı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda kredi analizi ve kullanılan kaynaklar, kredi riski ve puanlama, kredi puanlama model oluşturma, ticari kredi başvuru süreci ve işlem adımları ile mali analiz konularında açıklamalar yapıldıktan sonra kredi sürecinin önemli bir parçası olan kredilerin sorunlu hale gelmesi ve bunların nedenleri hakkında bilgi verilmiştir. Yine aynı bölüm içerisinde kredilerin izlenmesi ve yönetilmesinde kullanılan metotlar hakkında bilgi verildikten sonra kredinin oluşturulması süreci hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise örnek bir uygulama yapılmıştır. Örnek uygulamaya göre seçilen bir işletmenin mali verileri incelenmiş, bu verilerden elde edilen verilere bakıldığında tespit edilen bir takım olumsuzluklar ve banka-işletme ilişkisinin gelişimi değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede de mevcut sorunlar ile bunlara yönelik çözüm önerileri hakkında bilgi verilmeye veya açıklama yapmaya çalışılmıştır.

2. BANKACILIKTA KREDİ KAVRAMI

2.1. KREDİNİN TANIMI

Sözlük anlamı itibariyle kredi “saygınlık, güven” anlamına gelmektedir. Genel tanımı “belirli bir süre sonra ödeme vaadi ile mal, para ve hizmet cinsinden satın alma gücünün sağlanması veya var olan satın alma gücünün belirli bir zaman sonra geri alınmak üzere başka bir kimseye devredilmesi” olarak yapılmaktadır (TDK Türkçe Sözlük).

Parasız (2000)’a göre kredi, borç verecek finansal kurumun bir istihbarat (mali, ticari vb.) sürecinden elde ettiği bilgilere, borç vermeyi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere, kendi iç prosedürlerine ve kaynaklarının durumuna göre gerçek veya tüzel kişi ve kurumlara teminatlandırmak (maddi teminat veya kefalet) koşulu ile belli bir vade ve ödeme planına göre borç (para, kefalet, garanti) vermesidir (Parasız 2000, s. 199).

Türkiye’de bankacılık işlemlerini düzenlediği 5411 Sayı Bankacılık Kanununun 48. Maddesinin 1. fıkrasına göre; “bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle yada herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılan işlemlerdir” denilmektedir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 1. Md.)

2.2. KREDİNİN UNSURLARI VE AMACI

Yukarıda sayılan kural ve düzenlemelere göre tahsis edilen çerçevede olmak üzere kredilerin kullandırımında her bankanın kendine göre kredi politikası bulunmaktadır. Ancak temel olarak kredilerin taşınması gereken unsurlar literatürde süre/zaman, güven, risk ve gelirler şeklinde sıralanmaktadır (Kavcıoğlu 2003, s. 68). Kredinin unsurları aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1 Süre/Zaman Unsuru

Borç vermenin doğasında alınan borcun belli bir süre sonra geri ödenmesi vardır. Bu nedenle bankacılık işlemlerinde de kredinin veya kredi yerine geçen garanti ve kefaletlerin zamanı geldiğinde geri ödenmesi veya tasfiye edilmesi yani borcun ortadan kalkması gerekmektedir. Borcun tasfiyesi ya zamanında yapılan ödemeler ile ya da ödenmemişse teminatların bozulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bankalar açısından süre geleceğe yönelik bir belirsizlik doğurduğundan borcun ödenmesi veya bankacılık dilinde riskin tasfiye edilmesinde süre riski zaman yaymaktadır. Eğer risk zamanında olması gerektiği gibi tasfiye edilemezse banka için mevcut kaynak üzerinde fırsat maliyeti oluşturmaktadır (Aslan 2014, s. 26).

2.2.2 Güven-Teminat Unsuru

Kredinin yapısında, borcun, işin ya da hizmetin çeşitli nedenlerle yerine getirilememe tehlikesi bulunmaktadır. Riskin azalması ya da çoğalması, borçlunun yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınması ya da getirememesi alınacak teminatın cinsine göre artar ya da azalır. Bankalar söz konusu riski en aza indirmek amacıyla kredi kullandıracakları gerçek veya tüzel kişilerden kredi talep edenin durumuna göre; nakit, ipotek, mal rehni, üçüncü kişinin kefaleti vb. güvenceler talep ederler. Krediler belirli bir süre sonunda geri alınma koşulu taşınması nedeniyle kredi alanın banka nezdinde bir saygınlığı olmalıdır ve güven uyandırmalıdır. Güven unsuru Bankacılık Kanunda geçen “basiretli esnaf” kavramı ile ilgilidir. Bankalar borç verirken her ne kadar teminatlandırma ve istihbarat yapsalar da verilen kredinin amacına uygun kullanılması ve geri ödeneceğinin güvence altına alınması ve doğru bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Güven unsurunun özünde kredi verilen kişinin borcunu zamanında ödemesi beklenir (Akgüç 2014, ss. 32-34).

2.2.3 Risk Unsuru

Bankacılıkta riski, kredinin tahsiline ve taahhüdün yerine getirilmesine kadar ortaya çıkabilecek kredinin zamanında ve eksiksiz ödenmemesi, sözleşmedeki koşulların yerine getirilmemesi gibi tehlikelerin hepsi olarak tanımlanabilir. Verilen her borç banka için teminatlandırılmış da olsa geri ödenmeme olasılığı taşıdığından risk olarak

kabul edilir. Bundan dolayı bankacılık terminolojisinde kredi terimi risk olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle risk kredi kapsamında kullanılan her türlü menfaat olarak kabul edilir ve riskin en aza indirilmesi arzu edilir (Akgüç 2014, ss. 32-34).

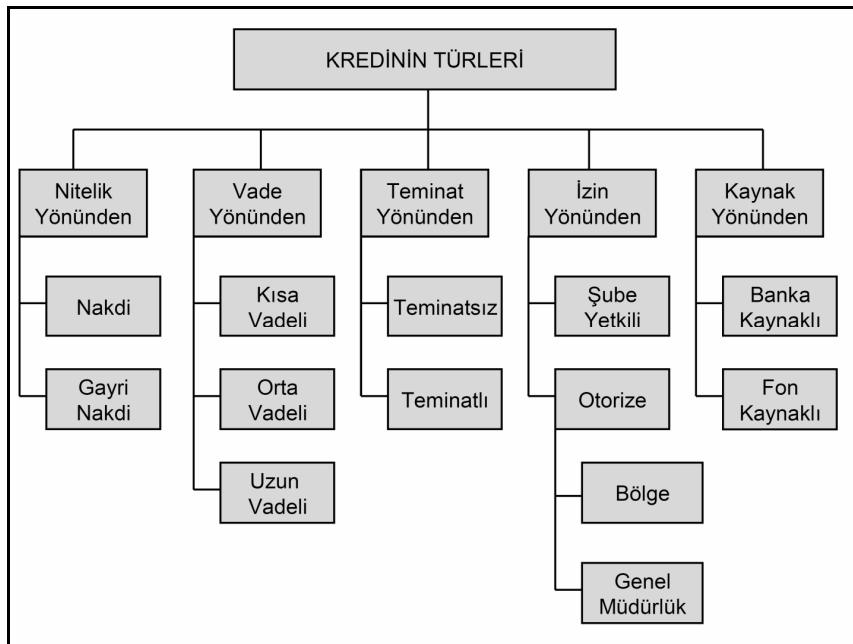
2.2.4 Gelir Unsuru

Bankacılıkta krediler sadece teminat esaslı kullanılmaz. Yani verilen krediyi, faizleri ve masrafları karşılayacak kadar teminat alınması veya bulunması kredi tahsisi için yeterli değildir. Önemli olan borçlunun krediye geriye ödeyecek kadar bir gelirisinin bulunması ve kredi tutarı ile gelirin orantılı olmasıdır (Ensari 2011, s. 6).

2.3 KREDİNİN KAYNAKLARI VE TÜRLERİ

Genel olarak ticari bankacılıkta krediler farklı açılardan sınıflandırmaya tabi tutulurlar. En temel anlamda kullanılan ayırım vadelerine veya teminat şartlarına göre yapılan ayırımdır. Bunun yanında en geniş anlamıyla niteliklerine göre, vadelerine göre, kullanım amacına göre, teminatlarına göre, kullanılan/kullanılan sektörlere göre, izin durumuna göre (genel müdürlük, bölge müdürlüğü, şube) ve kaynaklarına göre yapılan sınıflandırmalardır. Aşağıda Şekil 2.1’de bu sınıflandırma gösterilmiştir.

Şekil 2.1 Kredi Türlerinin Sınıflandırılması

Kaynak:: Ataçoğlu, 2006, s.40.

Kredi banka için bir borç verme işlemi olduğundan her ticari işleme gibi bankalar da kredileri ya kendi öz kaynaklarından ya yabancı kaynaklardan kullanırlar. Kendi öz kaynağından kredi kullanması demek, 5411 Sayılı yasada belirtilen usul ve esasları göre sermayesi oranında risk tahsis etmesidir. Yabancı kaynak şeklinde kullanılan kredilerde başlıca üç yöntemden söz edilebilmektedir. Birincisi banka için yabancı kaynak olan mevduatın krediye dönüştürülerek verilmesidir. İkincisi, sendikasyon adı verilen daha düşük maliyetli dışarıdan borç alınarak üzerine ilave faiz eklenerek borç verilmesidir (Tutcuoğlu 2010, ss. 24-25).

Örneğin yurt dışında faizlerin düşük olduğu bir ülkedeki finansman kurumundan borç alınarak Türkiye’de daha yüksek orandan kredi vermek. Üçüncüsü de bankanın kendi kaynağı olmayan bir kaynağa ait varlıkları borç olarak vermesidir. Eximbank veya KOSGEB gibi kurumlar doğrudan kredi ilişkisine girmemekte bankalar aracılığı ile tahsis yapmaktadır. Banka tıpkı kendisi kullanıyormuş gibi kredi analizini yapar ve söz konusunu kurumun kaynağını kredi olarak verir ve vade sonunda riski tasfiye eder. Bankaları bu tip kullandırmalarda küçük faiz ve işlem komisyonları almaktadır.

Kredilerin türleri denildiğinde ise uzun bir liste ve sınıflama vardır. Ancak temel anlamda kredileri nakit ve gayri nakdi olarak ikiye ayrılmakta bunlar da gerçek kişilere verilen bireysel krediler ve ticari kişiliklere verilen ticari krediler olarak ayrılmaktadır. Kredilerin kaynaklarında görülen kısıtlı çeşitliliğe karşın kredilerin türlerinde oldukça fazla çeşitlilik bulunmaktadır (Kavcıoğlu 2003, ss. 6-7). Alan yazında yer alan yazar ve araştırmacıların kendilerine göre sınıflandırmaları bulunmakla birlikte uzun bir kredi türü sınıflaması bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle kısaca kredilerin türleri aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1 Nitelikleri Açısından Krediler

Niteliklerine göre krediler nakit ve gayri nakit olmak üzere ikiye ayrılırlar. Nakit krediler bilinen parasal olarak verilen kredilerdir. Gayri nakit krediler ise bir taahhüt veya hizmet işinin yerine getirilmesinde bankanın kefil olması veya kefalet vermesidir. Eğer taahhüt olması gerektiği gibi yerine getirilirse banka sadece komisyon masraflarını alarak işlemi sonlandırır. Ancak taahhüt yerine getirilmezse banka kefil olduğu kısmı

genellikle ihale makamına tazmin eder. Bu işlemler teminat mektupları üzerinden gerçekleştirilmekte olup “garanti” ler de aynı mantıkla çalışmaktadır.

2.3.2 Vadeleri Açısından Krediler

Krediler nakit ya da gayri nakit olsun kısa, orta ve uzun olmak üzere üç tip vadede değerlendirilmektedir. Kısa vadeli krediler genellikle 1-12 ay arasındaki kredilerden oluşmaktadır. Orta vadeli krediler ise genellikle 1-5 yıl aralığında verilen kredilerden oluşmaktadır. Uzun vadeli krediler ise 5 yıldan daha uzun süre ile verilen krediler grubundan oluşmaktadır. Orta ve uzun kredilerde bankalar için risk artmakla birlikte kredi olarak verilen banka kaynağının uzun bir süreye yayılı olarak bekletilmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle ekonomide ve piyasa koşullarında meydana gelebilecek olası bir dalgalanmada bankaların fırsat maliyeti riski ortaya çıkabilmektedir (Aras 1996, ss. 4-5).

2.3.3 Teminat ve İzin Açısından Krediler

Bankalar kredi kullanırken her halükarda teminatlandırma yapmak durumundadır. Aksi halde kredinin ödenmemesi riski ortaya çıkabilecektir. Bundan dolayı kredilerin teminatlandırılmasında maddi teminatlar çek, senet, ev, araç, işyeri ve kefalet gibi unsurlar ile kullanılmaktadır. Ayrıca teminat olarak hisse senedi, hazine bonusu, devlet tahvili vb. gibi menkul kıymet nitelikli likit varlıklarda kullanılabilir. (Pamukçu 2009, s. 18).

İzinler bakımından değerlendirildiğinde krediler şube, bölge müdürlüğü ve genel müdürlük seviyelerinden izinlere tabi olabilmektedir. Bankalarda içi prosedürlere göre ayarlanan limitler dahilinde birimlerin verebilecekleri krediler belirlenmiştir. Örneğin şube yetkisini aşan kısım bölge müdürlüğüne, onu da aşan kısmı genel müdürlük onayına gitmektedir. Daha büyük miktarlarda kredi söz konusu ise banka ilgili kurulunca değerlendirilmektedir. Ancak 5411 Sayılı yasasına göre bir banka toplam öz kaynağının yüzde 10’undan fazlasını kredi olarak kullanılamamaktadır.

Dolayısı ile krediler şube yetkisindeki krediler, bölge müdürlüğü yetkisindeki krediler ve genel müdürlük yetkisindeki krediler olmak üzere küçük, orta ve büyük (otorize) krediler şeklinde sınıflandırılabilir.

2.3.4 Kullanma Amacı Açısından Krediler

Kullanma amacı açısından krediler bireysel ve ticari olmak üzere iki türde kullanılabilir. Bireysel krediler, ticari bir amacı olmaksızın kredileri ifade eder. Ev, araç, eşya, nakit vb. şekillerinde gerçek kişilere yeterli sağlamaları durumunda kullanılan kredilerdir. Ticari krediler ise gerçek ve tüzel ticari kişilere gerekli olan yatırım ve faaliyetlerini sürmekte kullanmak amacıyla tahsis edilen nakit ve gayri nakit kredilerden oluşmaktadır (Pamukçu 2009, s. 18).

Kullanma Amacı Açısından Kredileri kısaca şu şekilde sıralamak mümkündür (Benligiray ve Banar 2004, ss. 9-10);

- a) Kurumsal Krediler: Bankalar tarafından özel değerlendirme ve fiyatlama yöntemleri kullanılarak büyük işletmelere kullanılan kredilerden oluşmaktadır.
- b) Ticari Krediler: Daha çok küçük ve orta büyüklükteki işletmeler olan be kısaca KOBİ olarak anılan işletme gruplarına kullandırdıkları kredilerdir.
- c) Bireysel Krediler: Ticari bir amaç güdülmeksizin gerçek kişilere kullanılan tüketici kredisi, taşıt kredisi ve konut kredisi gibi krediler ve bunların diğer alt türlerinden oluşan kredilerdir.
- d) Yatırım Kredileri: Bankaların firmalara duran varlıklarının finansmanı amacıyla kullandırdıkları kredilerdir. Genel olarak orta veya uzun vadeli sürelerde ve sınai yatırım, ihracat garantili yatırım, yarım kalmış yatırım, gemi inşası, gemi ithalatı, çekici ve treyler yatırımı, gemi inşa tesisleri yapımı gibi amaçlar için kullanılır.
- e) Donatım Kredileri: Çoğunlukla orta vadeli kullanılan bu tip krediler, işletmelere ait bina ve tesislerin genişletilmesi, modernizasyonu, yenilenmesi, makine ve teçhizat sağlanması amacıyla verilen kredilerdir.
- f) İşletme Kredileri: Genellikle kısa ve orta vadeli verilen işletme kredileri, işletmelerin kısa vadeli kaynak ihtiyaçlarını karşılamak ve üretim faaliyetlerini finanse etmek ya da çalışma sermayesi açıklarının finansmanını sağlamak,

işletmenin dönen varlıklarının güçlendirilmesi amacı ile kullanılan kredilerdir.

- g) Tüketici Kredileri: Banka tarafından müşteriye bir defada kullanılmak üzere belirlenen limitte kullanma yetkisi verilen, geri ödemeleri de müşteriye bankaca bildirilen geri ödeme planı çerçevesinde taksitler halinde yapılan kısa ve orta vadeli kredilerdir.

Bankalar ticari krediler kullandıkları şirketler tacir veya sanayicilerin dışında kalan kesime tüketici kredileri başlığında konut ve otomobilin ötesinde seyahat, okul taksiti vs. her türlü ihtiyaç için verdiği ve önceden belirlenen faiz oranlarına göre geri ödenen kredidir. Bankaya bir mal veya hizmeti satın almak amacı ile müracaat eden tüketicinin banka veya finansman kuruluşları ile tüketiciler arasında öncelikle yazılı bir görüşmenin yapılması ve bu sözleşmenin bir nüshasının da tüketiciye verilmesi zorunludur. Bu sözleşmeye istinaden taraflar arasında varılan anlaşmaya göre kredi şartları, sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez. Bu krediler nakdi kredi olarak düzenlenir (Yıldız 2016, s. 22).

Konut kredileri ise yine kredi türleri arasında yer almakla birlikte Bir çeşit tüketici kredisi olup, gerçek kişilerin yeni veya kullanılmış konut alımında doğacak finansman ihtiyacına yönelik nakdi kredi olup aynı zamanda uzun vadeli kredi sınıfına da girmektedir, kredi konusunun mahiyeti gereği krediler 5-20 yıl arasında değişebilen vadeli olmalarından dolayı, konut kredisi uygulamasında (Pamukçu 2009, s. 18 ; Sevilengül 2001, s. 103);

- i) Öncelikle kredi talebinde bulunan tüketicinin satın almak istediği konutu belirlemiş olması gereklidir ki banka ona göre karar vermeden önce incelemelerini yapabilsin,
- ii) Tüketici satın almayı düşündüğü konutun en azından kat irtifakını haiz müstakil tapusunun olması, kredi talebinde bulunmadan önce bunları kontrol etmesi,

- iii) Banka tüketicinin talep etmiş olduğu konut kredisine karar vermeden önce tüketicinin satın alacağı konutun banka tarafından ekspertizinin yapılması gerektiği,
- iv) Bankanın yapacağı ekspertiz değerinin bankanın konut kredisi strateji ve politikasına uygun olması ki bu da konut kredisinin kredi konusu konutun belirli bir kısmını teşkil etmesi diğer önemli hususlardan biridir,
- v) Diğer en önemli konulardan birisi de satın alınacak olan konutun tapu kaydı üzerinde herhangi bir takyidatın bulunmaması, bunun bankalar tarafından incelenmesi,
- vi) Konut kredisine karşılık tüketicinin satın alacağı konutun banka tarafından ipotek konulması ile bankanın vereceği konut kredisine karşılık bankanın kendisini teminata alması,
- vii) Konut kredisini ödeme gücünü tespit etmek amacı ile gene bankanın politikasına göre konut kredisi alan tüketicinin aylık gelirinin bankaya ödeyeceği aylık taksitlerin belirli bir kısmını teşkil etmesi gerekmektedir.
- viii) Bankaların kullandığı konut kredilerinde kredinin konusu olan konut olduğundan bankalar için konutun kendisi maddi teminat olmaktadır. Ayrıca konut üzerine de banka tarafından ipotek konulduğundan, konut kredisi olan konutun yukarıda da belirtildiği gibi, konutun tamamlanmış olması, tapusunun bulunması ve konutun tapu kaydı üzerinde herhangi bir takyidatın olmaması konut kredisinin verilebilmesi olması gereken başlıca unsurlardır.

Bankaların önemli diğer finansal hizmetlerinden birisi de kredi kartlarıdır. Bankalar ve kart çıkartmaya yetkili kuruluşların bir ödeme aracı olarak müşterilerine sundukları mal ve hizmet alımında kullanılabilen ve istenildiğinde bankanın tahsis ettiği limit dahilinde kredi kullanabilme ve nakit çekme imkanı sağlayan bir kredi enstrümanıdır. Kredi kartı sistemi, paranın taşınması yükünü ve çalınıp kaybedilmesi riskini ortadan kaldırmak amacıyla, ticari işletmeler ile önceden yapılan anlaşmalara istinaden kart sahibinin ödemelerini bu kart vasıtasıyla yapması ve başka bir şart aranmaksızın üye işyeri tarafından kabul edilmesi esası üzerine kurulmuştur. Bu finansman enstrümanını sunan

bankalar hem kart sahibi olmak isteyen kişiler ile hem de mal veya hizmet sunan ticari işletmelerle üyelik sözleşmesi imzalayarak ekonomik olarak sistemi organize etmektedir (Temuçin 2006, s. 50; Göksu 2012, ss. 20-21).

2.4 FİRMALARIN KREDİYE İHTİYAÇ DUYMA NEDENLERİ

Borç verme uzun yıllar hem bireysel yaşamın hem de ticari faaliyetlerin önemli bir parçası olmuştur. Geçen zaman içinde geleneksel yöntemler meydana çıkmış ve bu da bu alanda oldukça fazla deneyim kazanılmasını sağlamıştır. Denenmiş yöntemlerin günümüz ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı ya da yeni borçlanma tekniklerini gerektirip gerektirmediğini ise şahısların ve firmaların finansal işlemlerinin niteliği ve boyutları belirleyecektir (Oruç, 2001, s. 248).

Ticari bankalar son yıllarda başarılı kredi kullandırma yöntemleri geliştirmiş ve farklı koşullarda, farklı amaçlarla firmalara uygun kredi çeşitlerini başarılı şekilde sunmuşlardır. Hemen her iş kolunda firmalar kredi kullanırlar. Hatta büyük kamu kuruluşlarının da banka kredisiyle finansman sağlama yoluna gittikleri sıkça görülmektedir. Firmaların neden kredi kullanmak istediklerine dair çok çeşitli nedenler sıralanabilir. En önemli nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Oruç, 2001, s. 248);

- i) “Firmanın hızlı büyümesi,
- ii) Firmaların zarar etmesi ya da karlılığının yetersiz oluşu,
- iii) Firmanın aşırı ölçüde kar dağıtımını yapması veya firmadan büyük ölçüde kaynak çekilmesi,
- iv) Mevsimsel hareketler,
- v) Spekülatif amaçlar,
- vi) Mevcut borçların ödenmesi,
- vii) Sermaye taahhüdünün yerine getirilmesi,
- viii) Firma satın almak için kredi ihtiyacının doğması,

- ix) Mevsimlik çalışma sermayesi ihtiyacının finansmanı,
- x) Uzun vadeli çalışma sermayesi oluşturulması,
- xi) Duran varlıkların finansmanı,
- xii) Duran varlıkların yenilenmesi,
- xiii) Vadeli ödeme yerine peşin satın almanın finanse edilmesi,
- xiv) Beklenmeyen olağanüstü olayların gerektirdiği harcamaların finanse edilmesidir”.

2.5 TİCARİ KREDİLER TANIMI

Ticari kredi, işletme kredisi veya ticari ve sanayi kredisi olarak da isimlendirilmekte ve iş dünyası için çok önemli bir fon kaynağını oluşturmaktadır. Ticari ve sanayi kredisi stok finansmanından teçhizat yatırımlarına ve perakende ticaretten üretime kadar geniş bir alanda kullanılmaktadır. Bu tür krediler ticari ve endüstriyel amaçlar için tek mal sahipliğine, ortaklıklara, şirketlere ve diğer ticari girişimlere verilen kredileri kapsamaktadır. Bireylere ticari, endüstriyel profesyonel amaçlar için verilen krediler de ticari kredi kapsamında sayılmaktadır. Şahsi yatırım ve harcama amacı için verilen krediler bu kapsamda sayılmamaktadır. Gayrimenkul teminatı ile verilen krediler, finansal kurumlara verilen krediler, tarımsal üretimi finanse etmek için verilen krediler ile çiftçilere verilen diğer krediler, şahıslara ev, aile ve diğer şahsi harcamaları için verilen krediler ticari ve sanayi kredileri kapsamının dışında tutulmaktadır.

Ticari kredilerin ekonomik önemi iki açıdan incelenebilmektedir. Bunlardan birincisi banka aktiflerinin içerisinde ticari kredinin payı, diğeri ise şirketlerin fon kaynaklarında ticari kredinin payıdır. Ticari krediler, ticari kesim tarafından, genel olarak aşağıdaki amaçlar için kullanılmaktadır;

- i) Mevsimlik çalışma sermayesi,
- ii) Uzun dönemli çalışma sermayesi,
- iii) Ömrünü tamamlamış duran varlıklar ile değiştirilen yeni duran varlıkların alımı,

- iv) Ödeme yapısının değiştirilmesi için,
- v) Ticari borçların azaltılması için,
- vi) Menkul kıymet ihraç edene kadar geçici ihtiyaçların karşılanması için.

Ticari Kredi Müşterileri hizmet ve reel kesimde faaliyet gösteren tüzel veya gerçek statüdeki kişiliklerden oluşmaktadır. İşletmelerin imalatçı, toptancı, perakendeci, hizmet işletmesi, taahhüt işletmesi ve tarım işletmeleri olarak faaliyetlerinin niteliklerine göre sınıflandırılması mümkün olmaktadır. Her tip işletmenin kendine has faaliyet özellikleri bulunması ve ekonomi içinde değişik fonksiyonlara sahip olmaları bu işletmelerin ihtiyaçlarının da farklı olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Kredi müşterisinin ihtiyacının doğru olarak tanımlanması kredi yöneticisinin vade, miktar, teminat açısından doğru kredi kararları verebilmesi açısından son derece önemli olmaktadır. Burada ticari kredi müşterilerinden imalatçı, toptancı ve perakendeci işletmeleri ile ilgili kısa açıklamalarda bulunulacaktır;

İmalatçılar: Tanım olarak imalatçılar sattıkları malın üreticisidirler. Bazı üreticiler üretim sürecinin sonunda aldıkları hammaddenin şeklini değiştirirken bazıları ise birçok parçayı bir araya getirerek nihai ürünü oluştururlar. İmalatçıların faaliyet döngüsü nakitle veya hammaddenin satın alınmasında kullanılan ticari borçla başlar. Bu hammaddeler işlenerek stok oluştururlar, stoklar da satıldığı zaman ticari alacaklara dönüşür, ticari alacaklar tahsil edildiği zaman elde edilen parayla yeniden mal satın alınmakta ve yeni bir faaliyet döngüsü başlamış olmaktadır. Genelde üretici firmalar faaliyetlerini sürdürebilmek için büyük miktarda sermayeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Toptancı Firmalar: Toptancı firmalar üretici firmalar gibi sattıkları malın üretimini yapmamaktadırlar. Faaliyet amaçları pazarlanabilir koşullarda mal alıp bunları belirli bir karla satmaya yöneliktir. Temelde toptancılar, üreticilerle nihai dağıtıcı rolüne sahip olan perakendeciler arasında aracı vazifesi gören stok yöneticisi durumundadır. Toptancı işletmelerin temel özelliği büyük miktarda stokların alınıp satılmasıdır. Genelde stok dönüş hızı yüksek kar marjı düşük olmaktadır.

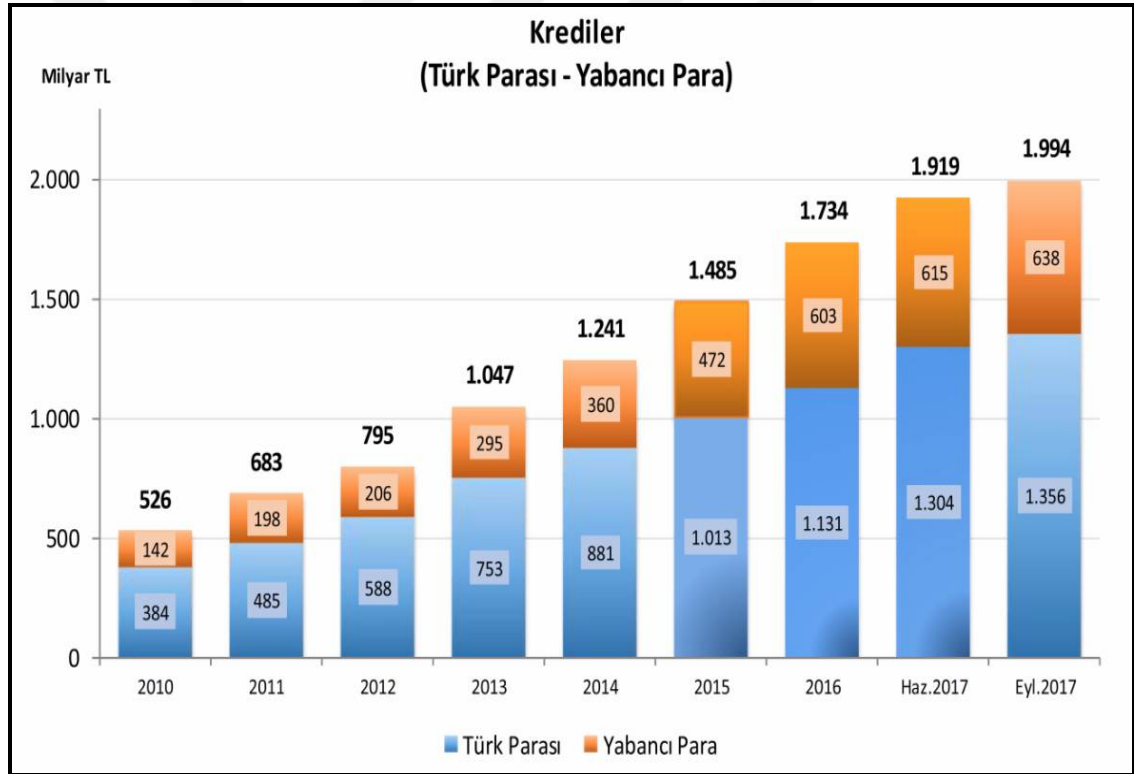
Perakendeciler: Perakendeciler bitmiş ürün şeklindeki malları toptancıdan veya doğrudan üreticiden satın almaktadırlar. Toptancı firmalarda olduğu gibi gerekli olan sermaye, satış hacmine ve sektöre bağlı olarak değişmektedir. Yüksek bir satış hacmine

sahip olan firma önemli ölçüde stok tutmak zorunda olacağından sermaye ihtiyacı da fazla olacaktır.

2.6 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE TİCARİ KREDİLER

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) verilerine göre Türkiye’de faaliyet gösteren 51 bankanın toplam aktif büyüklüğü Aralık 2017 itibariyle 3 trilyon 54 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2017 yılının ilk dokuz ayında sektörün net dönem karı 37 milyar 180 milyon TL’ye yükselirken, kredilerin toplam tutarı da 1 trilyon 994 milyar TL’ye ulaşmış olup ortalama karlılık oranı %14,7’dir. (KPMG Türkiye, 2017). Aşağıda Şekil 2.1’e Türkiye’de faaliyet gösteren bankalardaki kredilerin durumu gösterilmiştir.

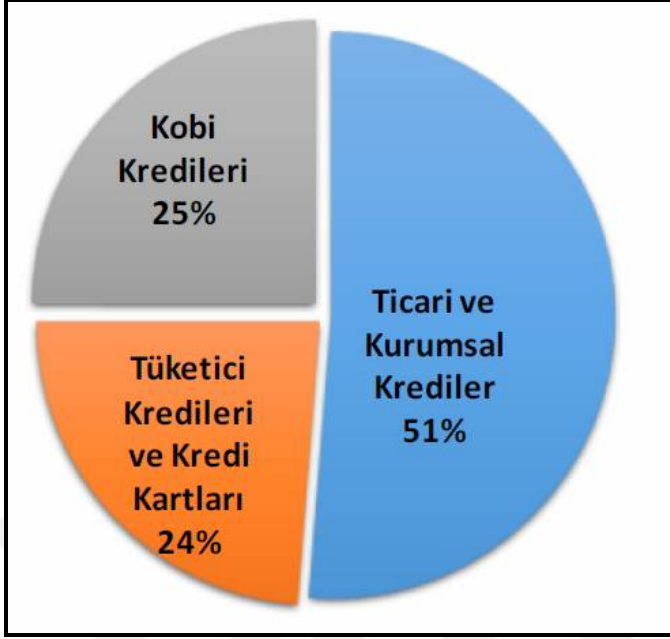
Şekil 2.2 Krediler (Türk Parası – Yabancı Para)

Kaynak: BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2017*.

Şekil 2.2’ye bakıldığında Türk bankalarında Eylül 2017 dönemi itibariyle, toplam kredi tutarının 1.994 milyar TL olduğu görülmektedir. Bu tutarın ise 1.356 milyar TL’si Türk parası kredi grubundan, 638 milyar TL’sinin ise yabancı para kredi grubundan oluştuğu görülmektedir. Söz konusu kredilerin dağılımı ise aşağıda Şekil 2.2’de gösterilmiştir.

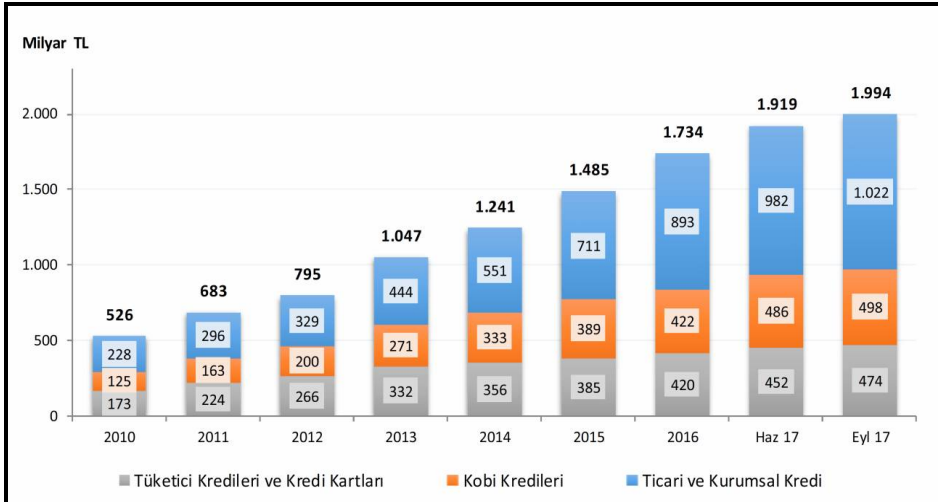
Şekil 2.3 Kredilerin Dağılımı

Kaynak: BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2017*.

Şekil 2.2’de görüldüğü üzere kredilerin toplan tutarı içerisinde kurumsal ve ticari payı %51, Kobi kredilerinin payı %25 ve tüketici kredilerinin (kredi kartları dahil) payı %24’dür. Genel olarak değerlendirildiğinde ise kredi türleri 2010 yılından bu yana düzenli olarak hacimsel olarak büyümekte olup bu seyir aşağıda Şekil 2.3’de gösterilmiştir.

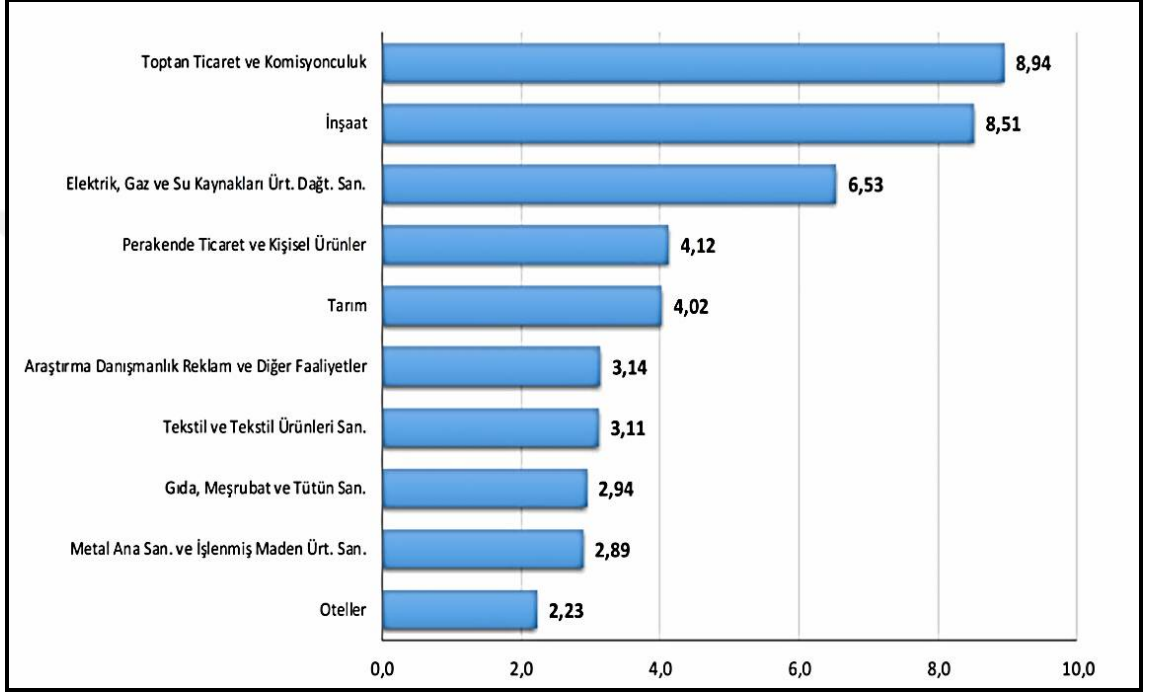
Şekil 2.4 Kredi Türlerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2017*.

Şekil 2.3'de görüldüğü üzere 2017 (Eylül) yılı itibariyle tüketici kredileri ve kredi kartları 474 milyar, KOBİ kredileri 498 milyar TL ve ticari ve kurumsal krediler 1.022 milyar olarak gerçekleşmiştir. Aşağıda Şekil 2.4 'de kredilerin Toplam Krediler İçerisinde seçilmiş sektörlerin payı gösterilmiştir.

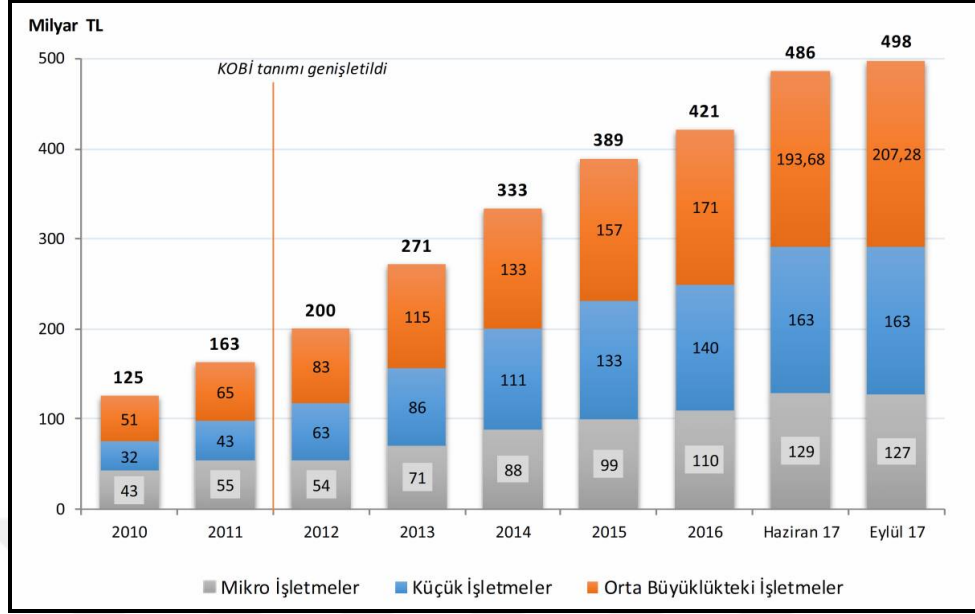
Şekil 2.5 Toplam Krediler Seçilmiş Sektörlere Dağılımı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2017.

Toplam krediler içerisinde, sektörler göre dağılıma bakıldığında inşaat sektörünün payının %8,51 olduğu, toptan ticaret ve komisyonculuk sektörünün payının ise %8,94 olduğu görülmektedir. Bankaların en yoğun çalıştıkları KOBİ'lerin kullandığı kredilerin gelişimi ise aşağıda Şekil 2.5'de gösterilmiştir.

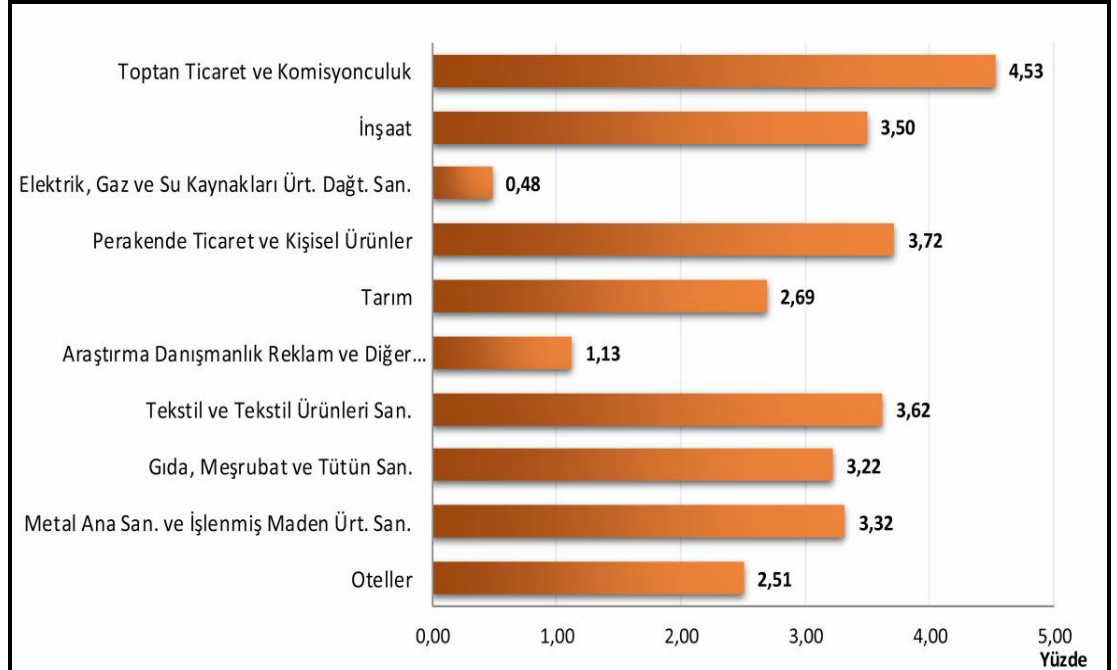
Şekil 2.6 KOBİ Kredilerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2017*.

Kredilerin niceliksel gelişmelerinin yanı sıra genel olarak fikir vermesi bakımında sektörlere göre kredilerin takibe düşme durumunun da bilinmesinde fayda düşüncesi ile aşağıda Şekil 2.6'da takibe düşen kredilerin sektörlere göre durumu gösterilmiştir.

Şekil 2.7 Seçilmiş Sektörlere İlişkin Takibe Dönüşüm Oranları

Kaynak: BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2017*.

3. KREDİ ANALİZİ VE TİCARİ KREDİ TAHSİS SÜRECİ

3.1 KREDİ ANALİZİ VE KULLANILAN KAYNAKLAR

Kredi analizi, kredi verme sürecinde bankaları için yararlı bir süreç olup bir kredi analizi sürecinde şirkete ne kadar kredi verileceğinin tespit edilebilmesinde kullanılır. Diğer bir deyişle, kredi analizi bir şirketin kredi değerliliğinin ölçülmesidir. Kredi analizi ile başvuruda bulunan şirket veya kişinin kredibilitesi yani geri ödeme durumu belirlenir. Buna göre borçlanacak kişilerin geçmiş dönemler kullanmış oldukları krediler, bunları ödeyebilme durumu (gelir, gecikme, temerrüt vb.) ortaya konulur.

Kredi analizinde yukarı yönlü potansiyel yerine aşağı yönlü risk üzerine odaklanılmaktadır. Bu, hem likidite hem de ödeme gücünün analizini içerir. Likidite, bir şirketin yükümlülüklerini yerine getirmek için kısa vadede nakit sağlama yeteneğidir. Likidite, bir şirketin nakit akışlarına, mevcut varlıklarının ve cari borçlarının yapısı ve görünümüne bağlı olup bir şirketin uzun vadeli canlılığı ve uzun vadeli yükümlülükleri ödeme kabiliyetidir. Ayrıca hem bir şirketin uzun vadeli kârlılığına hem de sermaye (finansman) yapısına bağlıdır.

Kredi analizini gelişimine bakıldığında öncelikle oranlara göre analizle yapıldığı görülmektedir. İlk kapsamlı kredi analiz sistemi 1919 yılında kullanılmış olup tamamen alacaklıların bakış açısıyla gerçekleştirilmiştir. Oran analizi, alacaklıların bir şirketin mali güçlerini ve zayıflıklarını değerlendirmelerine yardımcı olur ve borç geri ödemelerini etkileyebilecek düzensizlikleri gösterir. Finans yöneticileri, günümüzde potansiyel kredi hizmetinin verilmesi ve incelenmesi amacıyla, iç işlemleri de yani bilanço vb. verileri de aynı şekilde analiz etmektedir. Ancak oranlar işletmeler hakkında tüm hikayeyi anlatmadığı gibi manipüle edilmeye de müsaittir. Oranlar doğrudan cevapları vermez, konu hakkında ipuçları ve değerlendirme merkezleri oluşturmaya yardımcı olur. Bir oranın veya belli bir grup oranların mekanik hesaplanmasının, karmaşık bir şirket yapısı hakkında kritik bilgi vermesini beklemek mantıksızdır.

Günümüzde kredi riski yönetimi tüm kurumlar için önemli bir risk yönetim faktörü haline gelmiştir. Kredi piyasalarındaki gelişmelere bağlı olarak, kredi riskinin doğru

yönetimi daha önce olduğu kadar zor değildir. Bireylerin ve şirketlerin tüm kredi analizi bilgileri, bir kredi portföyünü oluşturmak ve bunlara dair durumları analiz etmek için gereklidir. Özellikle endüstriyel sektörde birbiriyle ilişkili bir şekilde gelişen durumlarda göz önüne alınması gerekmektedir. Yani bir kredi analizinde tek başına şirket verileri değerlendirildiğinde yeterli olmayabilir. Zira finans sektörünün yüksek oranda temerrüde düşmesi ve kredi notunun düşmesi bu durumdan ileri gelmektedir. Bundan dolayı kredi risk analizi denildiğinde makro ekonomik veriler dahil olmak üzere sektör verileri de işin içine katılarak şirket incelemesi yapılır.

Diğer yandan kredi risk analizi yalnızca kredi sağlayan bankanın kendini güvenceye alması amacıyla kullanılan bir yöntem olmayıp olası bir beklenmeyen durum karşısında işletmelerin de korunmasına yönelik ilkeleri içermektedir. Örneğin bir işletmeye teminatları yeterli olduğu ve yeteri kadar da kefaleti bulunduğu gerekçesi ile ödeme kapasitesinin üzerinde kredi verilmez. Zira bu işletme her ne kadar krediyi fazlası ile teminatlandırmış olsa da geri ödeme kapasitesi bakımından ödeme güçlüğü yaşaması büyük olasılıklıdır. Geri ödeme güçlüğü yaşandığında ise kredinin tasfiye edilmesi, şirket teminatlarının nakde çevrilmesi ve kefillere müracaat edilmesi halinde şirket muhtemelen faaliyetlerine devam edemeyecektir. Bu da ekonomik bir birimin kaybı anlamına gelmektedir. Bundan dolayı bankalar kredi analizlerinden hem kendi amaçlarına göre değerlendirmeler yaparlar hem de kredi verilecek işletmenini durumunu tespit ederek karşılıklı kazanç ortaya çıkmasını ilke edinirler. Kredi analizi sürecinde bankaları temel soruları şunlardır;

- i) Bir kredinin barındırdığı muhtemel riskler nelerdir?
- ii) Risk seviyesi göz önüne alındığında nasıl fiyatlandırılmalıdır?
- iii) Geri ödeme koşulları nasıl oluşturulmalıdır ve işletmenin geri ödeme yeteneği hakkında neler bilinmektedir?
- iv) Kredinin tahsis edilmesinde hangi yöntemler izlenecektir?

Bu soruları cevaplandırarak finansal kuruluşlar, portföylerini ve risk yapılarını ayarlamaktadırlar. Kredi riski analizi, bu kuruluşların bu soruların cevaplarını bulmalarına yardımcı olmak için önemli bir rol oynamaktadır. Temel olarak kredi riski

analizinin aşamaları konuların gelişimi, geçmiş yıllar tecrübeleri, mevcut durum ve gelecekteki beklentilerdir. Kredi riski analizinde, borç geri ödemesinin muhtemel olup olmadığının belirlenmesi için borçlunun gelirini belirten teminat önemli bir diğer bölümdür. Teminat, borçlunun temerrüdü düşünüldüğünde krediyi geri ödeyebilecek bir araba veya ev gibi alacaklılar için bir tür güvencedir. Ayrıca bankalarda özellikle önemlidir. Kredi analizinde kullanılan veri kaynaklarını şu şekilde sırlamak mümkündür (Çömlekçi vd. 2004, s. 177);

Bilanço: Bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tablodur.

Gelir Tablosu: Belli bir hesap döneminde elde edilen gelirler ile aynı dönemde katlanılan bütün maliyet ve giderleri tasnifli bir şekilde gösteren ve dönem faaliyetinin net sonucunu kar veya zarar olarak özetleyen tablodur.

Öz Kaynak Oluşum Tablosu: Bir hesap dönemi içinde Öz sermayede meydana gelen değişiklikleri gösteren tablodur. Sermaye, sermaye ve kar yedekleri, geçmiş yıl ve cari dönem kar ve zararları ile yapılan düzeltmeler sonrasında öz kaynaklara eklenen ve öz kaynaklardan çıkarılan tutarların detaylı bir şekilde gösterildiği tablodur. Firmanın öz kaynak oluşum tablosu yorumlanırken birkaç dönemin karşılaştırılarak yorumlanması öz kaynaklardaki değişim eğiliminin yönünün daha sağlıklı analiz edilmesine yardımcı olur.

Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu: Bir hesap dönemi içerisinde işletme sermayesinin kaynaklarını ve kullanış yerlerini belirtmek yoluyla o dönemde net işletme sermayesinde artış veya azalışı ortaya koyan tablodur.

Kaynak - Kullanım Tablosu: Firmanın belli bir dönem içerisinde sağladığı fonları ve bu fonların kullanış yerlerini gösteren tablodur.

3.2 KREDİ RİSKİ

Bankaların başlıca gelir kaynağı kredilerdir. Zira en önemli gelirlerinden olan faiz ve komisyonlar bu ürün grubundan elde edilmekte olup bankaların aktif kaynağıdır. Daha öncede ifade edildiği kredi terimi bankacılıkta “risk” kavramı ile özdeş bir şekilde kullanılmaktadır. Bunun da temel nedeni her ne kadar teminatlandırılmış olsa da geri ödenmeme olasılığından kaynaklanmaktadır. Kredi riski müşterilerin kullandıkları kredileri geri ödeyememe ve sıkıntıya düşmelerinden dolayı oluşan risktir. Diğer bir ifade ile kredi riski ödemede gecikme riskidir ve de borcun geri ödeme imkanını yitirmesidir. Bu durum bankanın likiditesini ve sermayesini olumsuz olarak etkilemektedir (Yüzbaşıoğlu 2003, s. 22).

Kredi riskinin açıklanmasında farklı yaklaşım ve tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. En genel hali ilse kredi riski, geç ödenme veya hiç ödenememe durumundan dolayı öz varlık ve net karın piyasada değerinde meydana gelen negatif değişimdir. Ödenmeme riski olasılığından bir belirsizlik meydana getirdiğinden kredi bir risk olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında kredi riskinin veya kredinin risk oluşunun diğer unsurlarını şu şekilde sırlamak mümkündür (Yüzbaşıoğlu 2003, ss. 22-23);

- i) Tahakkuku gerçekleşmiş fakat tahsil kabiliyeti ortadan kalkmış ya da kalkacak faiz,
- ii) Verilen kredinin bir borç olması ve bu borca dair belgelendirme, yeniden yapılandırma, analiz ve mülkiyet değişikliği ve satış gibi işlemlerden doğan yönetim ve diğer giderler,
- iii) Yasal süreçten kaynaklanan zaman ve prosedürün takibinden ileri gelen maliyetler,
- iv) Riski oluşturan kredilere karşılık ayrılmasından dolayı kaynak israfı ve bu kaynağın etkili kullanılamamasından ileri gelen fırsat maliyetidir.

Bankacılığın ana faaliyetlerinden biri olan kredi işlemlerine son yıllarda daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Kredi riskine verilen önemin bazı nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Yıldız 2016, s. 42);

- a) Son yıllarda iflasların artması kredi işlemlerinin daha dikkatli incelenme ve takip edilmesine neden olmuştur.
- b) Sermaye piyasalarının gelişmesi ve dünyadaki globalleşmelere rağmen kredi kullandırılan firmaların kredi derecelerinin düşük olması kredi riski için önemli bir unsur olmuştur.
- c) Finansal piyasalardaki rekabetin artması ile faiz oranlarının azalması, düşük kredi derecesine sahip firmaların kredi kullanması ile birleşince bankaların riskten korunmak için marjlarının azalmasına neden olmuştur, dolayısı ile bankalar riskten korunmak için kredi işlemlerine daha fazla önem göstermeleri gerektiği ortaya çıkmıştır.
- d) Kredi işlemlerinde en önemli unsurlardan biri de teminattır. Kredilere karşılık alınan teminatların son yıllarda değer yitirmesi ve volatilité göstermesi kredi riskini artırarak önemli bir unsur oluşturmuştur.
- e) Bankacılık sektöründe artan kredi risklerinin sonucunda risk yönetim modellerinin ve simülasyonlarının yaygınlaşmasına neden olunmuş ve gelişen teknoloji ile de risk yönetim modellerinin oluşturulması kolaylaştırılmıştır.
- f) Önemli faktörlerden biri olan diğer bir unsur merkez bankalarının sektörde kredilendirme sürecini düzenlemek için kredi modelleri risk oluşturmalarını istemeleri ve belli standartlar getirmiş olmalarıdır.

3.3 KREDİ PUANLAMA (KREDİ SKOR)

Zamanla artan banka kredilerinin çeşitleri oran analizi gibi tek yönlü ve kapalı model analizlerin yetersizliğini ortaya koymuştur. Zira bir işletmenin kredi sürecinde değerlendirilmesinde çok boyutlu ve gelecek projeksiyonu olan değerlendirmeler yapılması gerekmektedir. Bundan dolayı Hem krediye başvuranlardan hem de kredi kararlarını makul bir süre içinde verme/vermeme kararlarını değerlendiren bankaların kredi başvurularını değerlendirme sürecinde kredi puanlama veya kredi skorlama

yöntemini kullanması zamanla gelişmiştir. 1980'li yıllarda kredi kartlarının piyasaya girmesi ile birlikte, kredi kartı verilecek/verilmeyecek kişilere yönelik yapılan değerlendirmeler, işletmeler ve bireylere göre düzenlenerek bir puanlama yöntemi geliştirilmiştir. Buna göre ödeme performansı, mali durum verileri, ödeme gücü, düzenlilik, diğer riskler vb. açısından tümleşik bir değerlendirme geliştirilmesi yöntemi ortaya çıkmıştır (Bilginci 2012, s. 6).

Kredi puanlama modelinin ilk örneği ise 1966 yılında Beaver tarafından ileri sürülmüştür. Beaver, olası riski öngörebilmek için kullanılabilecek potansiyel yordayıcıların analizini yaptığı bir araştırmasında, bir firmanın iflasa gitme olasılığını tahmin etmek için bazı finansal faktörlerin bulunduğunu ve bunların da çoğunlukla finansal oranların kullanılarak, istatistiksel olarak tahminlenebileceğini ileri sürmüştür. Nitekim Beaver'ın modeli günümüzdeki yatay-dikey oran analizlerinin ilk örnekleridir (Beaver, 1966). Ardından gelen Altman, ABD'de imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin verilerini kullanarak diskriminant analiz yöntemini kullanmıştır. Çalışmasında, firma başarısızlığını tahmin etmek için genel bir doğruluk oranına sahip bir sınıflandırma modeli geliştirmiştir (Altman, 1968). Bankalar tarafından geniş bir ürün yelpazesi sağlamak, kredi başvurularında önemli bir artışa yol açmıştır. Bankacılık sektöründeki talepteki bu büyük artış kredi puanlama uygulamalarının yaygınlaşmasına ve standart olarak kullanılmasında artışa neden olmuştur. Bankalar, tüketici kredileri, kredi kartı, küçük işletme kredileri ve konut kredileri için neredeyse her kredi başvurusunu bu yönteme göre değerlendirmeye başlamıştır (Emel vd., 2003, ss. 107-109).

Kredi puanlama modelleri geçmişte kabul edilen kredi başvurularının tarihi verileri kullanılarak oluşturulmaktadır. Bu nedenle, kredi puanlama modeli reddedilen uygulamaların gerekçelerini ve içeriklerini gösteremez. Diğer yandan reddedilmeyecek nitelikteki başvuruları da bazen geri döndürebilir. Feelders, bu problemi çözmek için hem kabul edilmiş hem de reddedilen uygulamaları kullanarak bir karışım modeli geliştirmek için kullanmıştır. "Reddedilen Çıkarım Yöntemi" adını verdiği çalışmada, reddedilen uygulamaların puanlamaya dahil edilmesiyle modelin performansının kayda değer bir şekilde arttığını göstermiştir (Emel vd., 2003, ss. 107-109).

3.4 KREDİ PUANLAMA MODEL OLUŞTURMA

Kredi puanlama modeli geliştirmek için çeşitli yaklaşımlar vardır. Bunlar uzman modeller, istatistiksel modeller ve melez olanlardan oluşmaktadır. Kredi puanlama verilerinin yokluğunda veya zayıflığında uzman modeller tercih edilir. Veri mevcutsa istatistiksel bir kredi puanlama modeli geliştirilir. Her iki birden kullanıldığında ise melez modellerden bahsedilir ki bunlar esasında model oluşturma veya model geliştirme sürecini bir parçasıdır. Model geliştirmeye, model oluşturma stratejisi belirlenerek başlanır. İyi tanımlanmış bir strateji, model geliştirme sürecini sağlam bir tasarıma ve etkili bir karara alabilmeye yönlendirecektir (Ünal 2011, s. 25).

Hosmer ve Lemeshow'a (2000) göre, herhangi bir istatistiksel kredi puanlama yönteminin amacı mümkün olan en iyi modeli elde etmektir. Bu amaca ulaşmak için önce model için bir değişken seçim planı ve daha sonra modelin hem karakteristik değişkenler hem de genel olarak uygunluğu açısından yeterliliğini değerlendirmek için bir yöntem seti gereklidir (Hosmer ve Lemeshow 2000, ss. 42-43).

Bankaların en çok kredi ilişkisi kurduğu kesim KOBİ'ler olup bunlar da çoğunlukla küçük şirketler olduğundan yani kurumsal bir veri seti oluşturma sistemleri bulunmadığından çoğu durumda, gerekli tüm kredi riski boyutlarını (özellikleri) kapsayan uygun verileri bulmak zordur ya da manipüle edilme riski taşımaktadır. Aynı kredi puanlama boyutları altındaki değişkenlerin çoğunun birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olması beklendiği için, bazı değişkenlerin yokluğunda güçlü modeller geliştirmek gerekmektedir. Geleneksel bir bakış açısından, KOBİ istatistiksel kredi riski modelleri, iyi bilinen beş kredi ilkesine dayanmalıdır (Saunders ve Allen 2002, ss. 9-10).

Kredi puanlama veya başka hangi adı taşıdığı fark etmeksizin bankalar, iyi ve kötü kredi uygulamalarını birbirinden ayırmada başarılı bir şekilde uyguladıkları sınıflandırma tekniklerinden faydalanabilmek için, hem yeni hem de eski kazanımlarından en yüksek karı elde eden stratejileri geliştirmek için çeşitli ampirik çalışmalar yürütmek için çalışmalarını sürdürmektedir.

3.5 TİCARİ KREDİ BAŞVURU SÜRECİ VE İŞLEM ADIMLARI

Ticari kredi başvuru süreci ve işlem adımları denildiğinde esasında kredilendirme süreci kastedilmektedir. Kredilendirme süreci, kredi talep eden müşterinin, kredi verme yetkisine sahip bankalar ile ilk ilişkinin kurulması ile başlar. Belirlenen vadede kredi anapara, faiz komisyon ve diğer tüm ek ücretlerin ödenmesinin ardından teminatların serbest bırakılması ile sona erer. Bu süreçte bankalar müşteriden başvuruyu aldıktan sonra ikinci aşama olarak müşteri hakkında bilgi toplarlar, veriler analiz edilir ve kredi tesisi için gerekli evraklar hazırlanır, kredi tesis edilir ardından kredi süresince izleme yapılarak ödemeler takip edilir (Horasan ve Horasan 2012, s. 203). Ticari kredi başvurusunda gerçekleştirilen işlemler ve bunlara dair süreç hakkında aşağıda açıklamalar yapılmıştır.

3.5.1 Ticari Kredi Talebinin Alınması

Ticari kredi başvuru süreci pazarlama çabaları, yeni veya mevcut müşterinin şubeye gelerek/on line başvurarak talebini iletmesi ile başlar. Hemen ifade etmekte yarar olan husus nakit de olsa gayri nakdi de olsa banka için risk aynı koşullarda değerlendirilir. Müşteri banka personeli görüşmesiyle başlayan süreçte talep edilen kredinin türü, vadesi vb. gibi hususlar görüşülerek kredinin yapısı oluşturulur ve kredinin türü belirlenir (Erkli 2015, s. 19). Belirlenen kredi türünden sonra Genel Kredi Sözleşmesi (GKS) imzalanarak süreç başlatılır.

3.5.2 Kredinin Türüne Göre Evrak Teslimi

Öncelikle talep edilen türü ve niteliği tespit edilir. Nakit veya gayri nakit olup olmadığı, daha sonra tespit edilen nitelik altında istene krediye ait diğer özel talep alınır. Kredinin taksitlerinin ödeme periyodu (aylık, üç aylık vb.), limiti gibi hususlar tespit edilir. Örneğin taksitli ticari, BCH vb. gibi bir set hazırlanır ve bunun üzerinden devam edilir.

Talep edilen krediye dair belgeler hazırlanır. Bir ticari kredi işleminde temel belgeler işletmenin halen faal olduğunu gösteren faaliyet belgesi, kayıtlı olduğu odaya ait ticaret sicil kaydı, iş kolu, faaliyet türü, ortaklık yapısı ve adreslerini gösterir ticaret sicil gazetesi, vergi levhası ve yetkisine ait imza sirküleri ile yetki belgelerinden oluşmaktadır. Bunlar asli belgeler olup güncellenmiş halleri ile gerekirse noter onaylı

asılları talep edilir. Bunların dışında talep edilen kredi ile ilgili diğer belgeler talep edilir. Örneğin bir iş makinası alımının finansmanı için kredi talep ediliyorsa makineye ait proforma fatura, satıcı firma bilgisi, makineye ait model, özellik vb. gösterir belgeler istenebilir. Ya da eğer talep edilen kredi gayri nakdi bir kredi ise taahhüt verilecek olan ihale bilgisi ve ihale makamı yazıları gibi belgeler talep edilebilir.

Bunlarla birlikte söz konusu krediye teminat olarak alınacak taşınır veya taşınmazlara dair bilgileri gösteren belgeler de diğerleri ile birlikte değerlendirilmek üzere sonraki aşama için klase edilir. Güncel halleri ve kredi ile ilgisi olan tüm belgeler hazırlandıktan sonra her banka farklı bir akış süreci olmakla birlikte genel olarak bir kredi dosyası açılır ve ilgili bilgiler sistem veri tabanına girilerek bir talep açılır. Bu aşamada yapılan işler talebin alınması ve gerekli belgelerin tam olarak hazırlanıp kredi başvuru sürecinin başlatılmasından başka bir şey değildir.

3.5.3 Ön Değerlendirmenin Yapılması

Talebi alınan ve belgeleri hazırlanarak sistem üzerinden başvuru süreci açılan kredi talebine dair öncelikle belgelerde yer alan bilgilerin doğruluğu teyit edilir. Örneğin ticaret sicil gazetesindeki bilgiler bağlı olunan Oda'dan veya internet üzerinden teyit edilir. Ya da belgelerin asılları talep edilebilir.

Ön değerlendirmenin ilk aşaması kredibilite bilgisinin yani talep kredi ile tahsis edilebilecek kredi arasında bir uyumsuzluk var mıdır buna bakılır. Örneğin müşteri 10 birim kredi talep edebilir ancak kendisine tahsis edilebilecek kredi miktarı 7 birim olabilir. Öncelikle müşterinin hem banka nezdindeki hem de diğer bankalar nezdindeki kredi bilgisi Merkez Bankası memzuç (ticari kredi bilgi arşivi) kayıtlarından bakılır. Ticari kredi olması nedeniyle, işletmeye ait veriler ile bu işletmenin sahip, ortak ve diğer resmi anlamda yetkili olan kişilerin de bireysel kredi skorları ve bilgilerine bakılır. Bireysel sorulama sistemi ise Bankalararası Kart Merkezi (BKM)'dir. Her iki sorgulama sisteminde işletmenin ve sahip/ortaklarının geçmiş çek, senet, kredi taksiti ödeme performansı, bunları zamanında ödeyip ödemedikleri ve hali hazırdaki kredi stoklarına bakılır.

Merkez Bankası ve BKM kayıtlarında banka kurallarına göre olumlu gelen verilerden sonra işletmenin söz konusu kredi talebi için teminatlarına bakılır. Teminatlandırma ilkelerinde genel olarak (bankalar arasında bir takım farklılıklar olabilir) talep edilen kredinin yaklaşık yüzde 25 fazlası ile bir marj tanınır. Burada amaç kredinin geri ödenmemesi durumunda anapara+faiz+komisyonları karşılayabilecek kadarlık bir teminat seti oluşmaktır. Ayrıca teminatlandırma yapılırken mümkün olduğunca likit varlıklara yönelinir. Zira satışında zorluk çıkacak veya değer kaybetmesi muhtemel bir teminat banka için risklidir. Teminatlandırma yapılırken mümkün olduğunca çeşitlendirme yapılması uygun olmaktadır. Örneğin daire ve iş yerinin ipotek suretiyle teminat alınması yeterli iken beraberinde şahsi kefalet alınması tercih edilmektedir. Bunun nedeni teminatı güçlendirmektir.

3.5.4 İstihbarat

Banka için istihbarat birkaç kanaldan yapılabilmektedir. Ancak en doğru istihbarat banka kredi veya pazarlama personeline yapılacak istihbarattır. Nitekim İş Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Ersin Özince, bankaları kastederek “her esnaf kendi kaydını tutar” diyerek bu yargıyı pekiştirmektedir. Öncelikli istihbarat banka personelinin kendi istihbaratı olmakla birlikte somut bilgilerin de tedarik edilmesi gerekmektedir. Merkez Bankası ve BKM bilgilerinden sonra kredi talebinde bulunan işletmenin mali raporları (mizan, bilanço, muhtasar beyanname, nakit akım tablosu vb.) temin edilerek bunlar üzerinde mali analizler yapılır.

Bu mali analizlerde işletmenin borç ödeme kapasitesi, öz kaynak yapısı, sermaye yapısı, satışlarının durumu alacaklarının durumu, vb. gibi temel faktörlere bakılır. (Güven 2014), bu tip analizlerin ağırlıkta olduğu bir istihbarat kaynağı olarak kabul edilmesinin yanlışlığına dikkat çekerek mali raporlarda manipülasyonlara karşı bir takım özel referans noktaları oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Bir işletmenin mali raporları analizlerde beklenen skorları sağlayabilir ancak gerçek bundan farklı olabilir. Yazar bu durumu şu şekilde açıklamaktadır (Güven 2014, ss. 205-209);

Kredi talep eden bir işletmeye bakıyorsanız alacak devir hızı sektör ortalamasının altında (yani sektörde alacak devir hızı örneğin 4 ay ise bu işletmede 3 ay), ödeme kapasitesi yeterli, satışlar-üretim döngüsü ideal ölçülerde vs. yani işler iyi gidiyor.

Ancak bakıyorsunuz bu işletmenin stokları yüksek, bir hesap yapıyorsunuz stok miktarı sermayeye oranla biraz fazlada olsa (tabi her işletmeye ve iş koluna göre bu görecelidir, kavramsal olarak bakmak lazım) önce bir sorun yok gibi değerlendiriliyor. Nasılsa alacak devir hızı sektör ortalamasının altında, satışlar da iyi gidiyor, bu işletmenin kapasite artıracığı ve genişleme yapacağı gibi bir pozitif yargı geliştiriyor değerlendirmeyi yapan bankacı.... Hatta pazarlama personeli bu işletmeye çapraz satışta hedefine alıyor, çünkü nasılsa büyüyecek, makine alacak, başka kredi ve ürünlere ihtiyacı olacak diye düşünüyor.... Bakıyorsunuz işletmenin ürettiği ürünler ve malları sezon veya mevsime duyarlı ve işletme de sezon veya mevsim dışında stok biriktirmiş... Buna da “normal” diyor analizci, çünkü bir sonraki sezona hazırlık yaptığı varsayılıyor... Ancak gözden kaçan şu husus şudur, bu işletmeyi değerlendirmek için mali raporlara bakmak kadar subjektif değerlendirme kriterleri atlanmaktadır. Bu işletmenin stok birikmesinin nedeninin aslında mevcut pazarda müşteri kaybetmeye başlaması, düşük kaliteli ürünlerinin talep görmemesi, ucuz ürün satmaya başlaması, aşırı iskonto yapması, modası geçmiş ürünleri üretmeye devam etmesi, rakiplerine göre geride kalması ve pazar kaybetmesi gibi faktörler söz konusu olabilmektedir. Bundan dolayı işletme stok biriktirmek için hammadde, personel, enerji, yönetim giderleri yapmış ve sermayesinde bir azalma olmuş bundan dolayı da kredi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu işletmeye verilecek kredi daha fazla stoka neden olabilecek, zamanla işlerde bozulmayla birlikte ödeme güçlüğüne düşmesi ihtimalini artırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Diğer yandan bu görünümdeki işletmelerde bakılmayan ve gözden kaçan istihbarat noktalarından biri de personel devrinde artış ve personel sayısında azalma durumudur. Devir oranı artmaya başlamışsa motivasyonel bozulmalar, ücret ödeme düzensizliği, çalışma koşullarının zorlaşması vb. sebeplerinden kaynaklanır ki bu işletmede bir bozulma başladığını göstermektedir. Yani kredi talebi belki işletmenin son zamanlarına denk gelmiş olabilir ve bu da banka için riski artıracaktır (Akdoğan, ve Tenker, 2010, ss. 510-601.

Ancak her ne kadar bu ve buna benzer analizler yapılması gerekli olsa da hem bankacılık mesleği ilkelerine göre hem de istihbarat sürecinde tarafsızlık, gizlilik ve rasyonellik ilkeleri mutlaka gözetilmelidir. Diğer yandan tüm analizler ile birlikte elde edilen istihbarat bilgileri çapraz teyit araçları ile doğruluğu kontrol edilmelidir. Ayrıca en doğru istihbarat sürdürülebilir ve kontrol edilebilir nitelikte olmalıdır. Bir defa

yapılan analizler istihbarat değil durum tespiti olma özelliği taşıdığından banka müşteri ilişkilerinin buna düzenlenmesi gerekmektedir.

Anlaşıldığı üzere tipik ve standart değerlendirmeler istihbaratın başlangıç noktasını oluşturmakla birlikte diğer pek çok faktörün de ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Yazarın sahadaki uygulamalardan yola çıkarak ifade ettiği görüşler dikkate değer bulunmuştur.

3.5.5 Puanlama ve Kredinin Analizi

Standardize edilmiş istihbarat kanallarından elde edilen veriler birkaç başlık altında toplanarak ve bunların hepsi birlikte değerlendirilerek bir yoruma ve karara varılır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır;

3.5.5.1 Şube içi analiz

Günümüzde pek çok bankada geçmişte olduğu gibi mali analizler şu içinde yapılmamaktadır. Ancak şube yetkisinde olan ve yüne şube yetkisinin belli bir baz puan altında kalan kredi talepleri şube de değerlendirilerek tahsis edilmekte ve reddedilmektedir. Şube için analizle verilen krediler genellikle işletme kredileri, BCH veya bunlara benzer niteliktedir. Şube yetkisi içinde olduğundan yetkili personellerden oluşan kredi komitesince onay/red kararı verilerek süreç devam eder (Öztürk 2005, s. 20).

3.5.5.2 Merkezi birim analizi

Merkezi birim yukarıda ifade edildiği gibi bölge müdürlükleri veya genel müdürlük nezdindedir. Şube yetkisini aşan veya başkaca nedenlerden dolayı merkezi birimce karara bağlanması gereken krediler için, talep, evrak hazırlama gibi işlemler şubelerden yapılarak merkezi birime gönderilir ve süreç buradan devam eder. Ya da şube tüm süreci tamamlayarak merkezi birim onayına arz eder ve karar mercii burası olabilir.

3.5.6 Pazar ve Sektör İncelemesi

Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi kredilendirme süreci belgeler ve sistem verilerinden yola çıkılarak yürütülmez. Kredi talep eden işletmenin içinde olduğu

sektör, ekonomik dalgalanma, doğal afet, pazarın yapısı vb. gibi pek çok faktöre bakılır. Örneğin 2015 yılında yaşanan uçak düşürme krizinden sonra Rus turistlerin Türkiye'ye gelmemesi ya da Akdeniz Bölgesindeki sebze-meyve üreticilerine Rus pazarının kapanması bu sektörde faaliyet gösteren işletmeleri oldukça zor duruma düşürmüştür (Aslan 2014, s. 94).

3.6 MALİ ANALİZ

Firmaların bilanço ve gelir tablolarından faydalanılarak ve farklı yöntemler kullanarak mali analiz yapılabilir. Ama her şeyden önce bankalar kendilerine bir kredi politikası belirlemelidirler. Banka kredilerinin kalitesi ve yapısı, o bankanın kredi politikasının yansımasıdır. Politikalar, bankanın kredi felsefesini ve prosedürlerini ortaya koyar. “Kredi politikası oluşturulmasının gelişen finansal piyasalar açısından çok önemli avantajları vardır. Örneğin böyle bir politika (Polat 1995, ss. 86-90);

- 1) Kredi çalışmalarının her kredi değerlendirmesinde üst makamlara referans için çıkmalarını önleyerek kararlarını vermelerinde belirli standart ve referans noktalarını belirler.
- 2) Kredi kararlarını üst yönetici tarafından verilmesini önleyerek, kredi değerlendirme prosesinde hızı ve yeknesaklığı sağlar.
- 3) Bankanın kredi risk ve geri dönüşü ile ilgili olarak banka objektiflerini belirler.

Her bankanın yazılı bir kredi politikası olmalıdır. Bu yazılı dokümanda kredi başvurularının nasıl değerlendirileceği, mali analiz nasıl yapılacağı ve nihai kredinin tahsisi edilip edilmeyeceğinin kararına nasıl varılacağı konuları detaylarıyla yer almalıdır. Mali analiz yöntemlerinden en çok kullanılanları aşağıda açıklanmıştır.

3.6.1 Oran Analizi

Oran analizi özellikle kredi verenler açısından kullanışlı bir yöntemdir. Ancak bu yöntem, mali tablolarda gerekli düzeltmeler yapılmadan ve ilişkiler üzerinde yeterince düşünmeden mekanik bir biçimde uygulandığında tehlikelidir. En çok kullanılan analiz yöntemidir. Bu analiz yönteminde matematiksel olarak hesaplanan farklı kategorilere ayrılmış oranların yorumlanması yapılır. “Oran analizinden gerektiği gibi

yararlanılabilmesi için hesaplanan oranların iyi bir şekilde yorumlanması, yorumda bazı ölçülerden yararlanılması gerekir. Yorumda dikkate alınması gerekli ölçü veya standartlar aşağıda sıralanmıştır (Aydın, Şen ve Berk 2014, s. 105)

- i) “Analistin kendi şahsi tecrübe ve gözlemleriyle oluşturduğu yargı yeteneği.
- ii) İşletmenin geçmiş faaliyet dönemleriyle ilgili olarak hesaplanmış oranlar.
- iii) Rakip ve başarılı işlemlerin oranları.
- iv) Bütçelenen verilere dayanılarak hesaplanan oranlar.
- v) İşletmenin faaliyette bulunduğu sektöre ait oran veya standartlar.

Oran Analizinde en çok kullanılan oranlar şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 0.1 Analizde Kullanılan Temel Finansal Oranlar

ORANLAR	ORAN ADI	ORAN FORMÜLÜ
Likidite Oranları	Cari Oran	Dönen Varlık / Kısa Vadeli Borç
	Asit Test Oranı	(Dön V.-Stoklar)/ Kısa Vadeli Borç
	Net İşletme Sermayesi Oranı	(Dönen Varlık- Kısa Vadeli Borçlar)/Net satışlar
Finansal Yapı Oranları	Kaldıraç Oranı	Toplam Borç/Toplam Pasif
	Kısa Vadeli Borç /Toplam Pasif	Kısa Vadeli Borç /Toplam Pasif
	Uzun Vadeli Borç /Toplam Pasif	Uzun Vadeli Borç /Toplam Pasif
Faaliyet Oranları	Toplam Varlık Devir Hızı	Net Satışlar / Ort.Toplam Aktif
	Alacak Devir Hızı	Kredili Net Satışlar / Ort Ticari Alacak
	Stok Devir Hızı	SMM / Ort. Ticari Mal Stoku
	Alacak Tahsil Süresi	360 / Alacak Devir Hızı
	Stok Tüketim Süresi	360 /Stok Devir Hızı
Karlılık Oranları	Kar Marjı	Vergi Son. Net Kar / Net Satışlar
	Öz Kaynak Karlılığı	Vergi Son. Net Kar / Öz Kaynak
	Toplam Varlık Karlılığı	Vergi Son. Net Kar / Top. Varlık

Kaynak: Derlenmiştir.

“Oran analizlerinde dikkate alınması gereken hususlar şunlardır;

- i) Oran analizinde anlamsız oran kullanmaktan kaçınılmalıdır.
- ii) Oranlar doğru ve amaçlara uygun biçimde yorumlanmalıdır.
- iii) Oranlar üzerindeki mevsimlik ve konjonktür hareketlerinin etkileri yorumda dikkate alınmalıdır.
- iv) Oranlardaki değişikliklerin nedenleri ve işletme açısından taşıdığı önem doğru belirlenmelidir.
- v) Oranlardaki değişimler ek bilgilerle desteklenerek yorumlanmalıdır.
- vi) Oran sonuçları, oranda yer alan değerlerin tutarları da dikkate alınarak yorumlanmalıdır.
- vii) Oranlar değerlendirilirken işletmenin kendi geçmiş yıllar bilgileri yanında sektörün genel gidişi de dikkate alınmalıdır”.
- viii) Oran analizi ile işletmenin geçmiş performansı değerlendirilirken gelecekle ilgili ipuçları yakalamak bir hedef olmalıdır.“

3.6.2 Karşılaştırmalı Tablolar Analizi

“Karşılaştırmalı tablolar analizi, finansal tablolardaki verilerin zaman içindeki değişmelerinin incelenip, değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Bunun için işletmenin en az iki yıllık finansal tabloları yan yan getirilip her bir kalemin ilk yıla veya bir önceki yıla göre farkları alınır. Söz konusu farklar analiz edilir. SPK’ya tabi şirketlerin bilanço ve gelir tabloları, kullanıcılara bu analiz imkanının verilmesi için, karşılaştırmalı olarak ilan edilmektedir. Menkul değerlerini halka arz yoluyla sunacak şirketlerin ise son üç yıllık bilanço ve gelir tablosunu yatırımcıların analizi için, sunmaları zorunlu bulunmaktadır. Aynı amaçla hesap durumu belgesinde de bilanço ve gelir tablolarının karşılaştırmalı olarak verilmesi istenmektedir.” (Erdoğan, 1997, ss. 270-272).

“Karşılaştırmalı analiz tekniğinin en büyük avantajı, mali analiz çalışmasına konu işletmenin gelişme yönü hakkında yeterli bilgileri sağlamasıdır. Bilindiği gibi mali tablolarda ve özellikle bilançonun kaynak ve kullanım yapısında yer alan hesaplardaki değişmelerin incelenmesi, işletmenin mali yönden hangi doğrultuda gelişmekte olduğunun belirlenmesi bakımından önem taşır. Bunun yanında karşılaştırmalı analiz işletmenin muhtemel gelişme yönü ile ilgili öngörülerde bulunmak açısından da yararlıdır. Ekonomik koşullarda önemli değişiklikler olmadığı takdirde, işletmenin geçmişteki gelişme eğilimine uygun düşen bir büyüme düzeyine ulaşılacağı öngörülebilir. Ancak bu analiz tekniğinin uygulanması sırasında analistin, mali tabloların fonksiyon sınırları içerisinde yapılmış bulunan yönlendirici açıklamalar göz önünde bulundurulması gerekir.” (Erdoğan, 1997, ss. 270-272).

Karşılaştırmalı analizde elimizde 2 den fazla yıla ait verinin olması durumunda uygulanabilecek 4 türlü yöntem vardır, bunlar (Ataçoğlu, 2006, s. 93);

1. *Yöntem* : İlk yılı temel alıp, diğer 2 yılın verilerinin ilk yılın verilerine göre mutlak değer olarak ne kadar değiştiklerinin belirlenmesi ve yorumların buna göre yapılmasıdır.
2. *Yöntem* : Her yılın bir önceki yıla göre değişiklik miktarını mutlak değer olarak belirlenip yorumların buna göre yapılması.
3. *Yöntem* : İlk yılı temel alıp, diğer 2 yılın verilerinin ilk yılın verisine göre yüzde değişikliğinin belirlenerek yorumların yapılmasıdır.
4. *Yöntem* : Her yılın değerlerinin bir önceki yılın değerlerine göre yüzde değişikliğinin belirlenerek yorumun yapılmasıdır.

Yukarıdaki yöntemlerin hangisini kullanılırsa kullanılsın bilanço ve gelir tablosu kalemlerindeki değişiklikler tek tek yorumlanır, “ikiden fazla yıla ait mutlak rakamlar karşılaştırılacaksa, bu takdirde farklar bulunurken önceki yıl veya baz yıl esasına uyulur. Önceki yıl esasında her yılın kendinden önce gelen yıl ile arasındaki farkın bulunup, karşılaştırması yapılır. Baz yıl esasında ise, karşılaştırmalı tabloya alınan yıllardan biri baz yıl kabul edilir ve diğer her yıl ile baz yıl farkı bulunarak yorumlanır. Baz yılın normal bir faaliyet yılı olmasına dikkat edilmelidir. Eğer olağanüstü bir yıl baz yıl seçilirse diğer yıl faaliyetlerinin olduğundan daha kötü görünmesine neden olur.

Yada olağanüstü kötü bir kriz dönemi baz yıl olarak seçilirse diğer yıllar olduğundan daha iyi izlemine verecek ve analistin yorumunu yanıltacaktır.” (Ataçoğlu, 2006, s. 94).

3.6.3 Eğilim Yüzdeleri Analizi

“Birkaç yıllık mali tabloları karşılaştırmalı tablolar analizi yöntemiyle yorumlayabiliriz. Eğer yorumlayacağımız mali tablolar çok sayıda mali dönemi kapsıyorsa bunların sağlıklı bir şekilde yorumlayabileceğimiz yöntem eğilim yüzdeleri yöntemi denir. Bu yöntemde bir baz yıl tespit edilir. Bu yılın verileri 100 kabul edilerek diğer yılların verilerinin baz yılın verilere göre nasıl değiştiği tespit edilir ve yorumlama bu değerler üzerinden yapılır. Ancak bu analiz tekniğinin uygulanmasında üzerinde önemle durulması gereken noktalar üç grupta toplanmaktadır. Analiz için her yönüyle normal sayılabilecek bir yıl baz olarak alınmalıdır. Eğilim yüzdelerine dayanılarak üretilen sonuçların açıklanmasında, kaynak ve kullanım kalemlerine ilişkin mutlak rakamlar bulundurulmalıdır. Fiyatlar genel düzeyindeki değişiklikler özenle incelenmelidir.” (Erdoğan, 1997, s. 290).

Eğilim yüzdeleri belirlendikten sonra yorumlar birbiriyle ilişkili kalemler arasında yapılırsa daha anlamlı sonuçlar ortaya çıkar. Örneğin ticari alacaklardaki değişimin veya satışlardaki değişimin tek başlarına yorumlanmasının yanında birideki değişikliğe diğeri nasıl karşılık vermiş diyerek bu 2 kalemdeki değişiklikleri birlikte yorumlamak daha doğru sonuçlara ulaşılmasını sağlar (Aslanoğlu ve Yıldız, 2007, s. 142).

“Yine aynı şekilde Döner Varlıklar ve Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar arasındaki ilişki birlikte yorumlanmalıdır. Birinin düşmesine karşı diğeri artıyorsa bu durumun firmanın lehine veya aleyhine bir durum oluşturup oluşturmadığına bakılır. Ancak bazı durumlarda sadece yüzdelerle bakmak yanıltıcı olabilir. O yüzden bazen mutlak değerlerdeki değişime de bakmak gerekir. “Bu yöntemin yararlı olarak kullanılabilmesi için bazı koşulların ve bazı sınırlamaların göz önünde tutulması gerekir. Bunlar şunlardır (Ataçoğlu, 2006, s. 94);

- i) Para değerindeki düşmenin etkisi giderilmelidir.
- ii) Baz seçilen yılın normal bir yıl olması gerekir.

- iii) Her kalemin yüzde verileri ayrıca değerlendirilmelidir. Büyüme hızı büyük olan bir kalem bütün içinde önemsiz olabilir.
- iv) İşletmenin muhasebe uygulamalarında zaman içinde değişiklikler olmuşsa bunların yarattığı etkiler dikkate alınmalıdır.

3.6.4 Dikey Yüzde Analizi

Bu mali analiz tekniğindeki temel ilke bilanço da aktifi ve pasifi 100 kabul ederek diğer kalemlerin bunların içindeki paylarının belirlenmesidir. “Dikey analiz olarak da adlandırılan bir analiz yöntemidir. Söz konusu inceleme yönteminin diğer analiz tekniklerine kıyasla iki önemli üstünlüğü vardır. Diğer analiz teknikleri, bilanço kalemlerinin toplam içindeki görece önemlerini göstermedikleri halde, bu metot her kalemin toplam içindeki görece önemini ifade eder. Bilançolar ve bunlardaki değişiklikler salt rakam olarak gösterildiği takdirde, aynı endüstri kolundaki işletmeler arasında anlamlı karşılaştırmalar yapmaya olanak yoktur” (Tuğcu vd. 2013, ss. 71-73).

Buna karşılık bilançoların ortak bir ölçüye indirgenerek, yüzdelerle ifade olunması halinde, aynı işletme kolundaki işletmeler arasında anlamlı karşılaştırmalar yapma olanağı da elde edilebilir.” “Dikey yüzdeler yöntemine göre düzenlenmiş mali tablolar, farklı büyüklükteki işletmeler arası karşılaştırma için ortak bir baz oluştururlar. Bu yöntemle işletmenin mali tabloları rakip işletmelerin mali tabloları ile karşılaştırılabilir (Akgüç 2006, s. 389).

Dikey yüzde yöntemi ile tek bir yıla ait mali tablolar analiz edilebileceği gibi birden fazla dönemin mali tabloları da analiz edilebilir. Bu nedenle dikey yüzdeler hem statik hem de dinamik bir analiz yöntemi niteliği taşır. Dikey yüzdeler yöntemi işletmeler arası karşılaştırmalar veya işletmenin sektör içindeki yerini belirleme açısından veya işletmenin mali yapısında meydana gelen değişiklikleri izleme açısından yararlı bir araç niteliğinde dir.” “Dikey analize dikkat edilirse, hesaplama tablo içinde yapıldığı için statik bir analiz söz konusudur. Ancak, tablolar içinde yapılan çalışmalar birbirini takip eden yıllarda tekrarlanıp yıllar arası karşılaştırmalar şekline dönüştürülürse analiz dinamik bir yapı kazanabilir.” (Aydın, Şen ve Berk 2014, s. 105).

“Dikey yüzde analizi 2 türlü hesaplanır. 1. Yöntemde Aktif ve Pasif toplamı 100 kabul edilerek Aktif ve Pasifte yer alan kalemlerin 100 içerisindeki payları belirlenir. 2. Yöntemde Aktif içerisindeki Döner Varlıklar ve Duran Varlıklar, Pasif içerisinde ise Kısa Vadeli Kaynaklar, Uzun Vadeli Kaynaklar ve Öz Varlıklar ayrı ayrı 100 kabul edilerek diğer kalemlerin bunların içerisindeki payları hesaplanır. Ortaya çıkan rakamlar yorumlanır” (Yıldırım, 2007, s. 49);

3.7 KREDİNİN SORUNLU HALE GELMESİ VE NEDENLERİ

Bir kredinin sorunlu hale gelmesinde rol oynayan pek çok neden vardır. Bu sebepler kredi müşterisine ilişkin olabileceği gibi, çevresel faktörlere veya bankanın yapmış olduğu hatalara da dayalı olabilmektedir.

3.7.1 Firmaya İlişkin Nedenler

Kredinin sorunlu hale gelmesinde firmanın aşağıda belirtilen özellikleri etkili olabilmektedir (Mirza 2006, ss. 140-145; Tuğcu vd. 2013, s s. 171-176).

3.7.1.1 Yönetim

Bir işletmenin başarısız olmasında, finansal yapısının zayıflamasında kötü yönetimin payı oldukça büyüktür. Bilgi, uzmanlık ve tecrübesi yetersiz, sorumluluklarını yerine getiremeyen yöneticiler firmanın gidişatını olumsuz yönde etkilemektedir. Firmanın başarılı bir şekilde faaliyet göstermesi için yönetimin, kısa ve uzun vadeli planlarına firmanın faaliyetlerine yön vermesi ve firmaya değişen koşullara uyum kabiliyeti kazandırması gerekmektedir. Yöneticilerin ileriye görme ve planlama yeteneği ne kadar fazla ise firmanın başarı olasılığı da o kadar yüksek olacaktır. Amaçları ve gideceği yönü belirlenmemiş bir firma ise dış faktörlerin etkisiyle önceden öngörülemeyen sonuçlara doğru kolaylıkla sürüklenebilecektir.

3.7.1.2 Üretilen mal veya sunulan hizmet

Bir firmanın faaliyetlerini karlı bir şekilde sürdürebilmesi, üretilen malın veya sunduğu hizmetin kalitesini ve pazar payını koruyabilmesine bağlıdır. Hammadde veya enerji teminindeki zorluklar, kaliteli iş gücünün bulunamaması firmanın maliyetlerini ve iş hacmini etkileyebilecektir. Diğer taraftan, tüketim tercihlerindeki değişimler veya

teknolojik gelişmeler de firmanın piyasadaki durumunda değişikliklere yol açabilecektir. Firma eski teknoloji ile üretim yapmaya devam ettiği takdirde, yeni teknolojinin maliyet, hız ve etkinlik avantajlarını kullanamayıp pazardaki yerini kaybedecektir. Yeni teknolojiye uyum sağlamak için yapılan yatırımlarda hatalı seçim yapılması durumunda ise firma çok büyük maliyetlere katlanmak zorunda kalacaktır. İşletmenin faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyen bu faktörler firmanın karlılığını ve borç ödeme gücünü olumsuz olarak etkileyebilecektir.

3.7.1.3 Pazarlama koşulları

Kredi borçlusunu firmanın iyi tanımlanmış bir pazarlama politikası ve bu politikanın uygulanmasını sağlayacak etkin araçları olmalıdır. Pazarlanacak ürünün ve niteliklerinin saptanması, fiyat politikasının belirlenmesi, dağıtım kanallarının seçimi ve tutundurma çalışmalarına ilişkin kararlar alınması pazarlama faaliyetlerinin temelini teşkil etmektedir. Firma etkin bir pazarlama stratejisi oluşturamaz ise büyüme hızını ve pazar payını kaybedecek ve dolayısıyla firmanın ödeme gücü zayıflayacaktır. Borçlunun içinde bulunduğu rekabet ortamı da pazarlama açısından önemli bir faktördür. Benzer veya ikame mal üreten güçlü bir rakip piyasaya girdiğinde borçlu firmanın satışları düşebilir, kar marjları azalabilir, maliyetleri yükselebilir ve kilit personeli firmadan ayrılabilir. Rakip firmanın piyasaya girişi, pazar hacmini genişletmedikçe ve toplam ürün talebini artırmadıkça, firma bu etkiyi hissetmeye devam edecektir. Bu nedenle, firmanın rekabetten mümkün olduğunca az zarar görmesi için sürekli ayarlamalar yapılması gerekmektedir.

3.7.1.4 Sermaye yapısı

Öz sermaye firmaların varlıklarını sürdürebilmesi açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. Ani nakit çıkışlarına karşı firmaları koruyan öz sermaye, şirketlerin yeni fırsatları değerlendirmesi ve yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için de önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Öz sermayenin yetersiz olması durumunda firmaları düşük maliyetli fon bulmaları önem kazanmaktadır. Düşük maliyetli fonlara ulaşmak için de yüksek kredibiliteye sahip olmak gerekmektedir. Bu fonların verimli alanlarda kullanılması durumunda firma geri ödemeleri için kaynak yaratabilecek ve sorunlu kredilerin doğumuna sebep olmayacaktır. Firmaların varlıklarını koruma amacı yanında

diğer bir amacı da büyüme hızlarını en yüksek seviyeye çıkarmaktır. Ancak, oldukça atak ve kontrolsüz büyüme işletmeyi sarsabilir. Büyümenin gerektirdiği finansmanın sağlanması için borçlanmanın artması ve faiz giderlerinin yükselmesi firmanın sermaye yapısını bozacak ve kayıplara neden olabilecektir.

3.7.1.5 Kontrol sistemleri

Faaliyetleri etkin bir şekilde kontrol edilmeyen bir firmanın başarılı olma ihtimali oldukça düşüktür. Firmanın sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için varlıkların, alacakların, stokların ve giderlerin kontrol altında tutulmasını sağlayacak sistemler geliştirilmeli, bütçeler, projeksiyonlar ve planlar yapılmalıdır. Kontrolsüz bir firmada herhangi bir sorun teşhis edilemeden büyüyecek ve çözümü imkansız hale gelebilecektir.

3.7.2 Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler, firmaların faaliyetlerini önemli ölçüde etkileme gücüne sahiptirler. Bu nedenle, firmaların yaptıkları planlarda ekonomik faktörler, hükümet kararları ve teknolojik gelişmeler gibi firmanın dışında gerçekleşen çevresel faktörleri de hesaba katmaları gerekmektedir (Mirza 2006, ss. 140-145; Tuğcu vd. 2013, s s. 171-176).

3.7.2.1 Teknolojik çevre

Bilgi çağının yaşandığı günümüzde teknolojik gelişmeler büyük hız kazanmıştır. İleri teknolojinin uygulamaya sokulması firmanın ürettiği ürünleri veya kullandığı üretim metotlarını demode kılabilir. Sürekli değişen teknolojik koşullara uyum sağlayamayan bir firmanın, varlığını sürdürmesi ve finansal istikrarını koruması mümkün görünmemektedir. Gelişmiş teknoloji ile üretilen yeni ürünleri pazarlayan bir firmanın piyasadaki rekabet gücü artacak ve finansal yapısı güçlenecektir.

3.7.2.2 Ekonomik çevre

Bir işletmeyi başarılı bir şekilde yönetebilmek için ekonomik koşulların çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Enflasyon, faiz oranları, döviz kurları, dış ticaret dengesi gibi birçok ekonomik faktör firmanın başarısını ve dolayısıyla borç ödeme gücünü önemli ölçüde etkileyecektir. İşletmenin ekonomik dalgalanmalara ne derece

duyarlı olacağını faaliyet gösterdiği sektörün özellikleri belirlemektedir. Bazı sektörler genel ekonomik gidişatla aynı yönde hareket ederken, bazı sektörler genel trendlerden hiç etkilenmemekte veya ters yönde etkilenmektedirler.

3.7.2.3 Doğal çevre

Birçok firma enerji ve hammadde ihtiyaçları nedeniyle doğal kaynaklara bağımlıdır. Bu kaynakların temini ve maliyeti arz-talep koşullarına, politik ve çevresel faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin petrol fiyatlarındaki değişim tüm dünyada, bütün iş kollarında etkili olmaktadır. Deprem, yangın, sel, kuraklık gibi doğal felaketler de işletmenin hammadde ve enerji temin etmesi ve dolayısıyla faaliyetlerini sürdürmesi üzerinde etkili olabilmektedir.

3.7.2.4 Politik çevre

Hükümetin aldığı kararlar, uyguladığı programlar ve mevcut yasal düzenlemeler firma yönetimi ve başarısı üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Asgari ücretlerde yapılan değişiklikler, yürürlükte bulunan vergiler, dış ticaret hacmini etkileyecek düzenlemeler, verilen teşvikler, sermaye piyasasının işleyişine yönelik düzenlemeler, fiyat kontrolleri ve benzeri uygulamalar firmanın faaliyetlerini etkileyen politik faktörler arasında sayılabilir.

3.7.3 Bankacılık Hataları

Kredilerin sorunlu hale gelmesinde krediyi tahsis eden bankanın yapmış olduğu hatalar da etkili olabilmektedir. Bu hatalar kredinin tahsis edilmesinden önce yapılmış olabileceği gibi tahsisten sonra da yapılmış olabilmektedir. Bankaların yaptığı en önemli hatalardan biri, sorunun varlığını kabul etmemektir. Genellikle, sorun teşhis edildiği anda hemen harekete geçmemekte ve sorunun daha da büyümesine yol açmaktadırlar. Bu durum zarar olasılığını artırmakta ve kontrol edilemez boyutlara ulaştırabilmektedir (Mirza 2006, ss. 140-145; Tuğcu vd. 2013, ss. 171-176).

3.8 KREDİ DERECELEMEDE KULLANILAN METODLAR

5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre; “Bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tabi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler. İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin kuruluşuna, işleyişine, yeterliliğine, oluşturulacak birimlere, icra edilecek faaliyetlere, üst yönetimin görev ve sorumlulukları ile Kuruma yapılacak raporlamalara ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir” (5411 sayılı Bankacılık Kanununun 29. Madde).

Bankalar; Kredi tahsis aşamasında kullandıkları yöntemler olan oran analizi, yüzde analizi, fon akımı ve nakit akımı tabloları gibi yöntemleri Kredi Riski takibinde de kullanmaya devam ederler. Ancak bu yöntemlerden başka Kredi Riski takibinde kullanılan birkaç teorik yöntem vardır. Bu yöntemlerin en önemlilerini aşağıda yer alan başlıklardaki şekilde sırlamak mümkündür (Yazıcı 2011, s. 155 ; Akgüç 2014, s. 505). (Takan ve Boyacıoğlu 2011, s. 267 ; Ataçoğlu, 2006, ss. 40-43).

Z Puanı Yöntemi: Muhasebe Metodu adıyla başlayan ve geliştirilen bir metodun son şeklini aldığı yöntemdir. Bu metodu ilk uygulamaya başlayan İsrail’li bir bankacı olan Meir Tamari dir. Daha sonra geliştiren kişi ise William H. Beaver’ dır. Bu araştırmacılar firmaların iflas etmeden önce durumlarını en iyi gösterecek finansal oranları belirlemeye çalışmışlardır. Beaver bir çalışmada finansal oranların şirketlerin iflas etmeden 5 yıl önce olumsuz durumlarını gösterdiklerini anladı. Bu nedenle Beaver firmaların batacak mı batmayacak mı olduklarını anlamak için bu oranların kullanılmasını önermiştir. Önerdiği oranlar içinde en önemli üç rasyonun Nakit Akışı / Toplam Borç Rasyosu, Sermaye Yapısı Rasyoları ve Likidite Rasyoları olduğunu belirtmiştir. En kötü oranlar ise Devir Hızı rasyoları olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Edward Altman finansal oranlardan 5 tanesini belirleyerek bunları kullanarak bir formül geliştirmiştir. Bu formül yardımıyla yaptığı örneklemelerde İflas eden firmaların iflas etmeden 2 yıl önce %72 ihtimalle belirlenebileceğini belirlemiştir. Altman’a göre bu değerler hesaplandıktan sonra bulunan Z Puanı 1.81 in altında ise firma kesinlikle iflas edecek, değer 3.00 ün üzerinde ise kurtulacaktır. Altman Z puanı formülünü geliştirerek 1995 yılında Z Puanı formülünü buldu. Bu formüldeki en önemli fark E değişkeninin

bulunmaması ve D değişkeninin hesaplanırken firmaların piyasa değeri yerine defter değerinin esas alınmasıdır.

Tamari Yöntemi: Meir Tamari, 1966 yılında o güne kadar kullanılan tek değişkenli istatistiksel yöntemleri geliştirerek çok değişkenli bir model geliştirmiştir. Tamari'nin çalışmasına göre birden fazla oran farklı ağırlıklar bazında birleştirilerek nihai bir yüzde belirlenmektedir. Tamari yapılacak hesaplamada ortaya çıkan değeri 30 dan küçük olan firmaların %50 sinin iflas ettiğini , buna karşın bu değeri 30 un üzerine çıkan firmalarda iflas etme oranının %3 de kaldığını tespit etmiştir.

Meyer ve Pifer Yöntemi: “Paul A. Meyer ve Howard W. Pifer 1970 yılında diskriminant analizinden farklı olarak, fakat aynı sonucu veren 0-1 regresyon tekniğini bankalar üzerinde uygulamaya çalışmışlardır. Doğrusal olasılık fonksiyonu bağımlı değişkeni 0 veya 1 değerini alan bir regresyon fonksiyonudur “Mayer ve Pifer çalışmalarında 39 başarısız banka seçmişlerdir. Beaver ve Altman gibi, başarısız işletmeler olarak seçtikleri bankaları, başarılı bankalarla eşleştirmişler; Başarısız firmalara eşlendirme yapılırken aynı şehirde bulunma, benzer büyüklük ve yaşta olmalarına ve verilerin aynı tarihte olmasına dikkat etmişlerdir” (Köksal, 1995, s. 339).

3K Sistemi 3 K olarak adlandırılan Karakter, Kapasite ve Kapital kelimelerinin nitelikleri esas alınarak oluşturulan değerlere göre rakamsal ifadelere başvurmadan yapılan bir değerlendirme sistemidir. Krediyi kullanan firmanın borçlanma kapasitesi ve geri ödemede kullanılacak kaynakları esas alır. Aşağıdaki Tablo 3.2'ye göre yorum yapılır.

Tablo 0.2: 3K Sistemine Göre Değerlendirme

Karakter + Kapasite + Sermaye	= En düşük kredi riski
Karakter + Kapasite + Yetersiz Sermaye	= Olumlu kredi riski
Kapasite + Sermaye + Yetersiz Karakter	= Şüpheli kredi riski
Karakter + Kapasite - Sermaye	= Sınırlı başarı
Kapasite + Sermaye - Karakter	= Tehlikeli risk
Karakter + Sermaye - Kapasite	= Düşük riskli kredi
Sermaye - Karakter - Kapasite	= Oldukça sınırlı başarı
Karakter - Kapasite - Sermaye	= Düşük riskli kredi
Kapasite - Karakter - Sermaye	= Hileli kredi riski ¹⁴⁵

Kaynak: (Ataçoğlu, 2006, s. 131).

Beaver Sistemi: Oran analizleri kullanılarak firma riskinin tespit edilmesi yöntemleri Beaver'a aittir. Beaver bu çalışmasında aynı işkolunda yer alan 79 tane başarısız ve 22 başarılı firmayı esas alarak incelemiştir. Sonuçları diskriminant analizi kullanarak yorumlamıştır. Beaver analizinde aşağıdaki oranları kullanmıştır.

- i) Nakit Akış / Dış Kaynak
- ii) Net Satışlar / Ödenmiş Sermaye
- iii) Dış Kaynak / Ödenmiş Sermaye
- iv) Döner Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar
- v) Toplam Borçlar / İşletme Giderleri

Baever sisteminin başarılı olması için 5 yıllık bir dönem için uygulanması gerektiğini düşünmüştür. Bu sistemin eksik yanı sistemin tek bir değişkene ve oranlara bağlı olmasıdır.

Dun ve Bradstreet Sistemi: Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük finansal istihbarat kurumu pozisyonunda olan Du&Bradstreet firması kendine özgü sistemiyle tüm dünyada milyonlarca firmanın derecelendirmesini yapmaktadır. Bu firmanın raiting sistemi 2 farklı bölümden oluşur. Bunlardan birincisi özsermaye, ikincisi ise ödeme gücü ile ilgilidir. Firmaların notları harfler ve sayılarla belirlenir. Harfler finansal gücü, sayılar ise ödeme gücünü gösterir (Oruç, 2001, ss. 197-198).

3.9 BASEL UZLAŞILARI VE KREDİLER

Çalışmanın bu başlığı altında “Basel Bankacılık Denetim Komitesi” adlı birim tarafından yayımlanan, bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesini sağlayan adına “Basel Sermaye Uzlaşısı” denilen, bankaların denetim ve gözetimini gerçekleştiren standartlar olan BASEL-I, BASEL-II ve BASEL-III zinciri hakkında açıklamalar yapılacaktır.

3.9.1 Basel Bankacılık Denetim Komitesi

Her geçen gün piyasalar arası entegrasyonun artmasına bağlı olarak sermaye hareketlerinin kazandığı hız ve bunun konjonktüre bağlı olarak getirileri olduğu gibi olumsuz durumlara da zarara yol açma potansiyelinin varlığı, ülkeleri bu zararı minimum kılabilme uğruna arayışlara yöneltmiştir. Sermaye akımı söz konusu olması dolayısıyla güçlendirilmesi ve denetim altında bulundurulması gereken etmenlerden biri bankacılıktır. Bankacılık sektörünün bu konu ile ilgili diğer bir önemi, yaşanan olumsuzluğun sonucunun kendi içerisinde kalmaması bunun yayılmasıdır.

Bir ülkede yaşanan krizin diğer bir ülkeye sıçraması ihtimalinin çok yüksek olması ve bankaların bu yapı içerisinde gerek tetikleyici, gerek hızlandırıcı nitelikleri sebebiyle uluslararası tarafsız düzenleyici bir kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartların geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu standartları geliştirecek, bankacılık denetim, gözetim ve düzenleme kalitesini iyileştirici çalışmalarda bulunacak kurum olarak 1974 tarihinde İsviçre'nin Basel kentinde yerleşik Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank of International Settlements-BIS) nezdinde 1974 yılında G-10 ülkelerin merkez bankası başkanlarınca Basel Bankacılık Denetim Komitesi oluşturulmuştur. Uluslararası Ödemeler Bankası, uluslararası sermaye hareketlerinin dünya çapında krizler yaratabileceği endişesi ile bankaların buldukları ülkelerin ekonomilerinin taşıdıkları riskleri karşılayabilmesi için, sermayelerinin iş hacimleri ve aldıkları riskler karşılığında yeterlilik düzeyini ölçen ve buna ilişkin denetim yöntemleri geliştiren, misyonu iyi bankacılığın kurallarını belirlemek ve uygulamasını sağlamak olan bir kurumdur. Uluslararası Ödemeler Bankası, 1930 yılında birinci dünya savaşı sonrasında Almanya'nın ödemesi gereken savaş tazminatını yeniden düzenleyen plan olan “Young Planı” çerçevesinde kurulmuştur (Beşinci ve Kaya, 2005, s. 51).

Basel komitesinin bankacılığı düzenlemek ve sağlıklı yapıya kavuşturmak amacıyla aldığı kararlar üye veya üye olmayan ülkelere bir tavsiye niteliğinde olup bunlara uymamanın herhangi bir yaptırımını yoktur. Yaptırımın olmaması hususu esasında, kurumun direk olarak bankalar veya bankacılık sistemi üzerine bir yaptırımını olmamasını ifade eder. Komite tarafından yapılan düzenlemelerin dünyanın bir çok ülkesinde bankacılığı ilgilendiren yasal mevzuatı şekillendirdiği ve her ülkede farklı olarak bu dahili mevzuata aykırı davranmanın bir yaptırıma tabi olduğu düşünüldüğünde Komitenin yaptırım yetkisinin olmadığı fakat dolaylı olarak yaptırımları etkileyebileceği görülecektir (BDDK, 2008, ss. 1-3).

Bankacılıkta sağlıklı yapıyı tesis etmede güçlü sermayenin önemi dolayısıyla Komite son dönem çalışmalarında sermaye yeterliliği üzerinde durmaktadır. Optimum sermaye belirlenmesi amacıyla yapılan ve üzerinde mutabakat sağlanan çalışmalar kamuoyunda Basel Uzlaşmaları olarak bilinmektedir.

3.9.2 Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel I)

Bankaların asgari sermaye gereksinimlerini, riskine göre ağırlıklandırılmış aktiflerden yola çıkarak saptamayı öngören Basel I, 1988 yılında düzenlenmiş ve bu amaçla öneriler getirmiştir. 1993 yılında uygulamaya konulan uzlaşıda asgari sermaye yeterliliği oranı % 8 olarak belirlenmiştir. Başlangıçta sadece kredi riski üzerine yoğunlaşan uzlaşi ilerleyen zaman zarfında bankacılıkta türev sözleşmelerin çeşitlenmesi, kullanımların artması ve bilanço dışı kalemlerin artması ile birlikte yetersiz kalmaya başlamış ve 1996 yılında komite tarafından bankaların üstlendikleri piyasa risklerini de düzenlemeye katmak üzere yeni bir düzenleme açıklanmıştır ve piyasa risklerini de içeren yeni hali 1998 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Külahi, vd., 2013, s. 187 ; Bakdur, 2003, s. 35).

Basel I bankacılığın regülasyonu ve risk yönetimi alanında, ilk ve kapsamlı bir çalışma olması nedeniyle bunca yıl varlığını sürdürebilmiştir. Türkiye’de halen Bankaların sermaye yeterlilik oranı hesaplamaları Basel I paralelinde hazırlanmış mevzuat çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Basel I’de asgari sermaye oranının tespitinde kullanılan formül aşağıdaki şekildedir.

$$\text{Toplam Sermaye} / (\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}) = \text{Banka Sermaye Katsayısı}$$

Basel I'de formüldeki denklemin sağ tarafında yer alan Banka Sermaye Katsayısının asgari %8 olması koşulu aranmaktadır. Kredi riski belirlenirken bankalar aşağıda verilen iki yöntemden birini kullanabilirler (Beyazyüz, 2008, s. 71);

A- Standart Yöntem: Profesyonel ve uluslararası kuruluşların firmalar hakkında yaptıkları derecelendirmeleri kullanmak.

B- Gelişmiş Yöntem: Bankaların kendi Risk Derecelendirme modellerini kurarak kendi derecelendirmelerini yapması.

Bankalar toplam kredi risklerini belirlerken tüm firmaları derecelendirmeye tabi tutarak bir not vermeli ve çıkan notların toplamı üzerinden sermaye yeterliliklerini belirlemelidirler.

3.9.3 Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel II)

Bankacılık sisteminin dinamik yapısı, bu sektörle ilgili her türlü oluşumun da dinamik olmasını gerektirmektedir. Basel Komitesi de buna uygun şekilde bankaların ihtiyaç duydukları asgari sermayenin optimum şekilde tespiti amacıyla sürekli çalışma ve ilgili taraflarla istişare halindedir. 1996 yılında bankaların üstlendikleri piyasa risklerinin de düzenlemeye katılması bu tür çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bundan sonra da 1999 yılında kredi riski hesaplamaları konusunda eksiklikleri düzenleyecek ve operasyonel riski de kapsayacak yeni bir sermaye yeterlilik düzenlemesi çalışmalarına başlanmıştır (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, s. 2-3).

1988 yılında varılan uzlaşmanın tekrar gözden geçirilmesinin sebebi sermaye yeterliliği mevzuatının uluslararası faal bankalar üzerinde önemli bir rekabet eşitsizliği olmamasını sağlamadaki tutarlılığını sürdürürken, diğer taraftan da, uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve sıhhatini güçlendiren bir düzenleme oluşturmaktır. Yeni uzlaşma eski uzlaşmanın üzerine inşa edilmiş olmakla birlikte aralarındaki temel farklılıklar şu şekildedir (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, s. 2-3);

- i) Basel I’de kredi riskini ölçmede kredilerin dört şekilde ağırlıklandırılması suretiyle uygulanan yöntem Basel II ile değişmiştir. Basel II’de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir.
- ii) Basel I’de tanımlanan kredi riski ve piyasa riskine ilave olarak Basel II’de operasyonel risk kavramı getirilmiştir.
- iii) Basel II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisi bankanın değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından değerlendirilmesi ve denetlenmesi istenmektedir.
- iv) Basel II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel II’ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir.

Finansal sistemin güvenilirliğini ve sağlamlığını artırırken sermaye düzeyinin yeterli olmasını hedefleyen Yeni Uzlaş, operasyonel risk ve bankacılık portföyünün faiz riski gibi diğer riskleri de tam olarak kapsamayı ve 1988’de yürürlüğe giren Uzlaşya yönelik eleştirileri gidermeyi hedeflemektedir. Eski Uzlaşın eleştiri konusu edilen noktaları şunlardır (Altıntaş, 2006, s.76);

- a) Sermaye yeterliliği oranı “risk bazlı” olmaktan ziyade “likidite bazlı”dır.
- b) Varlığı aranan asgari sermaye oranı bankaları iflasa götüren temel bir risk olan kredi kullanımında yoğunlaşmayı dikkate almamaktadır.
- c) Bütün firma kredilerine, teminata göre yapılan farklılaştırma dışında, aynı risk ağırlığı öngörülmesi sebebiyle bankalar riski yüksek olan alanlara teşvik edilmektedir.
- d) Bankaların sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına gitmeleri, getirisini dikkate almadan faaliyetlerini genişletmelerine sebep olmaktadır.
- e) Sermaye yeterliliği oranını yükseltmek için sabit kıymetler gibi duran varlıkların yüksek değerlemesi için her türlü yönteme başvurulması nedeniyle, bu

varlıkların gerçek değeriyle satışı halinde ortaya çıkacak büyük zararlar, bankaların elini kolunu bağlar hale gelmiştir.

Her ne kadar Yeni Uzlaşı eskisine yönelik eleştirileri bertaraf etmeyi amaçlamış ve bu amaca paralel düzenlemeler içeriyor olsa da şüphesiz varılacak son nokta değildir. Bankacılık sistemi geliştikçe, ürünlerin çoğalması ve sistem yapısında oluşacak değişimlerle ilişkili olarak yeni ihtiyaçlar oluşacak, bu doğrultuda yeni düzenleme arayışları doğacaktır.

3.9.4 Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel III)

BASEL III'ün getirdiği yenilikler veya değişiklikler ise Özkaynaklar, Sermayeye İlişkin Oranlar, Kaldıraç Oranı ve Likidite Oranları kapsamında olup bunlara dair oldukça uzun ve teknik bir izahnamenin olduğu görülmektedir. Bu nedenle Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu'nun açıklamaları doğrultusunda sade hali aşağıda açıklanmıştır.

3.9.4.1 Özkaynaklar

BASEL III'ün özkaynaklara dair getirdiği yenilikler şunlardır (BDDK, 2010, s. 5-6);

- a) Basel II'de yer alan özkaynakların kapsamı değiştirilmiştir. Mevcut düzenlemede yer alan katkı sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği hükmü kaldırılmıştır.
- b) Ana sermaye içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek sermaye olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kar (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır.
- c) Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i, 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir. Bu geçiş sürecinde kalan kısımlar için eski uygulamalar geçerli olacaktır.

- d) Bundan böyle ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013'te %90'ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı %10 düşürülerek toplam 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır.

3.9.4.2 Sermayeye İlişkin Oranlar

BASEL III'ün sermayeye ilişkin oranlara dair getirdiği yenilikler şunlardır (BDDK, 2010, s. 5-6);

- i) Basel III ile birlikte asgari çekirdek sermaye oranı (Çekirdek Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar (RAV)) 2013 ile 2015 tarihleri arasında kademeli olarak %2'den %4,5'a çıkarılacaktır. Aynı dönemde birinci kuşak sermaye (çekirdek sermaye ve ana sermayeye dahil edilecek diğer kalemler) oranı da %4'ten %6'ya çıkarılacaktır.
- ii) Basel III ile getirilen sermaye koruma tamponu çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye kademeli olarak eklenecektir. Söz konusu oranın 2016 yılından 2019 yılına kadar kademeli olarak artırılarak 2019 yılında %2,5 olarak nihai şeklini alması planlanmaktadır.
- iii) Sermaye koruma tamponunun sağlanamaması durumunda bankaların faaliyetlerine olağan olarak devam etmesi ancak bununla birlikte bankaların kar dağıtımına değişen oranlarda kısıtlamalar getirilmesi planlanmaktadır. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan (%2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımını üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir.
- iv) Döngüsellığı yeterince dikkate almamasıyla eleştirilen Basel II'nin bu yöndeki eksikliğini kapatmak amacıyla ülke şartlarına ve tercihlerine bağlı olarak % 0 ile %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir.

3.9.4.3 Kaldıraç oranı

BASEL III'ün kaldıraç oranına dair getirdiği yenilikler şunlardır (BDDK, 2010, s. 5-6);

Sermaye oranlarını destekleyici nitelikte olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranı getirilmiştir. Söz konusu oran birinci kuşak sermayenin (Ana Sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (*Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler*) bulunacak olup 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecektir. Yapılacak çalışmaların ve paralel uygulamalarının sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren “Birinci Yapısal Blok” a dâhil edilecektir.

3.9.4.4 Likidite oranları

BASEL III'ün likidite oranlarına dair getirdiği yenilikler şunlardır (BDDK, 2010, s. 5-6)

- a) Basel III ile birlikte likiditeye ilişkin olarak Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı isimli iki adet oran ihdas edilmiştir.
- b) Bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına bölünmesi suretiyle hesaplanacak olan Likidite Karşılama Oranının minimum % 100 olması gerekmektedir. Net nakit çıkışı, 30 gün içerisindeki nakit çıkışları ile 30 gün içerisindeki nakit girişleri arasındaki farktır.
- c) Orta ve uzun vadeli dönemde bankaların pasif yapılarını güçlendirerek daha istikrarlı ve güvenilir bir fonlama sağlamak üzere Net İstikrarlı Fonlama Oranı ihdas edilmiştir. Söz konusu oran “mevcut istikrarlı fonlama tutarının” “ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına” bölünmesi suretiyle bulunmaktadır.
- d) Likidite karşılama oranına benzer şekilde net istikrarlı fonlama oranının da en az %100 olması gerekmektedir. Mevcut “istikrarlı fonlama tutarı” birinci ve ikinci kuşak sermaye de dâhil olmak üzere bankanın pasifinde yer alan kalemlerin vade ve kalitelerine göre belirlenirken; “ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı” ise bankaların aktifinde yer alan kalemlerin vadelerine ve kalitelerine göre değişen oranlarda dikkate alınması suretiyle hesaplanacaktır.

- e) Likidite Karşılama Oranı için 2011-2015, Net İstikrarlı Fonlama Oranı için ise 2012-2018 yılları arası gözlem periyodu olarak belirlenmiş, gözlem periyodunun ardından anılan oranlar için asgari standartların ilan edileceği belirtilmiştir.

3.9.5 Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel IV)

Bankaların sermaye yeterliliği hesaplamaları ile risk ağırlıklı aktif ölçüm metodolojilerine yeni bir yaklaşım getiren BASEL IV, Basel III'ün tamamlayıcısı olarak yayımlanmış olsa da yeni bir yaklaşımın kapılarını aralamaktadır. BASEL IV'ün temel dayanakları ve çıkış noktaları diğer BASEL süreçlerinde olduğu gibi öncelikle bankaların sermaye ve risk yapılarını düzenlemek olmakla birlikte küresel krizlerden elde edilen deneyimler ve bunların etkilerine yer verilmiştir. Henüz tamamlanmamış olmakla birlikte BASEL IV'ün üç temel amacından söz edilebilir, bunlar şu şekildedir (TTB,2016; Procompliance,2015)

Basitlik ve Şeffaflık: Regülasyon çerçevesinin karmaşıklığını azaltmak ve uygulanan kuralların etkilerini daha anlaşılır kılmak,

Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik: Regülasyon çerçevesinin anlaşılır bir şekilde yorumlanabilmesi ve uygulanabilmesi,

Duyarlılık: Standart yaklaşımlarda risk duyarlılığını artırma ve içsel modellerde hesaplamalardaki değişkenliği azaltmaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu hazırlıklarını yürütmekte olup BASEL IV sürecine geçiş yapılacaktır. Süreç hakkında ileri sürülen görüşlere göre getirilecek yeni düzende risk ve likidite hesaplamalarında kullanılacak yöntemlerle birlikte raporlama gibi veri hazırlama işlemlerinde önemli değişiklikler getirilmektedir. Söz konusu hesaplama ve veri seti hazırlama sürecinin ise daha öncekilere göre karmaşık olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle bankaların smart (akıllık) sistemlere daha fazla ağırlık vermesi öncelikli konular haline gelecektir.

3.10 FİNANSAL VERİLERDE İŞLETME VE MUHASEBE AÇISINDAN HİLE

İşletmecilik açısından hile kavramını en basit şekliyle, çalışanların, işletme sahip veya yöneticilerinin belli menfaat ya da amaçlar için işletme kaynaklarını gizlice kullanmaları, resmi otoritelere eksik/hatalı bilgi vermeleri ve bunları da resmi belgelere yansıtılmaları olarak ifade etmek mümkündür. Hilenin pek çok amacı olabilmektedir. Örneğin işletme kaynaklarının haksız kullanılması, vergi ödememek vb. gibi sıralanabilir. Bu nedenle her hile aslında bir kayıt dışılık durumu ortaya çıkarmaktadır ve bunlar da genel olarak finansal bilgilendirmede manipülasyon amacını taşımaktadır (Bozkurt, 2000, s. 41).

Diğer yandan bir işletmenin mali tablolarında, finansal verilerinde, muhasebe kayıtlarında vb. yapılan olağan olmayan maskelemeler ve düzenlemeler bunu yapanlar için fayda sağlarken (ya da haksız bir menfaat) önemli bir kesim zarar ve kayıplara neden olmaktadır. Bu zarar ve kayıpların başında vergilendirme gelirken, diğer yandan işletmenin ticari ilişkide olduğu taraflar için de yanıltıcı bilgi ürettiğinden piyasa bir risk meydana getirebilmektedir (Çelik, 2007, ss.38-39).

Finansal verilerde hilelerin tespit edilmesi ve bu konuda çalışmak oldukça detaylı, zahmetli ve uzmanlık bilgisi gerektiren bir süreçtir. Bu konuda adli muhasebe başta olmak üzere, resmi ve sivil kurumların denetimleri söz konusu olmaktadır. Ancak hemen açıklamasında fayda olan husus ise hile ile hatanın birbirinden ayrılması gerektiğidir. Zira hile bilinçli ve belli amaçlar yapılan manipülatif işlemler iken hata, gözden kaçan ve istemsiz yapılan bir işlemdir (Güredin, 2007, s.134).

Bu çalışmanın konusu bakımından değerlendirildiğinde gözlemlenen başlıca hilelerin genellikle vergi ödememek üzere malvarlığının işletme sahip, ortak, aile fertleri gibi kişilerin adına tescillenmesi şeklinde görülmektedir. Bu durum yasalar bakımından herhangi bir suç unsuru teşkil etmemekle birlikte ahlaken bir hile olarak değerlendirilebilir. Özellikle aile işletmelerinde sıkça görülün bu durum, işletmenin mülklerden elde ettiği gelirlerinin mali raporlara yansıtılmamasına olanak tanıdığından vergi kaybına neden olmaktadır. Diğer yandan kredilendirme sürecince bu tip işletmelerin mali verileri standart analiz ve değerlendirmeler bakımından yetersiz sonuçlar verebilmektedir.

Bir sonraki bölümde detaylı olarak açıklanacağı üzere, bazı işletmeler finansal veriler bakımından analiz edildiğinde olumsuz yargıya neden olabilecek bir takım eksiklikleri taşımakla birlikte, çek, senet, kredi kartı ve kredi ödemelerinde mevcut mali raporlarında görülen performansın üzerinde ve sorunsuz olarak yükümlülüklerini yerine getirebilmektedirler. Analiz ile reel durum arasında ortaya çıkan bu tezatlıklar hakkında isabetli bir görüş ileri sürmek ise mevcut standartlara göre mümkün olamamakla birlikte subjektif anlamda raporlarda gösterilmeyen gelir unsurlarının varlığına dair bir kanaat gelişmesine neden olmaktadır. Bu nedenle kredilendirme sürecinde ödeme performansı ile verilerin işaret ettiği performans arasındaki farklılık dikkat çekici olmaktadır. Ortada aslında suç veya hile tanımına giren bir durum olmamakla birlikte tezatlıktan söz etmek mümkün gelmektedir.

4. ÖRNEK UYGULAMA

4.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

Banka ve kredi konularında yapılan çalışmaların kreditor durumundaki bankanın, kredi talep eden işletme veya kişilerin; mali durum raporları, kredibilite durumları ve teminatlandırma usullerine göre değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin mali analiz teknikleri üzerinden ve teminat yeterlilikleri bağlamında yapılan tek taraflı süreçlere ağırlık verildiği görülmektedir.

Bu çalışmada ana eksen olarak mali analiz oranlarından yola çıkarak bir kredi ilişkisini değerlendirmek yerine, kredi ilişkisinin kuruluş biçimi ve sonrasında yönelik asimetrik sürece dair analizler yapılacaktır. Zira ülkemizde yaygın olan kayıt dışı mali verilerin varlığı nedeni ile firmalar hakkında kağıt üzerindeki raporlardan daha fazlası olduğu bilinmektedir.

4.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

Araştırmanın temel yöntemi nitel araştırmadır. Bu bağlamda yukarıda bilgileri verilen firmanın mali verilerinden yola çıkılarak kredibilitesi hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte tespit edilen bir takım sorunlar hakkında açıklamalar yapılarak bunlara dair çözüm önerileri ileri sürülmüştür. Ancak söz konusu sorunlar ve çözüm öneri, genellenebilir yargılar olmayıp bu alanda çalışma yapacak diğer araştırmacı ve yazarlar için bakış açısı kazandırması bakımından önemli görülmektedir.

4.3 ARAŞTIRMAYA DAİR BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde banka tarafından kredilendirilen bir firmanın durumu incelenecektir. Söz konusu firmaya dair bilgiler şu şekildedir;

- i) Halen üçüncü kuşak aile üyelerince işletilen ve bir aile işletmesi durumunda olan firma 1955 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- ii) Ana iştiğal konusu ev mobilyası ve beyaz eşya satışı olmakla birlikte mobilya grubunda üretim de yapmaktadır.

- iii) Birden çok ulusal çaptaki kurumsal firmalarında bayilikleri bulunmakta olup İstanbul'un çeşitli yerlerinde satış mağazaları bulunmaktadır. Bu yerlerden öne çıkanları İstanbul Masko ve Mobilyacılar Çarşılarındaki mağazalarıdır. Ayrıca Türkiye'nin büyük mobilya üreticisi bir firmanın en yüksek satış hacmine sahip bayilerinden birisi konumundadır.
- iv) Halen 70'den fazla çalışanı ile ticari faaliyetlerinde devam eden firmanın satış sahası tüm Türkiye'dir. İç piyasadaki toptan ve kendi bayilerine yaptığı satışlarda çek ve senet ağırlıklı ödemeler almaktadır. Perakende satışlarda ise kredi kartı ve diğer peşin/taksit yöntemlerini kullanmaktadır.
- v) Özellikle toptan ve kendi bayileri ile olan çalışmalarında çek ve senetli satışlar, tüm satışları içerisinde büyük bir yer tutmakla birlikte vadeler bakımından mobilya sektörünün çalışma usullerinden olan uzun vadeli satış evrakları ağırlıktadır. Örneğin sektör ortalama vadesi 18-24 ay aralığındadır.
- vi) Firmanın mülkiyetinde halen toplam değer 50 milyon TL'nin üzerinde olan; İstanbul'un çeşitli yerlerinde 12 adet dükkanı, Masko'da 2 Adet satış mağazası, Türkiye'de mobilya üretiminin merkezlerinden olan Bursa'nın İnegöl ilçesinde bir adet üretim yeri/fabrikası bulunmaktadır. Diğer yandan firma sahip ve ortaklarının (ki tamamı aile üyelerinden oluşmakta) pek çok daire ve diğer gayri menkulleri olduğu bilinmektedir. Bu gayrimenkullerden de kira gelirleri elde ettiği bilinmektedir.
- vii) Üç kardeşten oluşan ortaklık yapısına bakıldığında; 60 yıldan fazladır sektörde olan firmanın halen yönetici durumunda olan ve yaklaşık %50 hissedarı bulunan ortak 1978 doğumludur. Diğer ortak %49 hisseye sahip olup 1982 doğumludur ve üçüncü ortak ise kız kardeş olup %1 hisse ile temsil edilmektedir.
- viii) Söz konusu firmanın talebi üzerinde mali verileri ve diğer analize dair verilerin tedarik edilmiş olmakla birlikte, firmanın adı "ABC MOBİLYA" olarak anılmıştır.

4.3.1 ABC Mobilya Temel Mali Verileri

ABC Mobilyanın 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 tarihli bilançosundan alınan gösterge niteliğindeki bilanço verileri ile bunlara dair yorumlar aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 0.1 ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12.2016 ve 31.12.2017 Tarihli Bilanço Aktifi

	AKTİF			DİKEY ANALİZ		
	12/2015	12/2016	12/2017	12/2015	12/2016	12/2017
KASA - BANKA	437.556	3.639.085	6.034.191	2	12	19
MENKUL KIYMETLER	0	0	0	0	0	0
KISA VAD. TİCARİ ALACAKLAR	5.092.322	1.595.230	1.643.431	28	5	5
Yurtiçi Alacaklar	1.634.436	1.595.230	1.643.431	9	5	5
Yurtdışı Alacaklar	0	0	0	0	0	0
Alacak Senetleri (Net)	3.457.886	0	0	19	0	0
Diğer Ticari Alacaklar	0	0	0			
Şüpheli Alacak Karşılığı (-)	0	0	0			
DİĞER KISA VAD.ALACAKLAR	1.438.235	936.955	1.450.186	8	3	5
Ortaklardan Alacaklar	303.261	257.910	22.415	2	1	0
Kard. Kuruluşl. Alacaklar	0	0	0			
İştiraklerden Alacaklar	1.134.974	673.123	16.483	6	2	0
Diğer Alacaklar	0	4.518	1.409.884	0	0	4
Verilen Depz. ve Teminat.	0	1.404	1.404			
STOKLAR	8.074.425	8.957.029	5.947.601	44	29	19
İlk Madde ve Malzeme	2.377.287	756.107	805.587	13	2	3
Yarı Mamuller	1.480.000	0	0			
Mamuller	0	3.128.264	1.401.584	0	10	4
Ticari Mallar	3.741.010	4.672.022	2.890.252	21	15	9
Verilen Sipariş Avansları	476.128	288.654	732.596	3	1	2
Diğer Stoklar	0	111.982	117.582			
GEL. AYL. AİT GİD. ve GEL. TAH.	0	101.410	2.898			
DİĞER DONEN VARLIKLAR	1.344.186	1.653.068	99.072	7	5	0
DONEN VARLIK TOPLAMI	16.386.724	16.882.777	15.177.379	90	55	48
Uzun Vadeli Tic. Alacaklar	0	0	0			
Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0	0			
Ortaklardan Alacaklar	0	0	0			
BAĞLI KIYMET TOPLAMI	0	0	0			
Arazi ve Arsalar	1.530.000	1.530.000	1.530.000	8	5	5
Binalar	0	12.120.436	12.120.436	0	39	39
Tesis ve Makinalar	0	0	0			
Taşıtlar	238.734	624.628	1.024.628			
Demirbaşlar	82.387	92.546	201.159	1	2	3
Amortismanlar (-)	120.048	458.484	739.314	1	2	2
Yapılmakta Olan Yatırımlar	0	0	0			
Yatırımlarla İlgili Avanslar	0	0	0			
MADDİ DURAN VARLIK TOPLAMI	1.731.073	13.909.126	14.136.909	10	45	45
Maddi Olm. Duran Varlıklar	25.240	63.866	2.043.611			
Amortismanlar (-)	0	7.991	56.968			
MADDİ OLM. DURAN VARLIK	25.240	55.875	1.986.643			
GEL.YIL.AİT GİD. ve GEL. TAH.	2.714	79.358	12.886			
DİĞER DURAN VARLIKLAR	0	0	0			
DURAN VARLIK TOPLAMI	1.759.027	14.044.359	16.136.438	10	45	52
AKTİF TOPLAMI	18.145.751	30.927.136	31.313.817	100	100	100

ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Tarihli Bilançosunun Aktifine bakıldığında şunları ifade etmek mümkündür;

- i) İşletmenin Kasa ve Banka hesaplarına bakıldığında 2015 itibariyle 437.556 TL olan hesap bakiyesinin 2016 yılında 3.639.085 TL'ye çıktığı ve 2017 itibariyle de aynı hesap bakiyesinin 6.034.191 TL olduğu görülmektedir.
- ii) İşletmenin Kısa Vadeli Ticari Alacaklar hesabının ise 2015 yılı sonu itibariyle 5.092.322 TL olduğu görülmektedir. 2016 yılı itibariyle aynı hesabın 1.595.230 TL ve 2017 itibariyle de 1.643.431 TL bakiyesi olduğu görülmektedir. Bu durumda 2015 yılındaki Kasa ve Banka hesaplarının 2016 ve 2017 yılında artmış olması, 2015 yılındaki alacaklarını nakde dönüştürmüş olması ile açıklanabilir. Diğer yandan Kısa Vadeli Diğer alacak hesabının da 2015 yılında 1.438.235 TL olduğu, 2016 yılında 936.955 TL olduğu ve 2017 itibariyle de 1.450.186 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir.
- iii) İşletmenin Kısa Vadeli Ticari Alacaklar hesabının ise 2015 yılı sonu itibariyle 5.092.322 TL olduğu görülmektedir. 2016 yılı itibariyle aynı hesabın 1.595.230 TL ve 2017 itibariyle de 1.643.431 TL bakiyesi olduğu görülmektedir. Bu durumda 2015 yılındaki Kasa ve Banka hesaplarının 2016 ve 2017 yılında artmış olması, 2015 yılındaki alacaklarını nakde dönüştürmüş olması ile açıklanabilir. Diğer yandan Kısa Vadeli Diğer alacak hesabının da 2015 yılında 1.438.235 TL olduğu, 2016 yılında 936.955 TL olduğu ve 2017 itibariyle de 1.450.186 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir.
- iv) İşletmenin Dönen Varlık Toplamına bakıldığında ise yukarıda zikredilen oranda bir değişimin oluşmadığı anlaşılmaktadır. Zira 2015 yılında Dönen Varlık Toplamı 16.386.724 TL, 2016 yılında 16.882.777 TL ve 2017 yılında da 15.177.379 TL olarak oluştuğu görülmektedir.
- v) İşletmenin Stok hesaplarına bakıldığında 2015 yılında 8.074.425 TL, 2016 yılında 8.957.029 TL olduğu görülmekte, 2017 yılında ise bu hesabın 5.947.601 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Tek hesap üzerinden bir değerlendirme yapıldığında işletmenin Stoklarının 2015 ve 2016 yıllarında yatay bir seyir izlediği görülmektedir.
- vi) Dönen Varlık Toplamındaki görece yatay seyrin başlıca nedeni olarak İlk Madde ve Malzeme hesabından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Nitekim 2015 yılında İlk

Madde ve Malzeme hesabı 2.377.287 TL, 2016 yılında 756.107 TL ve 2017 yılında 805.587 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu değişimin nedeni olarak işletmenin İnegöl'de bulunan fabrikasına tedarik hammadde ve mamül edinmesi ile açıklanabilmektedir.

- vii) İşletmenin bilanço hesaplarındaki başlıca ve dikkat çekici değişimin Aktif tarafında Duran Varlıklar hesabında gerçekleştiği görülmektedir. Nitekim 2015, 2016 ve 2017 yılında arazi ve Arsalar kalemi 1.530.000 TL olarak devam etmekte iken Binalar hesabında önemli artışlar olduğu görülmektedir. 2015 yılında işletmenin Binalar hesabı sıfır bakiye verirken 2016 yılında 12.120.436 TL gibi önemli bir artış olmuş ve bu durum 2017 yılında da devam etmiştir.
- viii) Binalar hesabından kaynaklanan durum nedeniyle işletmenin 2015 yılındaki Maddi Duran Varlık Toplamı hesabı 1.731.073 TL iken 2016 yılında 13.909.126 TL ve 2017 yılında da 14.136.909 TL olarak gerçekleşmiştir.
- ix) İşletmenin Taşıtlar hesabında da söz dönemler itibariyle artış olduğu görülmektedir. 2015 yılında Taşıtlar hesabı 238.734 TL iken 2016 yılında 624.628 TL ve 2017 yılında da 1.024.628 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre son üç yılda işletmenin önemli ölçüde taşıt aldığı anlaşılmaktadır.
- x) İşletmenin aktif toplamlarında son üç yıllık dönemde önemli bir artış olduğu görülmektedir. 2015 yılında Aktif toplamı 18.145.751 TL iken 2016 yılında 30.927.136 TL ve 2017 yılında da 31.313.817 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir.
- xi) İşletmenin yukarıda anılan hesaplarındaki artışın nedeni olarak 2015 yılında yaşanan ekonomik daralmanın aşılması ve iştiغال konusu itibariyle inşaat sektöründeki genişlemeden olumlu etkilendiği ifade edilebilir.
- xii) Daha sağlıklı yorum yapabilmek ve görüş ileri sürebilmek için işletmenin Pasif kalemlerine de bakılması gerektiği, ayrıca gelir tablosu ve mali analiz verilerinin de değerlendirilmesi gerektiğinin altının çizilmesinde fayda vardır.

Tablo 0.2 ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12.2016 ve 31.12.2017 Tarihli Bilanço Pasifi

	PASİF			DİKEY ANALİZ		
	12/2015	12/2016	12/2017	12/2015	12/2016	12/2017
FINANSAL BORÇLAR	8.540.668	8.619.725	2.719.428	47	28	9
Banka Kredileri	8.540.668	8.619.725	2.719.428	47	28	9
Uzun. Vad. Krd. Ana P. Taks.	0	0	0	0	0	0
Banka Dışı Borçlar	0	0	0	0	0	0
Diğer Mali Borçlar	0	0	0	0	0	0
KISA VADELİ TİCARİ BORÇLAR	3.242.613	5.458.734	7.210.071	18	18	23
Satıcılar	472.500	1.837.043	3.304.656	3	6	11
Senetli Borçlar (net)	2.770.113	3.621.691	3.905.415	15	12	12
Diğer Ticari Borçlar	0	0	0	0	0	0
Yurt Dışı Borçlar	0	0	0	0	0	0
Grup İçi Ticari Borçlar	0	0	0	0	0	0
DİĞER KISA VAD. BORÇLAR	1.444.726	956.105	417.882	8	3	1
İşt. ve Kard. Kur. Olan Borç.	1.134.974	673.123	0	6	2	0
Ortaklara Borçlar	0	0	0	0	0	0
Diğer Borçlar	4.849	56.687	82.825	0	0	0
Kamuya Olan Borçlar	304.903	226.295	335.057	2	1	1
GELECEK AYL. AİT GEL. ve GİD. TAH.	0	22.270	2.898	0	0	0
ALINAN AVANSLAR	0	3.018.523	1.766.274	0	10	6
BORÇ VE DİĞER KARŞILIKLAR	6.370	1.920	0	0	0	0
Dönem Kar. Öd. Vergi	6.370	1.920	0	0	0	0
KISA VADELİ BORÇ TOPLAMI	13.234.377	18.077.277	12.116.553	73	58	39
Uzun Vadeli Banka Borçları	3.303.111	15.015.100	21.690.715	18	48	69
Diğer Mali Borçlar	0	0	0	0	0	0
Satıcılar	0	0	0	0	0	0
Borç Senetleri (net)	0	0	0	0	0	0
Ortaklara Borçlar	0	848.050	313.709	0	3	1
Kıdem Tazminatı Karşılıkları	0	0	0	0	0	0
Yıl. Yay. İnş. On. Hakedişleri	0	0	0	0	0	0
Alınan Avanslar	0	0	0	0	0	0
Diğer Borçlar	0	76.269	10.142	0	0	0
UZUN VADELİ BORÇ TOPLAMI	3.303.111	15.939.419	22.014.566	18	52	70
BORÇLAR TOPLAMI	16.537.488	34.016.696	34.131.119	91	110	109
Sermaye	1.500.000	1.500.000	1.500.000	8	5	5
Ödenmemiş Sermaye (-)	0	0	0	0	0	0
Ödenmiş Sermaye	1.500.000	1.500.000	1.500.000	8	5	5
Serm. Düzelt. Olumlu/	0	0	0	0	0	0
Yasal Yedekler	0	0	0	0	0	0
Diğer Yedekler	0	0	0	0	0	0
Geçmiş Yıl Karları	567.515	793.916	793.916	3	3	2
Geçmiş Yıl Zararları (-)	340.276	686.151	5.383.194	2	2	17
Dönem Zararı (-)	345.377	4.697.325	83.134	2	15	0
İşlet. Brak. Kar/Geç. Dön. K.	226.401	0	355.110	1	0	1
İndirimler (-)	0	0	0	0	0	0
Bilanço Dışı Varlıklar	0	0	0	0	0	0
ÖZKAYNAK	1.608.263	-3.089.560	-2.817.302	9	-10	-9
PASİF TOPLAMI	18.145.751	30.927.136	31.313.817		100	100

ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Tarihli Bilançosunun Pasifine bakıldığında şunları ifade etmek mümkündür;

- i) İşletmenin bilançosunun pasif tarafında 2015 ve 2016 yıllarında görülen Kısa Vadeli Banka Kredileri hesabının 2017 yılında yaklaşık $\frac{1}{4}$ oranında azaldığı görülmektedir. Nitekim 2015 yılında 8.540.668 TL ve 2016 yılında 8.619.725 TL olan Kısa Vadeli Banka kredileri hesabının 2017 yılında 2.718.428 TL'ye indiği görülmektedir.
- ii) Kısa Vadeli Banka kredilerinde görülen azalmaya karşın işletmenin Kısa Vadeli Borçlar hesabı 2015 yılında 3.242.613 TL, 2016 yılında 5.458.734 TL ve 2017 yılında da 7.210.071 TL ye yükseldiği görülmektedir. Buna göre Kısa Banka Kredilerin ile desteklenen mali yapı, satıcılara olan borçlara yayılmış ve münakale edilmiş denilebilir. Ayrıca satıcılar olan borçların da vadelerinin uzun olduğu görülmektedir. Nitekim Kısa Vadeli Borçlar hesabı 2015 yılında 1.444.726 TL, 2016 yılında 956.105 TL ve 2017 yılında da 417.882 TL olarak gerçekleşmiştir.
- iii) İşletmenin Kısa Vadeli Borçlar toplamı 2015 yılında 13.234.377 TL, 2016 yılında 18.077.553 TL ve 2017 yılında da 12.116.553 TL olarak gerçekleşmiştir.
- iv) İşletmenin bilançosunda en dikkat çeken kalemlerden biri Pasif taraftaki Uzun Vadeli Banka Borçlarının durumudur. Nitekim 2015 yılında işletmenin bu hesap bakiyesi 3.303.111 TL iken 2016 yılında 15.015.100 TL'ye ve 2017 yılında da 21.690.715 TL ye yükselmiştir. Bu anlamda değerlendirildiğinde işletmenin Kısa Vadeli Banka Borçlarını Satıcılar münakale ettiği ve Uzun Vadeli Banka Borçlarına dönüştürdüğü ileri sürülebilir.
- v) İşletmenin Borçlar toplamına bakıldığında ise yıllara göre ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Nitekim 2015 yılında 16.537.488 TL olan bu hesabın bakiyesi 2016 yılında 34.016.696 TL ve 2017 yılında da 34.131.119 TL olarak gerçekleşmiştir.

4.4 ABC MOBİLYA GELİR TABLOSU

Tablo 0.3 ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Gelir Tablosu

	GELİR TABLOSU			DİKEY ANALİZ (%)			YATAY ANALİZ (%)	
	12/2015	12/2016	12/2017	12/2015	12/2016	12/2017	12/2016	12/2017
BRÜT SATIŞLAR	18.324.870	22.365.223	25.925.925	100	100	100	22	16
Yurtiçi Satışlar	18.263.511	22.048.060	25.170.936	100	99	97	21	14
Yurtdışı Satışlar	0	77.200	398.836	0	0	2		417
Diğer Gelirler	61.359	239.963	356.153	0	1	1	291	48
Satış İndirimleri (-)	0	994	302.692	0	0	1		30.352
TOPLAM NET SATIŞ	18.324.870	22.364.229	25.623.233	100	100	99	22	15
SATIŞLARIN MALİYETİ	16.004.067	17.845.909	18.634.622	87	80	73	12	4
Sat. Mam. Maliyeti	3.182.890	2.704.939	539.819	17	12	2	-15	-80
Sat. Tic. Mal. Maliyeti	12.821.177	15.140.970	18.094.803	70	68	71	18	20
BRÜT SATIŞ K/Z	2.320.803	4.518.320	6.988.611	13	20	27	95	55
Faaliyet Giderleri	2.028.275	2.884.103	3.924.957	11	13	15	42	36
Amortisman Giderleri	0	0	0	0	0	0		
FAALİYET K/Z	292.528	1.634.217	3.063.654	2	7	12	459	88
FİNANSMAN GİDERLERİ	462.167	1.883.594	2.840.768	2	8	11	308	51
Faiz ve Kom. Gideri	462.167	1.883.594	2.840.768	2	8	11	308	51
Kur Farkı Gideri	0	0	0	0	0	0		
Diğer Faal. Gelirler	60.882	295.152	184.952	0	1	1	385	-37
Diğer Faal. Giderler	0	39.600	87.743	0	0	0		122
Olağanüstü Gelirler	57.554	0	3.386	0	0	0	-100	
Olağanüstü Giderler	9.866	4.612.926	51.505	0	21	0	46.656	-99
BİLANÇO KARI	-61.069	-4.606.751	271.976	-0	-21	1	7.444	106
Ödenecek Vergi	0	90.574	0	0	0	0		-100
NET KAR	-61.069	-4.697.325	271.976	-0	-21	1	7.592	-106

ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Tarihli Gelir Tablosuna bakıldığında şunları ifade etmek mümkündür;

- i) İşletmenin 2015 yılında Brüt Satışlarının 18.324.870 TL olduğu görülmektedir. Buna karşılık Satışların Maliyetinin 16.004.067 TL olması Brüt Satış Karının düşük olduğunu göstermektedir. Nitekim genel olarak, bu işletmenin hem ana bayi ve hem de kendi alt bayilerinin olduğu, İstanbul'un önemli yerlerinde çok sayıda mağaza ile birlikte, İnegöl'de fabrikasının olduğu yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak hatırlanacak oldursa 2.320.803 TL gibi bir brüt kar tutarı oldukça düşüktür denilebilir. Diğer yandan mobilya grubunda görece olarak diğer sektörlerle göre daha yüksek kar marjlarının olduğu da buna eklenirse işletmenin karlılığının olması gerekenin çok altında olduğu ileri sürülebilir.
- ii) 2015 yılında işletmenin brüt karı ile finansman giderleri karşılaştırıldığında toplam finansman giderlerinin brüt karın yaklaşık %20'sine tekabül etmektedir ki bu da sektörün ortalama kar marjına denk düşmektedir. Faaliyet Giderlerinin 2.028.275 TL, Faaliyet Zararlarının da 292.528 TL olarak gerçekleştiği görülmek olup işletme 2015 yılında 61.069 TL Net Zarar etmiştir.
- iii) 2016 yılına gelindiğinde Brüt Satışların bir önceki yıla göre yaklaşık %22 arttığı görülmekte olup 22.365.223 TL olarak gerçekleşmiştir. Satışların maliyeti de bir önceki yıla göre yaklaşık %11 kadar artmış olup bu durum Brüt Kara da yansımıştır.2015 yılında işletmenin Brüt Kar tutarı 4.518.320 TL olarak gerçekleşmiş ve Satışların Maliyeti de 2.884.103 TL olmuştur.
- iv) 2016 Yılında işletmenini finansman maliyeti bir önceki yılda göre yaklaşık 4,6 kat artmış ve 1.634.217 TL olarak gerçekleşmiştir. Buradan anlaşıldığı ve bilançoda da görüldüğü üzere işletmenin finansman giderinde oldukça yüksek bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Diğer yandan işletmenin 2016 yılında Gelir Tablosunda görülen 4.612.926 TL tutarındaki Olağanüstü Giderler tutarı, işletmenin karlılığı üzerinde olumsuz bir meydana getirmiş ve 2016 yılının 4.697.325 TL zarar ile sonuçlanmasına neden olmuştur.

- v) Ancak 2016 yılında işletme satış hacimleri ile karşılaştırıldığında 4.697.325 TL zarar ederken aynı yıl bilançoda Binalar hesabının bir önceki yılda sıfır olan bakiyesinin 2016 yılında 12.120.436 TL'ye yükselmesi dikkat çekici bulunmuştur. Bu durumu açıklamak üzere işletmenin 2016 yılında uzun vadeli banka borçları hesabının 15.015.100 TL olarak gerçekleşmesi, bu işletmenin oldukça yoğun ve uzun vadeli nitelikte kredi kullandığını göstermektedir. Doğal olarak finansman giderleri yüksek çıkmakta ve işletme için “bankaya çalışıyor” ifadesi kullanılabilir.
- vi) 12/2017 yılına gelindiğinde ise Brüt Satışların bir önceki yıla arttığı görülmekte ve 25.925.925 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Satılan malla maliyeti ise 2015 ve 2016 yıllarında olduğu gibi düzenli ancak görece az bir şekilde artmış ve 18.634.622 TL olarak gerçekleşmiştir.
- vii) 12/2017 dönemi için dikkat çeken husus işletmenin bilançoda da görüldüğü üzere banka kredilerini artırarak kullanmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim finansman giderleri 2017 yılında bir önceki yıla göre artış göstererek 2.840.768 TL olarak gerçekleşmiştir.
- viii) İşletmenin 2017 yılını son iki yıldır zarar ederken 271.976 TL net karla kapatmıştır.
- ix) İşletmenin Gelir tablosu genel olarak değerlendirildiğinde üst üste ciddi miktarlarda zarar edilen 2015 ve 2016 yılından sonra 2017 yılında kara geçtiği görülmektedir. Diğer yandan işletmenin Banka Kredilerine gösterdiği yoğun ilginin finansman giderlerinin yüksek olmasında neden olduğu anlaşılmaktadır.
- x) Banka kredilerine müracaat edilmesindeki başlıca gerekçe olarak ise öncelikle 2015 ve 2016 yıllarındaki daralmadan kaynaklanan gereksinimler ile Binaların finansmanın da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan brüt satış cirosundaki performansın karlılığa olması gerektiği kadar yansımadağı anlaşılmaktadır.
- xi) Gelir tablosuna genel bir bakışla yaklaşıldığında bu işletmenin kredibilite bakımında oldukça riskli olduğu ve hatta 2016 yılındaki 4.606.751 TL zarar bakiyesinin risk olgusunu beslediği ileri sürülebilir. 2015 ve 2017 yıllarındaki

karlılık ise riske karşı olumlu yaklaşabilmek için yeterince güçlü bir izlenim sağlamamaktadır.

- xii) İşletmenin halen elinde bulunan mal varlığı (menkul-gayrimenkul) ve bu mal varlığının değeri ile birlikte faaliyet gösterilen çok sayıda mağaza, fabrika, alt bayilik sistemleri ve işletmeden gözlem yoluyla edinilen izlenimler birlikte değerlendirildiğinde sağlıklı ve tutarlı bir görünüm elde edilememektedir. Çünkü bir yanda artan hacimler ve gelişen yapılar söz konusu iken diğer yanda banka kredilerine olan gereksinim karşılaştırıldığında, finansman maliyetlerinden doğan açık, karlılığı eritmektedir.
- xiii) İşletme hakkında bu aşamaya kadar bir analizci bakış açısı ile net bir yargıda bulunmak oldukça zor olmakla birlikte, diğer göstergelerin de ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu göstergelerden biri aşağıda açıklanacak olan mali analiz tablosu verileri ile bankalar olan ilişkileri ve bu ilişkilerin durumuna bakılmalıdır.

Ancak aşağıdaki tablo için şöyle bir açıklamanın yapılmasında yarar vardır. Her mali analiz her durumda geçerli ve kullanılabilir bir nitelik taşımayabilir. Örneğin yönetsel süreçler için hazırlanan mali analiz ile stratejik amaçlı hazırlanan mali analizlerin çıktısı ve sonuçları birbirinden farklı olabilmektedir. Bu nedenle bir kredi ilişkisi söz konusu olduğundan banka tarafından yapılacak mali analiz, temel yöntemler bakımından genel olmakla birlikte banka kendisi için önemli olan oranları ve bunların seyrine özel olarak eğilebilmektedir. Yani standardize edilmiş analiz oran ve hesaplamalarının her durumda her kurum ya da işletme için ifade ettiği anlam bir birinden farklıdır. Bir işletme için mevcut risk (krediler, borçlar, yüklenimler vs.) yapısı sürdürülebilir ve makul karşılanabileceken bu durumun banka için aynı şekilde değerlendirilebileceği anlamı ortaya çıkmaz. Örneğin Banka Borçları/Özvarlık ilişkisinin incelenmesi işletme yöntemi mevcut varlıklarından daha fazla borçlanarak bir stratejiyi tercih edebilir, ancak varlıklardan daha fazla banka borcu olan bir işletme kredilendirme sürecinde banka analizcisi için riskli ve kredilendirilemez görülebilir.

4.5 ABC MOBİLYA MALİ ANALİZ

Tablo 0.4 ABC Mobilya 31.12.2015, 31.12. 2016 ve 31.12.2017 Tarihli Mali Analiz Tablosu

ORANLAR	ORAN ADI	ORAN FORMÜLÜ	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Likidite Oranları	Cari Oran	Dönen Varlık / Kısa Vadeli Borç	1,24	0,93	1,25
	Asit Test Oranı	(Dön V.-Stoklar)/ Kısa Vadeli Borç	2,56	1,45	1,28
	Net İşletme Sermayesi Oranı	(Dönen Varlık- Kısa Vadeli Borçlar)/Net satışlar	71,73%	51,08%	31,09%
Finansal Yapı Oranları	Likidite Oranı	Toplam Borç/Toplam Pasif	53%	34%	75%
	Kısa Vadeli Borç /Toplam Pasif	Kısa Vadeli Borç /Toplam Pasif	18%	17%	23%
	Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar	Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar	0,99	0,49	0,44
	Uzun Vadeli Borç /Toplam Pasif	Uzun Vadeli Borç /Toplam Pasif	18%	52%	70%
	Banka Borçları/Özvarlık	Banka Borçları/Özvarlık	736	-765	-866
Faaliyet Oranları	Toplam Varlık Devir Hızı	Net Satışlar / Ort. Toplam Aktif	101%	72%	82%
	Ortalama Ticari Alacaklar	(Dönem başı Ticari Alacaklar + Dönem sonu Ticari Alacaklar)/2.	6.530.557,0	2.532.185,0	2.093.617,5
	Alacak Devir Hızı	Net Satışlar / Kısa Vadeli Tic. Alac.	3,6	14,02	15,59
	Stok Devir Hızı	SMM / Ort. Ticari Mal Stoku	1,98	2,5	3,13
	Stokta Bekleme Hızı	Emtianın Stokta Kalış Süresi (gün)	0	175	109
	Alacak Tahsil Süresi (Gün)	360 / Alacak Devir Hızı	100	25,7	23,09
	Stok Tüketim Süresi	360 /Stok Devir Hızı	181	144	115
Karlılık Oranları	Kar Marjı	Vergi Son. Net Kar / Net Satışlar	-0,003	-0,19	0,01
	Toplam Varlık Karlılığı	Vergi Son. Net Kar / Top. Varlık	0,003	-0,15	0,008
	Finansman Maliyeti	Finansman Giderleri/Net Satışlar	3	8	11

Yukarıda ABC Mobilya'ya ait Mali Analiz Tablosunda gösterilen gösterge niteliğindeki oranlar ve bunlara dair yorumlar aşağıda sırası ile aktarılmıştır.

4.5.1 Cari Oran

“Cari Oran: Bir firmanın kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünü ortaya koymakta olup, dönen varlıkların kısa vadeli borçlara oranlanmasıyla ölçülmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oranın 2 olması yeterli görülürken; gelişmekte olan ülkelerde bu oranın 1,5 olması makul görülebilmektedir. Ancak bu olgunun tamamen doğru olduğunu söylemek olanaklı değildir. Zira sektörel bazda analizlerde sektör ortalamalarına bakmak gerekmektedir. Çünkü bazı sektörlerde cari oranın 2 olması yeterli görülmezken; bazı sektörlerde cari oranın 2 olması çok çok iyi bir durum olarak değerlendirilmektedir.”

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nı cari oranının 2015 yılında 1,23, 2016 yılında 0,93 ve 2017 yılında da 1,25 olduğu görülmektedir. Makul aralık olan 1,5-2 değerine göre değerlendirildiğinde özellikle 2016 yılında oldukça düşük olduğu, diğer yıllarda da olması gerekenin altında seyrettiği görülmektedir. Bu bakımdan söz konusu işletmenin kısa vadeli borçlarını karşılayabilme kapasitesi düşüktür denilebilir. Bu nedenle işletmenin uzun vadeli banka kredileri kullanmayı tercih ettiği ileri sürülebilir.

4.5.2 Asit Test Oranı

“Likiditesi yüksek olan dönen varlıkların kısa süreli yabancı kaynakları karşılayabilme gücünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Likidite Oranı hesaplanırken, Dönen Varlıklardan stoklar, diğer dönen varlıklar, gelir tahakkukları, gelecek aylara ait peşin ödenmiş giderler kalemlerin çıkarılması sonucunda oluşturulan likit değerlerin, kısa süreli yabancı kaynaklara oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Bir diğer ifadeyle Likidite Oranı; Hazır Değerler, Menkul Kıymetler, K.V. Alacaklar toplamının Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklara oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Genel kabul görmüş kurallara göre Likidite Oranının 1 olması yeterli görülmektedir. Ancak bu olgunun tamamen doğru olduğunu söylemek olanaklı değildir. Zira sektörel bazda analizlerde sektör ortalamalarına bakmak gerekmektedir. Çünkü bazı sektörlerde likidite oranının 1 olması yeterli görülmezken; bazı sektörlerde likidite oranının 1 olması çok çok iyi bir durum olarak değerlendirilmektedir.”

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın asit test oranının 2015 yılında 2,56, 2016 yılında 1,45 ve 2017 yılında da 1,28 olduğu görülmektedir. Bu bakımdan işletmenin asit test oranı ideal oran olan 1'in üzerindedir. Buna göre işletmenin kısa vadeli varlıklarının kısa vadeli yabancı kaynaklarını rahatlıkla karşılayabildiği ileri sürülebilir.

4.5.3 Likidite Oranı

“Para ve benzeri değerlerin kısa süreli yabancı kaynakları karşılayabilme gücünü gösteren rasyodur. Dolayısıyla Nakit Oranı; Hazır Değerler ve Menkul Kıymetler toplamının Kısa Süreli Yabancı Kaynaklara Oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Nakit Oranı ne kadar yüksek olursa para ve benzeri değerlerin Kısa Süreli Yabancı Kaynakları karşılayabilme gücü o düzeyde artış gösterecektir.”

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın likidite oranının 2015 yılında %53, 2016 yılında %34 ve 2017 yılında da %75 olduğu görülmektedir. Buna göre işletmenin dönen varlıkları kısa vadeli yabancı kaynaklarını karşılayabilme oranının düşük olduğu ileri sürülebilmekle birlikte hazır değerlerin maddi duran varlıkların finansmanında kullanıldığı ifade edilebilir. Nitekim 2015 yılında işletmenin maddi duran varlıkları sıfır TL iken 2016 yılında 12.120.436 TL'ye çıkmıştır. Duran varlıklardaki artışın bana kredileri ile finanse edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim aşağıda uzun vadeli borç (yabancı kaynak) /toplam pasif oranında da görüleceği üzere yabancı kaynak kullanımı artmıştır.

4.5.4 Net İşletme Sermayesi Oranı

Net işletme sermayesi oranı için belli bir aralık veya değerden söz edilememektedir. Piyasa koşulları, sektör ortalamaları vb. faktöre bakılarak bir sonuç yorumu yapılabilir. Bu nedenle analize konu edilen firmanın önceki dönemlerde elde ettiği sonuçlarla sektör ortalaması sonuçları karşılaştırılarak değerlendirmek daha uygun olur. Genel olarak, net çalışma sermayesi oranının yüksek olması veya geçmiş yıllara göre istikrarlı bir artış eğilimi göstermesi beklenir.

İşletmenin özsermaye devir hızının yeterli olup olmadığının saptanmasında; aynı iş kolundaki diğer işletmelerle ve aynı işletmelerin geçmiş yıllar sonuçlarıyla karşılaştırmalar yapılması gereklidir.

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın Net işletme sermayesi oranının 2015 yılında %71,7, 2016 yılında %51 ve 2017 yılında da %31 olduğu görülmektedir. Buna göre değerlendirmesi yapılan işletmenin Net işletme sermayesi oranında yıllara göre önemli ölçüde (her yıl yaklaşık %40) oranında azaldığı görülmektedir. Eğer bu işletme aynı şekilde devam ederse işletme sermayesi bakımından önemli zorluklar yaşayabilecektir. Çünkü bu firmanın iş hacmine göre net işletme sermayesinin düşüş eğilimi göstermesi işlerini devam ettirmesinde bir takım sorunlar yaşamasına neden olabileceği gibi özellikle kredilendirme sürecinde bankalar için önemli bir olumsuz veri niteliği taşımaktadır. Bu durumun ortaya çıkardığı diğer bir sonuç ise ABC Mobilyanın emniyet payının yıllara göre azalmasıdır.

4.5.5 Kısa Vadeli Borç /Toplam Pasif

Kısa vadeli borç /toplam pasif oranı işletmenin toplam kısa vadeli borçlarının toplam pasif tutarı içindeki payını göstermektedir. Yani pasif toplamının ne kadarının kısa vadeli borçlardan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu oran için genel geçer veya belli bir aralıktan söz edilmemekle birlikte genellikle %10 ve daha altında olması bankacılık uygulamalarında aranan bir durumdur. Her işletmenin sektör ve iş kolu bakımından farklılık arz ettiği hatırlanacak olursa, bu oran için de işletmenin içinde bulunduğu sektör hakkında daha geniş bir araştırma ile elde edilecek oranlar üzerinden değerlendirme yapılması daha uygundur.

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın kısa vadeli borç /toplam pasif oranının 2015 yılında %18, 2016 yılında %17 ve 2017 yılında da %3 olduğu görülmektedir. Kesin olmadığı yukarıda da belirtilmiş olmakla birlikte bankacılık teamüllerinde beklenen %10 düzeyini oldukça üzerinde seyrettiği görülmektedir. İşletmenin satışlarında yıllara göre ortalama %20-%25'lik bir artış görülmekte ancak bu artışa paralel olarak kısa vadeli borçları da artmıştır. . Bu durumun başlıca nedeni olarak işletmenin satışa konu mal veya stoklarının finansmanında kısa vadeli borçlanmayı devam ettirdiği ifade edilebilir.

4.5.6 Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar

Dönen varlıkların yabancı kaynakları karşılayabilme gücünü ortaya koymaktadır. Sektörel analizler yapılırken Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar rasyosunun ortalaması dikkate alınmaktadır. Bu rasyo ne kadar yüksek olursa firmanın dönen varlıklarının toplam yabancı kaynakları karşılayabilme gücü o düzeyde arttığını göstermektedir.

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın asit test oranının 2015 yılında 0,99, 2016 yılında 0,49 ve 2017 yılında da 0,44 olduğu görülmektedir. Buna göre işletmenin dönen varlıkları kısa vadeli yabancı kaynaklarını karşılayabilme kapasitesi zayıftır.

4.5.7 Uzun Vadeli Borç (Yabancı Kaynak) /Toplam Pasif

“Kaldıraç oranı olarak da ifade edilen bu rasyo, varlıkların ne kadarının yabancı kaynaklarla karşılandığını ortaya koymaktadır. Söz konusu bu oranın yüksek olması, firmanın spekülatif tarzda finanse edildiğini, kredi verenler açısından firmanın emniyet marjının dar olduğu, firmanın yüksek faiz yükü altına girdiğini, dolayısıyla faiz ve anapara geri ödeme yükümlülüğü esnasında firmanın sıkıntıya düşebileceğini ortaya koymaktadır. Bu oranda dengenin çok iyi sağlanması çok büyük önem arz etmektedir. Bu oranın çok yüksek olması firmanın sabit yükümlülüklerini karşılayamaması anlamına gelirken; bu oranın çok düşük olması da firmanın vergi tasarrufundan yararlanma fırsatını kaçırdığını ortaya koymaktadır.”

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nı likidite oranının 2015 yılında %18, 2016 yılında %52 ve 2017 yılında da %70 olduğu görülmektedir. Bu oranlara göre işletmenin varlıklarını yıldan yıla daha yabancı kaynaklarla karşılandığını göstermektedir. Nitekim işletmenin bilançoda da görüleceği üzere yabancı kaynak hacmindeki artış ile yıldan yıla artan finansman maliyetinin de nedeni bu durumla ilişkilendirilebilir.

4.5.8 Kısa Süreli Yabancı Kaynak / Toplam Aktif

“Bu oran bir firmanın varlıklarının ne kadarını kısa süreli yabancı kaynakla finanse ettiklerini göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oranın, toplam varlık değerlerinin 1/3’ ünü aşmaması gerektiği öne sürülmektedir.”

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya’nın likidite Kısa Süreli Yabancı Kaynak / Toplam Aktif oranının 2015 yılında %18, 2016 yılında %17 ve 2017 yılında da %23 olduğu görülmektedir. Bu hali ideal kriterler içinde olan oranlar uzun vadeli kaynakların durumu ile birlikte değerlendirildiğinde yalnızca vade bakımında suni bir avantaj elde edilmiş gibi durmaktadır.

4.5.9 Kısa Süreli Yabancı Kaynak / Toplam Yabancı Kaynak

“Bu oran, toplam yabancı kaynaklar içerisinde, kısa süreli yabancı kaynakların ağırlığını ortaya koymaktadır. Ülkemizde uzun süreli yabancı kaynak temin etmedeki güçlükler ve toplam aktifler içerisinde dönen varlıkların büyük ağırlığa sahip olması gibi faktörlere dayalı olarak Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar oranının % 75-% 80 düzeyinde oluşmasına neden olmuştur. Bu oran bazı sektörlerde %90’ lara kadar ulaşmakta olduğundan analize konu edilen firma için net bir önerme de bulunmak güçtür.”

4.5.10 Banka Borçları/Özvarlık

“Banka Borçları/Özvarlık” oranı bankacılık uygulamalarına has olup kredilendirme sürecinde her bankanın kendi tanımı/terimi ile belirlediği bir orandır denilebilir. Bu orana bakılmasının nedeni kredilendirme sürecindeki bir firmanın hem başvurduğu hem de diğer bankalardaki nakdi ve gayri nakdi kredileri ile varsa işletme sahip ve yöneticilerinin kredi kartları (işletme adına kullanılan) borçlarının toplamı alınır. Bu toplam ile birlikte bahsi geçen kredi ürünlerinin de limit, ödeme performansı, geçmiş yıllar sicili vb. bakılarak bir değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmede işletmenin tüm “öz varlığı” yani gayrimenkul, kasa, hazır değerler vb. gibi kalemler borçlardan arındırılarak kalan tutar ile kredi ödeme gücü arasında bir ilişki kurulmaya çalışılır.

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın Banka Borçları/Özvarlık durumuna bakıldığında 2015 yılında öz varlıkların banka borçlarından 736 bin TL olduğu görülmekte iken 2016 ve 2017 yılında öz varlıkların banka borçlarını (sırası ile -765 bin TL ve -866 bin TL) karşılayamadığı görülmektedir.

Ancak banka borçları hemen değil yıllara yayılı olarak ödenecek olduğu için işletme üzerinde kısa vadeli bir ödeme baskı bulunmamaktadır. Çünkü işletmenin faaliyetleri esnasında elde edeceği kazançlar ile kredi taksitleri ödemesi söz konusu olduğundan bu oran bir referans niteliği taşımaktadır. Beklenen veya olması arzu edilen durum ise öz varlıkların banka borçlarını tek seferde karşılayabilecek olmasıdır. Bu orandan elde edilecek sonuç diğer kalemler üzerinde yapılacak analizler için yorum yapılmasına yardımcı olacağından ABC Mobilya için arzu edilmeyen bir gelişmenin varlığından söz edilebilir. Zira 2016 ve 2017 yılında söz konusu karşılama kabiliyeti ortadan kalkmış gözükmemektedir.

4.5.11 Toplam Varlık Devir Hızı

Toplam Varlık Devir Hızı net satışların ortalama toplam aktifine bölünerek elde edilmektedir. Ortalama toplam aktif ise dönem başı aktif ile dönem sonu aktiflerin toplanarak ortalamasının alınmasıyla elde edilmektedir. ABC Mobilyanın 2015 yılı toplam varlık devir hızı birebir iken 2016 yılında %72 ve 2017 yılında %82 olarak gerçekleşmiştir. Kredilendirme süreci bakımından değerlendirildiğinde oranların yeterli olduğu ileri sürülebilir. Fakat diğer pek çok oran için de geçerli olan sektör ortalaması verilerine gereksinim vardır.

4.5.12 Ortalama Ticari Alacaklar

Ortalama Ticari Alacaklar, bu oran doğrudan kredilendirme süreci ile ilgili değildir. Zira ortalama ticari alacaklar için işletmenin dönem başı ve dönem sonu ticari alacaklarının toplanarak ikiye bölünmesi ile elde edilen sonuca bakılır. Bu ilişki işletmenin kendi içinde bir performans ve durum göstergesi olmakla birlikte, banka için belli dönemlerin sonlarında gerçekleşen rakamlara bakılması tercih edilmektedir. ABC Mobilya için ticari alacak tutarı oluşturulurken kısa vadeli ticari alacaklar ile diğer kısa vadeli alacakların toplamına bakılmıştır. Buna göre ABC Mobilyanın 2005 yılı

ticari alacak toplamı 6.530.557 TL, 2016 yılsonu 2.532.185 TL ve 2017 yılsonu 2.093.617 TL olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılındaki yılsonu tutarı ile 2016 ve 2017 yılsonu tutarları arasında aşağı yönlü ve yaklaşık 2,5 kat bir düşüş görülmüştür. Üç dönem ortalaması ise yaklaşık 3.720.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Buna göre işletmenin 2016 ve 2017 yıllarında ticari alacak seviyesi kendi ortalamasının altında kalmıştır.

Bu verilerin sağlıklı değerlendirilebilmesi için ise net satış ile birlikte analiz edilmesi gerekmektedir. Çünkü alacaklardaki artış vadeli satış gibi yöntemlerden ileri gelen bir durum olduğundan düşük olması tercih edilirken aynı zamanda satışların da artması beklenir. Eğer satışlar artıyor ve alacaklar azalıyor ise işletmenin tahsil kabiliyetinin arttığı, alacaklar azalıyor ve satışlarda azalıyor ise işletmenin piyasada başarısız olmaya başladığı yorumu yapılabilir. ABC Mobilya için olumlu bir durumun varlığından söz edilebilir. Çünkü alacaklar azalırken satışlarda artış görülmekte ancak burada çok dikkat edilmesi gereken husus ise şudur; bu işletmenin alacak tahsil yöntem ve nakite dönüştürme süreleri ile stoklarına dahil ettiği mamuller için yaptığı ödemelerin türü ve süreleri oldukça önemlidir. Bu aşamada analizin tamamlayıcısı alacak devir hızı ve alacak tahsil süresi oranları olmaktadır.

4.5.13 Alacak Devir Hızı ve Alacak Tahsil Süresi (Gün)

Alacak devir hızı bir işletmenin alacaklarını kaç kez yenilediğini göstermektedir. Alacak tahsil süresi ise cari yıl içerisinde alacaklarını kaç günde bir tahsil ettiğini göstermektedir. Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın Alacak Devir Hızı 2015 yılında 3,6 2016 yılında 14,02 ve 2017 yılında da 15,59 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Alacak Tahsil Süresi (Gün)nin aynı dönemler için sırası ile 100 gün, 25 gün ve 23 gün olduğu görülmektedir. Bu süreler oldukça çelişkili ve şüphe uyandırıcıdır. Zira bilinmektedir ki mobilya sektöründe hem hammadde hem de nihai mamul bağlamında vadeler 18-24 ay ortalama iken analize konu edilen firmanın 25 gün ve 23 gün gibi son derece kısa sürelerde devir hızı elde etmesi olağan değildir. Diğer akaryakıt ve petro-kimya ürünlerinde dahi ortalama vadelerin 25-28 gün aralığında olduğu bilindiğine göre bu işletmenin elindeki çek/senet/ve diğer ödeme araçlarını başka nakit kanalları ile münakale ettiği ileri sürülebilir. Muhtemelen bir kayıt dışılık veya finansal bilgide eksiklik/hata olduğu da anlaşılabilir.

4.5.14 Stok Devir Hızı ve Stok Tüketim Süresi

Stok Devir Hızı, alacak devir hızında olduğu gibi işletmenin elindeki stokları ne kadarlık sürelerde devrettiğın göstermektedir. Analize konu edilen işletmenin beyaz eşya bayiliğı ile birlikte ulusal çapta faaliyet gösteren büyük bir mobilya firmasının bayisi olduğu hatırlanacak olursa bir standart yapının varlığından söz edilebilir. Bundan dolayı analize konu edilen firmanın stok devir hızları her üç yıl için satış performansına bağlı olarak görece istikrarlı bir artış göstermiştir denilebilir.

ABC Mobilyanın stok devir hızına bakıldığında 2015 yılında stok devir hızının 1,98 kez ve tüketim süresinin de 181 gün olduğu görülmektedir. 2016 yılında stok devir hızının 2,5 kez ve tüketim süresinin de 144 gün olduğu görülmektedir. 2017 yılında stok devir hızının 3,13 kez ve tüketim süresinin de 115 gün olduğu görülmektedir. Bu verilere göre işletmenin stok devir hızı ve stok tüketim sürelerinin yıllara azalma eğilimi gösterdiğini, bunun da nedeninin satışlara bağlı olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.5.15 Kar Marjı ve Toplam Varlık Karlılığı

Kar marjı bir işletmenin maliyet kalemleri çıkarıldıktan sonra faaliyetlerinden sağladığı pozitif kazancı ifade etmekle birlikte oldukça önemli bir göstergedir. Ancak kar marjının hesaplamasında ve tespit edilmesinde genellikle orta vadeli verilerden yararlanarak bir sonuca varılmasında fayda vardır. Çünkü bir yatırımın geri dönüşü ve kara geçiş noktası sektörler için göre değişiklik gösterebilmekle birlikte birden çok yıl ortalamasına bakılması gerekmektedir. Bu nedenle ABC Mobilyanın da kar marjı için üç yıllık verilerinin durumuna bakılması gerekmektedir. İşletmenin 2015 ve 2016 yıllarında kar marjının negatif gerçekleştiği görülmektedir. 2017 yılında ise çok küçük bir oranda pozitive döndüğü görülmektedir. Uygun karlılık oranı sektörel ortalamalar göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ancak genel olarak düşük, negatif veya sıfır kar marjı üreten finansal tabloların arkasında genellikle vergi vb. yüklerden kurtulmak amacının olduğu şüphesi vardır. Bir işletme gerçekten zarar edebilmekle birlikte art arda üç yıl boyunca benzer sonuçlar üretmesi dikkate değer olup diğer veriler ile bu durumun teyit edilmesi gerekmektedir.

Toplam varlık karlılığı, kar marjı oranı ile paralel gelişen bir oran olup benzer özellikler arz etmektedir.

4.5.16 Finansman Maliyeti

Bir işletmenin mali anlamda performans ve değerlemesini yapmak üzere kar marjı ile finansman maliyeti kalemine birlikte bakılması gerekmektedir. Çünkü bir işletme diğer oranların bakımından oldukça dinamik hatta olumlu görüş verecek şekilde veri üretebilir ancak işletmeciliğin temel amacı olan karlılığın varlığının gerçekleşmesi başlıca aranan veridir. Bundan dolayı ABC Mobilya kar marjı ve toplam varlık karlılığı bakımından kayda değer bir görünüm arz etmemektedir. Bununla birlikte stok devir hızları ve alacak süreleri bakımından beklenen sonuç sifıra yakın bir karlılık değildir. Dolayısı ile karlılığı azaltan faktörlere bakılması gerekmekte olup bu faktörler pek çok nedenden etkilenebilmektedir. Örneğin işçilik ve hammadde maliyetleri, ucuz fiyatlama vb. gibi sıralanabilmekle birlikte kredilendirme sürecinde banka tarafından değerlendirilecek ilk etmen finansman maliyetidir. Bir işletmenin olağan faaliyetleri üzerine binen ek yükler arasında finansman maliyetlerinin durumuna bakılır.

ABC Mobilyanın resmi verilerinde kar etmediği görülmekte iken finansman maliyetlerinin yıllara göre yükselerek seyrettiği görülmektedir. İşletmenin 2015 yılında toplam net satışları içindeki payı 3 olan finansman giderleri 2016 yılında 8'e ve 2017 yılında da 11'e yükselmiştir. Bu durumda işletme için karlılığını alıp götürülen başlıca unsurlardan birinin finansman giderleri olduğu ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte işletmenin banka kaynaklı finansman kar üreten bir araç olarak kullanmadığını de ifade etmek mümkündür.

4.5.17 Öz Sermaye / Toplam Aktif

“Bu oran firmanın varlıklarının ne kadarının öz kaynaklarla karşılandığını göstermektedir. Bu oranda dengenin çok iyi sağlanması çok büyük önem arz etmektedir. Bu oranın çok yüksek olması firmanın vergi tasarrufundan yararlanma fırsatını kaçırdığını; buna karşılık bu oranın çok düşük olmasının da firmanın sabit yükümlülüklerini karşılayamaması anlamına gelmektedir.”

Çalışmada değerlendirmesi yapılan ABC Mobilya'nın Öz Sermaye / Toplam Aktif oranı 2015 yılında %8, 2016 yılında -%9 ve 2017 yılında da -%8 olduğu görülmektedir. Bu haliyle işletmenin bir öz varlık performansından söz etmek neredeyse mümkün değildir. Zira 2015 yılında pozitif değerlik ancak yakalanabilmiş iken 2016 ve 2017 yıllarında işletme negatife düşmüştür. Bu durum karşısında işletmenin mal varlığı satışı veya ortaklar eliyle sermaye bakımında desteklenmesi gerekmekte ya da bir hata olarak yabancı kaynak tedarik edilmek zorundadır. Zira işletmenin kredili satışları ve normal faaliyetlerinin finanse edilebilmesinde öz kaynak yeterliği oldukça zayıftır.

4.6 ABC MOBİLYA BANKALAR İLİŞKİLERİ VE ANALİZİ

ABC Mobilya ile bankaların ilişkilerine bakıldığında yine dikkat çeken bir takım hususlara rastlanılmıştır. Bunlar hakkında aşağıda sırayla açıklamalar yapılmıştır;

İşletmenin son iki yıllık ortalama bilanço büyüklüğü 31.120.476 TL olmakla birlikte toplam 10 banka ve 2 finans kurumunda toplam 30.745.000 TL nakit limiti bulunmakta olup bu limitin de 26.402.986 TL'si aktif risk olarak devam etmektedir. Bununla birlikte işletme halen kredi talep etmeye de devam etmektedir.

Yukarıda aktarılan bilanço, gelir tablosu, mali analizler ve karlılık verilerinden elde edilen sonuçlar hatırlanacak olursa bu büyüklükteki bir kredi yapısının yönetilmesi olağan işletmecilik kuralları içerisinde olanaksızdır. Zira bilanço büyüklüğü kadar bir kredinin önemli miktarda zarar ettiği tespit edilen işletme nasıl konsolide edilebileceği soru işaretleri uyandırmaktadır.

Bu durum ideal bilanço yönetimi ve finansal yönetim ilkelerine aykırı veya ters düşmekle birlikte bir gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Bu gerçek kayıt dışılıktır. Zira Türkiye'de mevcut vergi kanunlarının yapısı, denetim mekanizmalarının işleyişi, işletmecilik anlayışı, yüksek vergili bir ticari sistemin varlığı ve ahlaki nedenlerden dolayı kayıt dışılık ya da finansal bilgi manipülasyonu sorunu önemli ölçüde yaşanmaktadır. Diğer yandan analize konu edilen işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün finansal bilgi manipülasyonuna oldukça açık olması, bilanço verileri ile gerçekler arasında derin bir farklılığa neden olabilmektedir.

Analize konu edilen işletmenin geçmiş dönemde kredi/kredi kartı ödemelerinde, çek senet tediyelerinde ve ticari faaliyetlerinde bankalar nezdinde bilanço analizleri hariç olmak üzere herhangi bir olumsuz kaydı bulunmamaktadır. Analize konu edilen işletmeye dair dikkat çeken bir başka husus veya finansal bilgi manipülasyonun güçlü ispatlarından bir diğeri de işletmenin çek hareketlerinde görülmektedir. Örneğin bu işletme 2017 tarihinden geriye doğru olmak üzere 34 ayda daha önceden keşide ettiği toplam tutarı 9.861.627 TL olan toplam 124 adet çekini sorunsuzca ödemiştir. Çek başına ortalama 79.529 TL ödeme yapmıştır. Çok daha dikkat çeken bir durum ise ayda ortalama 290.280 TL ve 3,65 adet çek ödemesi gerçekleştirmiştir.

Bahsi geçen bu durumun oluşmasındaki başlıca etkenin işletmenin halen işletme adına kayıtlı olan ve işletme adına olmayıp da işletmenin gayri resmi mülkleri durumunda olan onlarca gayrimenkulden kira geliri elde edilmesi, önemli miktarlarda bir finansal bilgi manipülasyonu ihtimalidir denilebilir.

Bu çalışmanın sonucunda yukarıda sıralanan sorunlar belli başlıklar altında toplanmaya çalışılmış ve aşağıda sıralanan sorunlar ile bunlar hakkında çözüm önerileri açıklanmaya çalışılmıştır.

4.7 DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

4.7.1 Kayıt Dışılıktan Kaynaklanan Reel Tespitler Yapılamaması

Öncelikle açıklanmasında fayda olan husus kayıt dışılık denildiğinde illegal bir durumdan ziyade vergi vb. gibi yükümlülüklerden uzak durmak adına elde edilen gelirlerin gösteriminde yaşanan durumun finansal bilgi manipülasyonu olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Ancak diğer taraftan her ne sebeple olursa olsun adına finansal bilgi manipülasyonu da denilse kayıt dışılık denilse ahlaki bir sorun ve suç durumu vardır denilebilir.

Maliye alanında çalışan araştırmacıların sıkça kullandığı “vergi kaçırmak suçtur, ancak vergiden kaçınmak haklıdır” ifadesinden yola çıkıldığında, bir takım işletmelerin vergiye karşı sergiledikleri tutum nedeniyle işletmenin resmi mali verileri ile reel faaliyetleri arasında farklılıkların olduğu bilinmektedir.

Öneri: Vergilendirmede görülen yüksek oranlar, adaletsiz yapı ve işletmelerin finansal bilgi manipülasyonuna ve kayıt dışılığa gösterdikleri ilgi nedeniyle milyarlarca TL kayıp yaşanmaktadır. Bunun önüne geçilmesi elbette başlı başına bir çalışma ve uzmanlık alanı olmakla birlikte, işletmelerin bu yola başvurmaması için önlemler alınmalıdır. Bankacılık açısından bakıldığında ise geçmiş ödeme performansı ve sağlam teminat ölçütlerine göre kredilendirme ilişkilerinin kurulmaması gerekmektedir.

4.7.2 Riskli Kabul Edilen Bir Sektörde Faaliyet Göstermesi

Kredi başvuru değerlendirilirken işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün de analizi gerçekleştirilir. Böylece işletme faaliyet gösterdiği sektörün mevcut ve/veya gelecekte beklenen durumu nedeniyle baştan riskli olarak kabul edilebilmektedir. Bazı hallerde ise sektörün genel durumunda bir olumsuzluk olmamasına rağmen bankanın geçmişteki tecrübeleri nedeniyle bazı sektörlerde verilebilecek kredi tutarlarına sınırlamalar getirilebilmektedir. Örneğin, bankanın geçmişte kredilendirdiği ancak kredilerin geri dönüşünün sağlanamadığı sektörlerde yönelik sınırlamalar bulunabilmektedir. Bu durumda, banka yönetiminin kredi politikaları gereği bu tür bir işletmeden gelen kredi taleplerinin hiç veya tamamen karşılanamaması gibi sorunlar oluşabilmektedir.

Öneri: İşletmenin faaliyet gösterdiği sektörün içinde bulunduğu ekonomik durum, sektörün ülke ekonomisi içindeki yeri, gelecekte sektörde beklenen trendler (büyüme, daralma vs.), sektörde faaliyet gösteren firma sayısındaki değişimler, sektöre sağlanan teşvikler, sektörün siyasi ve ekonomik gelişmelerden etkilenme derecesi, hatta sektörün ilişki içinde bulunduğu diğer sektörlerin durumu gibi hususlar derinlemesine araştırılmalıdır. Elbetteki bankanın her bir kredi biriminin her kredi başvurusu için bu kadar derinlemesine bir sektör analizine zamanı, bilgisi ve kaynağı yetmeyebilir. Bu noktada bankaların üst birimlerinin bu analizleri sıklıkla ve titizlikle yapmaları ve analiz sonuçlarını kredi birimlerine iletmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tür araştırmalar ışığında ulaşılan sonuçlara göre, kredi birimlerince riskli sektör olarak kabul edilen sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerden gelen kredi talepleri işletmenin durumu da kötüye reddedilmeli ve kredinin baştan sorunlu hale gelmesi önlenmelidir. Ancak işletme durumu kredilendirmeye uygun olduğu takdirde daha yüksek teminat alınarak kredinin güvencesi artırılmalı ve daha yüksek faiz oranları uygulanarak kredinin verimliliği yükseltilmelidir.

4.7.3 İşletmenin Gelecekteki Performansı/Nakit Akışlarının Öngörülememesi

Bankalar gelecekte küçüleceğini veya varlığını sürdüremeyeceğini düşündükleri kredi taleplerini reddederler. Bununla birlikte, kredi başvurusunda bulunan işletmenin gelecekteki performansı ve kredinin geri dönüşünü sağlayacak şekilde nakit akışlarının öngörülememesi de kredinin reddine veya sınırlandırılmasına neden olabilir. Bu tür durumlar genelde tek kişinin yönetiminde olduğu, kuruluşu çok da eski olmayan, yöneticisinin gerekli tecrübeden yoksun olduğu düşünülen, yatırım aşamasında olan, farklı bir iş koluna yönelen, gelecekle ilgili planlaması bulunmayan veya planlarını günün şartlarına göre revize edemeyen, günü kurtarma derdinde olan, teknolojiyi takip etmeyen ve kendini teknolojik olarak yenileyemeyen, gerekli iş bölümü ve organizasyon yapısını oluşturamayan işletmelerde karşılaşılmaktadır.

Öneri: İşletmenin gelecekteki performansı ve nakit akışlarının öngörülememesi durumu bankanın işletme hakkında yeterince bilgi sahibi olmamasından kaynaklanmakta ise bilgi eksikliği giderilmeye çalışılmalıdır. İşletme yatırım aşamasında ise fizibilite raporları ve proforma nakit akım tabloları temin edilerek incelenmeli, farklı bir iş koluna yönelmiş ise işletme tarafından bu konuda yeterince araştırma yapılarak sağlıklı karar verilip verilmediği sorgulanmalıdır. Tek kişinin idaresinde olan işletmelerde yöneticinin yerini doldurabilecek aile bireyi veya işletme çalışanı bulunup bulunmadığı, işletmenin teknolojik alt yapısına ve kaliteli iş gücüne yatırım konusunda istekli olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmalıdır. Faaliyeti çok önceye dayanmayan işletmeler ile deneyimi yeterli görülmeyen yönetime sahip işletmelerde yöneticilerin mesleki formasyona sahip olup olmadıkları araştırılmalı ve yöneticilerin karakteristik özellikleri incelenmelidir.

4.7.4 İhtiyaç Duyduğu Kredi Kompozisyonunu (Tutar, Vade, Tür) Tam Olarak Belirleyememesi veya Yanlış Belirlemesi

İşletmenin ödeme gücü dahilinde kendisine uygun bir kredi kompozisyonu belirleyememesi çoğunlukla kredi türleri hakkındaki bilgisizliğinden kaynaklanmaktadır. İşletmelerin yoğun olarak tercih ettikleri kredi türü, toplumda yaygın olarak bilinen aylık eşit taksit (AET) ödemeli kredi olmaktadır. Diğer kredi türlerini bilmeyen banka personeline de diğer alternatifler hakkında yeterince

bilgilendirilmeyen işletmeler kendi durumlarına çok uymasa da AET kredi kullanmaktadır. Aylık düzenli olarak nakit gelir elde edebilen, faaliyetleri yılın bütününe yayılabilen, mevsimsel dalgalanmalardan etkilenmeyen ve kredi ödeme vadelerini takip edebilen işletmelerde AET kredi kullanımı doğru karar olabilmektedir. Ancak inşaat taahhüt, turizm işletmeleri gibi faaliyetleri mevsimlik hareketlerin etkisi altında bulunan, nakit akışı yılın her dönemi aynı olamayan müşteriler için AET kredi kullanımı kredinin sorunlu hale gelmesine baştan zemin hazırlayacaktır.

Aynı şekilde, dönemsel ödemelerin az olsun mantığı ile uzun vadeli kredi kullanarak faiz yükünü artıran, ya da kısa sürede borcum bitsin diye ödeme gücünün altında dönemsel borç yükü altına giren işletmelerin kredileri problemlili kredilerin en büyük adayı olacaktır. Bunun yanında, ileriye dönük planlama yapmadan ödeme gücünün çok üzerinde bir borç yüküne girmesi de işletmenin kredi dönüşlerini aksatabilecek, ihtiyacının altında kredi kullanması ise işletmenin nakit sıkıntısını artırarak faaliyetlerini gerçekleştirmesine engel olabilecektir.

Öneri: İşletmelere tüm kredi türleri ve işleyişleri hakkında detaylı bilgi verilmeli, alternatif kredi türlerindeki alternatif ödeme planları müşterilere sunulmalı, işletmenin faaliyetlerine en uygun düşecek kredi türlerinin kullanımı hakkında tavsiyelerde bulunulmalı, hatta işletmeler buna teşvik edilmelidir. İşletmenin ihtiyaç duyduğu kredi tutan doğru olarak saptanmaya çalışılmalı, eksik ya da fazla kredi kullanması engellenmelidir. AET kredilerde ısrar eden işletmelere ödemesiz dönemler sunulmalı, kredinin aylık yerine üç/altı/on iki aylık periyotlarla ödemeli olarak kullanılabilmesi hususuna dikkat çekilmelidir. Borçlu cari hesap şeklinde işleyen krediler özellikle kısa süreli nakit ihtiyaçları olabilen, mevsimlik hareketlerden faaliyetleri etkilenebilen, kredi ödeme vadelerini düzenli olarak takip edemeyen işletmelere önerilmeli, ancak kredinin akışkan olarak kullanılması gerektiği vurgulanmalıdır.

4.7.5 Kabul Edilebilir Seviyenin Üzerinde Borç Yükü Bulunması

Kredi kararlarında işletmenin borç yükünün tutarı kadar borcun niteliği de önemli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Finansmanda maliyetsiz kaynak olan ortak borçları ya da banka kredileri gibi mali borçlara nispeten daha az maliyetli olan satıcı kredilerinden çoğunlukla yararlanan işletmelerde borç yükünün nispeten daha fazla

olması kabul edilebilmektedir. Ancak, bankalar, leasing şirketleri, finansman şirketleri nezdinde işletmenin durumuna göre kabul edilebilir sevinden yüksek mali borçları bulunan işletmeye ilave kredi kullandırımı işletmenin ödeme gücünün aşmasına, yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesine ve bu kredilerin yüksek maliyetlerinden dolayı işletmenin batmasına sebep olabilecektir.

Öneri: İşletmenin mali tablolarındaki borçların tutar, vade ve alacaklılar nezdinde derinlemesine analiz edilmesi gereklidir. İşletmenin TCMB nezdinde birleştirilmiş risk bilgileri temin edilmeden, temin edilen bilgiler incelenmeden, işletmenin diğer banka ve finans kuruluşlarındaki kredi bilgileri öğrenilmeden kredi kararı verilmemesi faydalı olacaktır. İşletmenin borç yükü değerlendirilirken mali tablolarına yansıyan kadar yansımaya borçlarının varlığı da araştırılmalıdır. Elde edilen bütün bilgiler ışığında işletmenin borç yükünün kabul edilebilirlik seviyesini belirlerken işletmenin ciro, karlılık, likidite oranları da değerlendirilmeli, hatta işletmenin içinde bulunduğu sektörün eğilimi konusunda araştırma yapılmalıdır. Kabul edilebilir borç seviyesini belirlerken işletmenin bankalar ve finansman şirketleri nezdindeki limit doluluk oranları incelenmeli, farklı dönemlerde borç yükündeki değişiklikler iyi analiz edilmeli, borçlanmanın sebepleri araştırılmalıdır. Firma faaliyetlerinin yüksek düzeye ulaştığı, stok artırımına gittiği, siparişlerin yükseldiği, piyasanın canlandığı, alacak tahsilatlarının geciktiği, yatırım aşamasında olduğu dönemlerde borç yükündeki artışlar makul karşılanmalıdır.

4.7.6 Kredinin İşletme Faaliyet Amacı Dışında Başka Amaçla Talep Edilmesi

İşletmeler genelde faaliyet amaçları dışında, ortakların şahsi harcamalarına kaynak yaratma, başka bir işletmeye fon sağlama veya işletmenin ana faaliyet konusu dışında yeni bir alandaki yatırımının finansmanı gibi amaçlarla kullanmayı planladıkları kredilerle ilgili olarak reddedilmesi endişesiyle bankaya bilgi vermekten kaçınmaktadırlar. Banka ise, böyle bir bilgiden yoksun olarak belki de reddedeceği bir krediyi kullanılabilmektedir. Kredinin kredi alan tarafından kredi verenin bilgisi dışında ve uygun bulunmayacağı alanlarda kullanılmasıdır ki bu durum kredi riskini yükseltmektedir. Çünkü küçük ve orta ölçekli işletmelerin başarıları, yapıları gereği belirli bir iş kolundaki başarıya dayanmaktadır. İyi bildikleri alanda uzmanlıkları ile başarılı olan bu kuruluşlar farklı alanlara açıldıkça çeşitli yönetim problemleri ile karşı

karşıya gelmekte ve verimlilikleri düşmeye başlamaktadır.

Öneri: Bankanın kredinin kullanım amacı ile ilgili bilgi alabileceği birinci ve en önemli kaynak işletmenin kendisidir. İşletme yöneticisi veya kredi kullanım amacını bilebilecek olan muhasebe ve finansman departmanı yetkilisi ile görüşülmeli ve kredi kullanım amacı sorgulanmalıdır. İşletmeden kredinin ne zaman, ne sıklıkta, ne tutarda gerekli olduğu bilgileri temin edilmeye çalışılmalı, kredi kullanım sonrası herhangi bir ödeme yapılacak ise ödemenin krediyi kullandıran banka kanalıyla yapılması temin edilmelidir. Kredinin kullanım amacının sorgulanması aynı zamanda bankaya çapraz satış imkanı da sunabilmesi bakımından önemlidir. Diğer bankalardaki kredi, kredi kartı, çek ödemeleri amaçlı kullanımlarda kredi kullandıran banka kendi çek, kredi kartı gibi ürünlerini pazarlama imkanına kavuşmakta ve mevcut kredili müşteriden daha fazla verim elde edebilmektedir.

4.7.7 Bankada İşletme Kredilerine Cevap Verebilecek Birimin (KOBİ / Ticari / Kurumsal Bankacılık vs.) Bulunmaması

Yalnızca tarımsal faaliyeti bulunan işletmeler ile emeklilerin talep ve işlemlerine yönelik hizmet sunmak üzere özel amaçlı açılan şubeler dışında bankaların her şubesinde işletmelerden gelen kredi talepleri değerlendirilebilmektedir. Ancak, bankaların kıt kaynaklarından dolayı potansiyel müşterilerin bulunduğu her ilçede/ilde şube ağı bulunmayabilmekte veya küçük, orta, büyük işletme ayrımına çok fazla gidilemeden tüm işletmelerin kredi talepleri aynı şubelerden karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu durum iş yoğunluğunu artırmakta olup, kredi taleplerinin zamanında yanıtlanmasını engelleyebilmekte, hatta orta ve büyük ölçekli işletmelerin taleplerinin karşılanamamasına neden olabilmektedir.

Öneri: Bankaların şube ağlarını mümkün olduğunca geniş tutması, şubelerinde ticari kredi müşterilerinin kredi taleplerine cevap verebilecek ayrı bir departmanı mutlaka buldurmaları sorunu büyük ölçüde çözüme kavuşturacaktır. Ayrıca, yalnızca orta ve büyük ölçekli işletmelerin kredi taleplerinin değerlendirildiği özel bankacılık şubelerinin açılması, özellikle taleplerin yoğun olduğu bölgelerde var olanların sayılarının artırılması ve bankada bu tür bir yapılanmanın etkin bir şekilde kullanılması yararlı olacaktır.

4.7.8 Kredi Biriminde Yeterli Personel İstihdamı Bulunmaması

Kredi talebinde bulunan her işletme talebine kısa sürede olumlu veya olumsuz bir yanıt alabilmeyi ister. Ayrıca kredili müşteri, kendisini tanıyan, şube ile kredili çalışma şartlarını bilen, bu sayede iş ve işlemleri ile ilgili taleplerini kısa sürede karşılayan özel bir müşteri temsilcisi bulunmasını arzu eder. Ancak, kredi biriminde yeterli personel istihdamı bulunmayan şubelerde müşterilerin bu tür arzularına zamanında ve tam olarak cevap verilmesi mümkün olamamaktadır. Bu durum ise potansiyel kredi müşterisinin veya mevcut kredili müşterinin küstürülmesine, verimliliğini yitirmesine ve hatta kaybına neden olabilmektedir.

Öneri: Bankaların kredi birimindeki yeterli personel istihdamını sağlayabilmek için öncelikli olarak istihdamın fazla olduğu diğer birimlerindeki personeli kredi birimine kaydırması, bunun mümkün olmaması halinde imkanları dahilinde yeni personel alımına gitmesi ve yeni alınan personelin kredi birimi için eğitilmesi yerinde olacaktır.

Kredi birimindeki mevcut personelin gerek mevcut gerekse yeni ürün, sistem, mevzuat gibi konularda sık sık eğitime tabi tutulması, bu sayede bilgilerini taze tutması, ayrıca personelin iş yükünü azaltıcı sistemsel gelişmelerin sağlanması personelin kredi müşterisinin taleplerine daha kısa sürede yanıt verebilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca kredi biriminde çalışan personelin sık sık revizyonu önlenmesi, müşteri temsilciliği sisteminin kurulması ve işleminin sağlanması kredi biriminde yetersiz personel istihdamının yaratacağı olumsuzlukların giderilmesine katkı sağlayacaktır.

4.7.9 Kredi Biriminde Görev Yapan Personelin Bilgi Yetersizliği

Müşteri güveninin kazanılması, talebinin hızlı bir biçimde yanıtlanması, müşteriye uygun olabilecek kredi kompozisyonunun belirlenmesi, danışmanlık hizmeti sunulabilmesi, müşteri memnuniyetinin sağlanarak uzun süreli ilişki kurulabilmesi için kredi biriminde görevli personelin yeterli bilgi birikimine sahip olması gereklidir. Personelin bankanın kredi ürün portföyü, kredi türlerin işleyişi, işletmenin kredi talebinin banka mevzuatına uygunluğu, karşılanabildiği gibi konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmadığı durumlarda gerek kredinin pazarlanması gerekse kullandırımı ve izlenmesi gibi aşamalarda hatalı kararlar verilebilir, yanlış uygulamalar

gerçekleştirilebilir.

Öneri: Kredi biriminde görevli personelin sık sık, mümkünse diğer örnek şubelerde uygulamalı eğitimlere alınması, eğitim sonuçlarına göre bilgi eksikliği tespit edilen hususlarda yeniden eğitim verilmesi, personelin ihtiyaç duyduğu bilgiye kolayca ulaşabildiği bir teknolojik altyapının oluşturulması personelin bilgi eksikliğinden kaynaklanabilecek sorunların önüne geçilmesinde ilk yapılabilecekler arasında sayılabilir. Ayrıca, bankanın şube, bölge ayırımına göre alt birimlerinde görevli personeli için ihtiyaç halinde bilgisine başvurabileceği üst kredi birimlerinde görevli personellerden seçilecek olan bir grup oluşturulmalı ve bu yapılanmadan tüm çalışanlar haberdar edilmelidir.

4.7.10 Bankanın Mevzuat/Yönetmelik/Uygulamalarından Kaynaklanan Kredi Sınırlamalarının Bulunması

Bankalar gerek mevzuat ve yönetmelik gibi kurum içi gerekse günün ekonomik ve siyasal koşulları gibi dış kaynaklı nedenlerle belli sektörlerden gelen kredi taleplerinin reddi veya sınırlandırılması gibi uygulamalarda bulunabilmektedir. Bu durum normal şartlar altında kredilendirilebilecek bir işletmenin kaybına neden olabileceği gibi mevcut kredili müşteri ile kredi tutan, teminatı, faiz oranı gibi çalışma koşullarının değiştirilmesi veya kredinin vadesinde yenilenmeyerek geri çağırılması nedeniyle kredinin sorunlu hale gelmesine yol açabilecektir.

Öneri: Bankaların kredi geri dönüşlerinde olası aksamaların önüne geçmek ve kredi portföyünü sağlamlaştırmak amacıyla günün değişen ekonomik ve siyasal şartlarına göre zaman zaman kredi politikalarında değişikliğe gitmesi genel olarak finansal sistemin güçlenmesi açısından da gerekli ve önemlidir. Ancak, banka bu tür bir uygulamaya giderken sorunlu kredilerin artmasını önlemeye çalışmalı, mevcut kredili müşteriler ile çalışmada bazı esneklikler getirebilmelidir. Örneğin, mevcut müşterinin kredi limitinin yenilenebilmesi, az bir ilave teminatla çalışmaya devam edilebilmesi, faiz ve komisyon oranlarında yüksek artışlara gidilmemesi gibi esneklikler kredi birimlerinin çalışmasını kolaylaştırırken aynı zamanda müşterinin küstürülerek kaybının önlenmesine, hatta müşteri verimliliğinin ve kredinin geri dönüş olasılığının artırılmasına imkan sunacaktır.

4.7.11 İşletmeye İhtiyaç Duyduğu Kredi Kompozisyonunun (Tutar, Vade, Tür) Sunulamaması

Kredi türünün bankanın ürün portföyünde bulunmaması, işletmenin istediği vadenin banka içi mevzuata uygun olmaması, personelin ürün portföyündeki ürün türleri ve ürünlerin işleyişi ile ilgili bilgi eksikliği, müşterinin tam olarak tanınmamış ve ihtiyacının tam olarak belirlenememiş olması, müşterinin teminat eksikliği, mali durumunun elverişsiz olması veya banka içi kredi sınırlamaları gibi nedenlerle işletmenin ihtiyaç duyduğu kredi kompozisyonu banka tarafından işletmeye sunulamayabilmektedir.

Öneri: Bankanın sektördeki yeni ürün ve uygulamaları takip etmesi, vakit geçirmeden gerekli mevzuat ve sistemsel çalışmaları tamamlayarak kredi portföyüne eklemesi, eski ürünler yanında özellikle yeni ürünler ve uygulamalarla ilgili personelin bilgi eksikliğinin giderilmesi, müşterinin tanınmaya ve müşteriye en uygun olacak ürünün belirlenmeye çalışılması üzerinde durulması gereken hususlardandır. Bankanın müşteri talepleri doğrultusunda piyasa araştırması yaparak sektörde bulunmayan ancak müşterinin ihtiyaç duyduğu ürünleri portföyüne kazandırması diğer bankalara göre kendisine avantaj sağlayacaktır.

İşletmeye ödeme tutarları ödeme gücünü aşacak kısa vadeli kredi kullandırımı, ya da işletmenin ve sektörün gidişatı çok da belli değilken gereğinden uzun vadeli kredi kullandırmamdan sakınmalı, mevsimlik iş kolları için kredi vadelerinin tahsilatın kolay yapılacağı devrelere denk getirilmesi, firmaların ihtiyacının üzerinde kredi tesis edilmemesi, kredinin geri dönüşünü kolaylaştıracak ve işletmenin nakit döngüsünü ayarlayabilmesine imkan sunacak borçlu cari hesap şeklinde işleyen, ödemesiz dönemi bulunan veya üç ay/altı ay/yıllık ödeme dönemlerine sahip kredi kullandırmama özen gösterilmelidir.

4.7.12 İşletmenin Kredi İhtiyacı Dışında Diğer Bankacılık Hizmetlerindeki Beklentilerinin İstenilen Çeşit / Hız / Kalite / Fiyatta Karşılanamaması

Bankanın yaygın şube ağına sahip olmaması, birim maliyetlerin yüksek olması nedeniyle bankacılık işlemlerinde görece olarak yüksek fiyat uygulaması, müşteri

ihtiyacına cevap verebilecek ürün portföyüne sahip olmaması, kaliteli iş gücünden, teknolojik alt yapıdan kaynaklanan eksiklikler bulunması, personelin sayıca ve bilgi olarak yetersizliği, iş yoğunluğu, müşteri memnuniyetine gerekli önem verilmemesi gibi nedenlerle işletmenin kredi ihtiyacı dışında diğer bankacılık hizmetlerindeki beklentilerinin banka tarafından karşılanamaması söz konusu olabilmektedir.

Öneri: Bankanın teknolojik alt yapı ve kaliteli insan gücüne yatırım yapması, iş başında eğitim uygulamalarının yaygınlaştırılması, imkanlar dahilinde şube ağını genişletmesi, çapraz satış imkanlarının değerlendirilmesi ile birim maliyetlerin düşürülmesi ve bu sayede verilen hizmet masraf ve komisyonlarında rekabetçi fiyat uygulanabilmesi, müşteri memnuniyetinin sağlanmaya çalışılması, ürün portföyünü yemlemesi, sektördeki yeniliklere kısa sürede cevap verilmesi ve yeniliklerin uygulamaya koyulmasında hızlı ve istekli olunması müşterinin kredi ihtiyacı dışında diğer bankacılık hizmetlerindeki beklentilerinin banka tarafından karşılanabilmesine katkı sağlayacaktır.

4.7.13 Yetkin Bir Değerleme Sisteminin Bulunmaması

Kredi değerlendirme sistemi, fon arz edenlere yönelik olarak, fon talep edenleri kendi aralarında geri ödeme güçleri açısından sınıflandıran sistemin adıdır. Bankalar kredi portföylerini sağlıklı bir şekilde oluşturabilmek ve Basel kriterlerine uyum sağlayabilmek üzere kredi talebinde bulunan işletmenin her türlü mali ve mali olmayan bilgilerini kullanarak işletmenin kredi değerliliğini tespit eden değerlendirme sistemleri kullanmaktadır. Bu sistemler ile müşteri bir derecelendirme işlemine tabi tutulmakta yani müşterinin kredi notu tespit edilmekte, bu nota göre müşterinin kullanabileceği kredi tutarı ve bunun karşılığında müşterinden alınması gerekli teminatlar belirlenmektedir.

Derecelendirme işlemi, tüm kredi portföyünün niteliğini, kredi yoğunlaşmalarını, kredi fiyatlamalarını, sorunlu kredileri ve kredi karşılıklarının yeterli olup olmaması gibi banka kredi politikalarını etkileyen kararların alınması için önemli bir araçtır. Ancak, bankalarca derecelendirmede kullanılan sistemlerin henüz deneme aşamasında olması nedeniyle kredi kararlarında bazı aksaklıklarının bulunması muhtemeldir. Ayrıca, işletmeden gelen bilgiler ışığında değerlendirme yapıldığı düşünüldüğünde, bu sistemlerin sağlıklı işlemesi ve sağlıklı sonuçlar verebilmesi, büyük ölçüde işletmenin

bilgilerinin doğruluğuna ve gerçeği yansıtma durumuna bağlı olacaktır.

Öneri: Bankalar müşterinin kredi değerliliğini tespit eden sistemleri bir an önce tam ve doğru bir şekilde uygulamaya koyabilmelidir. İşletmelerin de bu sistemlerin işleyişi hakkında fikir sahibi olması, bu sayede işletmelerin mali verilerine gerçek durumlarını yansıtacak şekilde ve muhasebe standartlarına uygun nitelikte mali tablolarını hazırlamaları yönünde bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca işletmenin bankaların talep ettiği bilgileri zamanında, eksiksiz ve doğru bir biçimde ulaştırmasının son derece önemli olduğu vurgulanmalıdır.

Bankaların kurumsallaşmış, orta ve büyük ölçekli işletmelerin kredi taleplerini değerlendirme sistemine tabi tutması hem bankanın işgücü ve teknolojik kaynağı hem de zaman yetersizliğinden dolayı pek mümkün olamayacağından, işletmelerin kredi derecelendirme kuruluşlarına yönlendirilmesi, bankanın da bu kuruluşlardan hazır olarak aldığı notlar çerçevesinde kararlar alması önem arz etmektedir. Tabii ki, burada kredi derecelendirme kuruluşları ile ilgili yapısal ve yasal düzenlemelerin tamamlanması, dünyadaki standartlara uygun hale getirilmesi ve bu kuruluşların sayılarının artırılması için gerekli teşviklerin sağlanması gerekmektedir.

4.7.14 İşletmenin Kredi İhtiyacına Zamanında Yanıt Verilememesi

İşletmenin kredi ihtiyacına zamanında yanıt verilememesi çoğunlukla banka içi prosedürlerden kaynaklanmaktadır. İşletmenin talep ettiği kredinin tutar olarak kredi biriminin yetkisini aştığı ve işletmenin faaliyet konusu veya faaliyet süresi nedeniyle kredi birimince talebin değerlendirilme yetkisinin bulunmadığı durumlarda kredi taleplerinin bankanın üst birimlerinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yatırım kredisi, proje finansman kredisi gibi özel nitelikli kredi başvurularında ayrıntılı inceleme yapılması zorunluluğu, cirosu belli bir tutarın üzerinde olan işletmelerin kredi taleplerinde değişik ve daha zaman alıcı değerlendirme yöntemlerinin uygulanması kredi sürecinin uzamasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte, kredi biriminde veya üst değerlendirme birimlerinde görevli personelin sayısının azlığı, iş yoğunluğu gibi nedenler de işletmenin kredi ihtiyacına zamanında yanıt verilmesi önleyebilmektedir.

Öneri: Bankanın işletmenin kredi ihtiyacına zamanında yanıt verememesinden kaynaklanacak sorunların önüne geçilmesinde en etkili çözüm bankanın üst birimlerinden alt kademelerine daha geniş yetki devri olacaktır. Özellikle, kredi talebinin yoğun olduğu bölgelerde kredi talebini doğru biçimde değerlendirebilecek yetkinlikte kadroların bulunduğu şubelere geniş yetki devirleri prosedürlerin kısaltılmasına ve prosedür kaynaklı zaman sıkıntısını gidermeye yardımcı olacaktır. Gerekli teknolojik alt yapı ve mevzuat uygulamalarının tamamlanarak üst birimlere gönderilmesi gerekli kredi dosyaları ile ilgili veri aktarımlarının ve yazışmaların elektronik ortamlarda gerçekleştirilmesine imkan sağlanması, evrakların kuryede beklemesi ve mesafe uzaklığı kaynaklı gecikmelerin önüne geçilmesi bakımından önemlidir.

Kredi taleplerinin değerlendirildiği birimlerde yeterli personel istihdamı, iş yoğunluğu olan bölgelere geçici personel takviyesi ile iş yoğunluğunun azaltılması yapılabilecek diğer uygulamalar arasında sayılabilir. Ayrıca, kredi talepleri ile ilgili ön incelemelerin kısa sürede yapılarak olumlu yanıt verilmesi mümkün olmayan taleplerin bekletilmeden reddedilmesi, ya da bir an önce talebin değerlendirileceği üst birime sevk edilmesi işletmenin beklemeden kaynaklanacak mağduriyetini önleyebilir.

4.7.15 Hedef Baskısı Varlığı

Kredilendirmede yapılan hataların kaynaklarından birini de şube ve personel üzerindeki hedef baskısı oluşturmaktadır. Bankacılık sektöründe artan rekabet ve kar arzusu kredi birimlerinin hedeflerine yüklenilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bankalarda personel atamaları, maaşların Önemli bölümünün hedef gerçekleştirilmedeki performansa göre belirlenmesi nedeniyle, kredi birimi, kredi ile ilgili verilen hedefleri gerçekleştirebilmek için kredi talebini yetirince titizlikle ve objektif olarak değerlendirmeden hatalı kararlar alabilmektedir.

Öneri: Bankalarca personel verimliliğinin artırılması, kaynak maliyetlerinin azaltılması ve karlılığın artırılması için personele kredi ile ilgili hedef verilmesi normal bir uygulama olmakla birlikte, hedeflerin belirlenmesinde şubenin personel, mevcut ve potansiyel müşteri sayısı, yörenin ekonomik şartları, şubenin geçmiş dönemlerdeki kredi rakamları gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Şubenin

kredi rakamlarının seyri, büyüme potansiyelinin varlığı dikkate alınarak mevcut durum ile hedefler arasında büyük farklar bulunmamalı, hedefler ulaşılabilir nitelikte olmalıdır. Hedef gerçekleştirmeye dayalı raporlama, ücretlendirme, terfi sistemi gibi uygulamaların personel üzerinde hedef baskısı oluşturabileceği dikkate alınmalı, hedefler konusunda baskıcı uygulamalardan sakınılmak ve hedeflerini gerçekleştiremeyen personel cezalandırılmamalıdır.

4.7.16 Politik Baskı

Bankalarda politik baskı altında kredi kararları verilebilmektedir. Özellikle kamu sermayeli bankalar kredi ile ilgili uygulamalarında politik baskılara maruz kalabilmektedir. Hükümetlerin ekonomik programları ile ilgili hedeflerini gerçekleştirebilmek için kamu bankaları kullanılabilir etkin araçlar olmakta çünkü bu bankaların kredilendirme faaliyetleri ekonomideki tüm sektörleri etkileyebilmektedir. Kamu bankaları yalnızca kredi kullanırken değil, kullandıktan kredileri tahsil ederken ve teminattan kullanırken de politik kaygıların etkisi altında kalmaktadırlar. Kamu bankalarının uzun vadeli kredileri ve güvenilir olmayan müşterileri için yüksek faiz uygulamaları gerekirken, bu faiz oranları politik olarak mümkün olamamakta ve bu bankalar sonuç olarak piyasa faiz oranının altında bir oran belirlemektedir.

Öneri: Bankalarda kredilendirme sürecinde politik baskıların önüne geçilmesinde uygulanabilecek çözüm yollarından biri banka yönetiminin atama yolu ile iş başına gelen kişilerden değil, mesleki formasyona sahip, deneyimli kişilerden oluşmasını sağlamaktır. Bankaların sermayelerinin bir bölümünün halka arz edilmesi ile tamamen kamu bankası veya belli bir grubun yönetiminde kalmış özel sermayeli banka niteliğinden çıkarılması için yasal zorunluluklar getirilmesi, etkin bir denetim sisteminin ve yasal mevzuatın oluşturulması yapılabilecekler arasında sayılabilir.

4.7.17 Kredi Kullandırma Sonrası Kredinin Kaderiyle Baş Başa Bırakılması/İzlenmemesi

Kredinin izlenmesi, bankalar kanunu gereği zorunluluk olduğu kadar banka açısından da sağlıklı bir kredi portföyü oluşturulması için faydalı ve gerekli bir süreçtir. Kredinin izlenmesindeki esas amaç, herhangi bir geri dönmeme olasılığının önceden görülerek

tedbir alınmasını ve kredinin sorunlu hale gelmesinin önlenmesini sağlamaktır. Kredi izlenmemesi kredinin kaderi ile baş başa kalmasına neden olurken, riski yükselen kredilerin fark edilememesine ve sorunlu kredilerin sayısının artmasına neden olmaktadır. Kredinin belli aralıklarla devamlı surette izlenmediği durumlarda bankanın düşük kaliteli bir aktif yapı ile karşı karşıya kalması muhtemeldir. Kredinin izlenmemesi, personel, kaynak ve zaman yetersizliği, iş yoğunluğu gibi, hususlardan kaynaklanabileceği gibi kredi izleme faaliyetine gerekli önemin verilmemesinden de kaynaklanabilmektedir.

Öneri: Bankaların kredilerin belli aralıklarla izlenebilmesi için öncelikle yeterli personel istihdamını sağlaması, daha sonra kredi izlemesi ile ilgili hususlarda personelinin eğitimden geçirmesi, bu bilinci personeline aşılması gerekmektedir. Banka bünyesinde kredi izleme birimleri oluşturulması, bunlara etkinlik kazandırılması ve bu birimlerin gerekli raporlamaları kolayca oluşturabileceği sistemlerin kullanılması ve geliştirilmesi sorunlu kredilerin azaltılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Ansızın müşteri ziyaretleri ile işletmenin yönetim, finans, üretim, sipariş, satış, stok seviyesi gibi durumundaki değişiklikler takip edilmeli, firma faaliyetleri ile ilgili bilgi alınmalıdır. İşletmelerin mali verileri üçer aylık dönemler itibariyle temin edilerek incelenmeli ve mali durumlarındaki gelişmeler izlenmelidir. İşletme, yönetici ve ortakları ile ilgili piyasa istihbaratları aralıklarla yenilenmeli, kredinin işletme tarafından amacına uygun kullanılıp kullanılmadığı ve kredi teminatlarının değerinde ve kalitesinde bir değişme olup olmadığı araştırılmalıdır.

5. SONUÇ

Araştırmadan elde edilen kazanım ve sonuçları açıklamaya geçmeden önce çalışma hakkında bir takım hususların altının çizilmesi faydalı görülmüştür. Bu çalışmanın temel amacı bir ticari işletme ile banka arasındaki kredi ilişkisinin kurulmasında gerekli olan değerlemelerin yapılabilmesi ve mali veriler kullanılarak kabul veya red sonucu üretilmesi hakkında analiz yapmak değildir. Zira Türkiye'nin gerçeklerinden biri olan kayıt dışılığın önlenememesi ve bazı sektörlerin de deyim yerindeyse doğuştan kayıt dışılığa elverişli olması, bilançoların ve diğer mali verilerin güvenilirliğine gölge düşürebilmektedir.

Dolayısı ile bu çalışmada halen pek çok banka ile kredi ilişkisi sorunsuz bir şekilde devam bir işletme örnek verilerek ve kredibilitesinin standart bankacılık kurallarına göre yetersiz olduğu tespit edilen bu firmanın durumu ortaya konularak bankalarca dikkate alınması gerektiği düşünülen risk yönetimi anlayışına farklı bir açıdan katkı verebilmektedir. Ayrıca bu alanda çalışacak diğer araştırmacı ve yazarlar için farklı bir bakış açısı geliştirebilmektedir.

Kredini tanımı konusunda literatürde pek çok tanım yapılmakla birlikte kavram çeşitliliğinin azaltılması ve bir yeknesaklık sağlanabilmesi bakımından 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 48. Maddesinin 1. fıkrasında yapılan tanım kullanılması önerilmektedir. Bu kanuna göre kredi tanımı için ; “bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle yada herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılan işlemlerdir” denilmektedir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 1. Md.)

Unsurları ve amacı bakımından kredilerde Süre/Zaman Unsuru, Güven-Teminat Unsuru, Risk Unsuru ve Gelir Unsuruna göre değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu şekilde yapılan değerlendirmelerin amacı ise kredinin hem kullandıran hem de kullanan tarafında verimli olması ve içinde barındırdığı risk faktörünün denetlenebilmesi amaçlanmaktadır.

Kredinin tanımında görülen çeşitlilik türleri bakımında yapılan sınıflandırmalarda da görülmektedir. Ancak yine çeşitliliğin getirdiği karışıklığın önüne geçilmesi için bu çalışmada kredi kavramı öncelikle bireysel ve ticari olarak iki ana grubu ayrılmıştır. Bununla birlikte krediler için diğer temel sınıflandırma da nakdi ve gayri nakdi olmaları bakımında yapılmıştır. Bu temel sınıflandırmalar kapsamında kredi ürünlerinin çeşitlendiği görülmektedir. Kredi banka için bir borç verme işlemi olduğundan her ticari işleme gibi bankalar da kredileri ya kendi öz kaynaklarından ya yabancı kaynaklardan kullandırır. Kendi öz kaynağından kredi kullandırması demek, 5411 Sayılı yasa da belirtilen usul ve esasları göre sermayesi oranında risk tahsis etmesidir. Yabancı kaynak şeklinde kullanılan kredilerde başlıca üç yöntemden söz edilebilmektedir. Birincisi banka için yabancı kaynak olan mevduatın krediye dönüştürülerek verilmesidir. İkincisi, sendikasyon adı verilen daha düşük maliyetli dışarıdan borç alınarak üzerine ilave faiz eklenerek borç verilmesidir.

Ticari krediler, kullanım amacı bakımından bireysel gereksinimlerin dışında ticari kazanç veya faaliyetler için kullanılan kredilerdir. Ticari kredi, işletme kredisi veya ticari ve sanayi kredisi olarak da isimlendirilmekte ve iş dünyası için çok önemli bir fon kaynağını oluşturmaktadır. Ticari ve sanayi kredisi stok finansmanından teçhizat yatırımlarına ve perakende ticaretten üretime kadar geniş bir alanda kullanılmaktadır. Bu tür krediler ticari ve endüstriyel amaçlar için tek mal sahipliğine, ortaklıklara, şirketlere ve diğer ticari girişimlere verilen kredileri kapsamaktadır. Bireylere ticari, endüstriyel profesyonel amaçlar için verilen krediler de ticari kredi kapsamında sayılmaktadır. Şahsi yatırım ve harcama amacı için verilen krediler bu kapsamda sayılmamaktadır. Gayrimenkul teminatı ile verilen krediler, finansal kurumlara verilen krediler, tarımsal üretimi finanse etmek için verilen krediler ile çiftçilere verilen diğer krediler, şahıslara ev, aile ve diğer şahsi harcamaları için verilen krediler ticari ve sanayi kredileri kapsamının dışında tutulmaktadır. Ticari kredilerin ekonomik önemi iki

açından incelenebilmektedir. Bunlardan birincisi banka aktiflerinin içerisinde ticari kredinin payı, diğeri ise şirketlerin fon kaynaklarında ticari kredinin payıdır.

Türk bankacılık sisteminde ticari kredilerin payının ekonomideki gelişmelere paralel olarak arttığı görülmektedir. 2017/Eylül döneminde kredilerin toplam tutarı içerisinde kurumsal ve ticari payı %51, Kobi kredilerinin payı %25 ve tüketici kredilerinin (kredi kartları dahil) payı %24'dür. Genel olarak değerlendirildiğinde ise kredi türleri 2010 yılından bu yana düzenli olarak hacimsel olarak büyüdüğü görülmüştür. 2017 (Eylül) yılı itibariyle tüketici kredileri ve kredi kartları 474 milyar TL, KOBİ kredileri 498 milyar TL ve ticari ve kurumsal krediler 1.022 milyar olarak gerçekleşmiştir. Toplam krediler içerisinde, sektörler göre dağılıma bakıldığında inşaat sektörünün payının %8,51 olduğu, toptan ticaret ve komisyonculuk sektörünün payının ise %8,94 olduğu görülmüştür.

Bankacılık sisteminde kredinin kullanılmasında bu kullandırdım esnasında ileri sürülen koşullar arasında öteden beridir hem iktisadi hem de işletmecilik bakımından politika bağlamında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Örneğin krediye alınacak teminat ve diğeri koşullarda aşırı sıkılaştırma yapılması durumunda kullandırdım miktarı azalacak, bankaların faiz ve komisyon gelirlerine azalma olabilecektir. Ayrıca işletmeler de gereksinim duydukları finansal kaynaklara erişemeyeceklerdir. Kredi kullandırdım koşullarında aşırı gevşeklik ise daha fazla kredi kullandırdımını kolaylaştırabilecek fakat bu sefer artan risk nedeni ile olası bir ödenmeme halinde hem bankalar hem de genel ekonomik krizin fitili ateşlenebilecektir. Dolayısı ile kredi kullandırdımının koşulları ile risk faktörünün en uygun bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

Kredi kullandırdımında rasyonelliğin sağlanabilmesi ve tarafların kredi ilişkisinden en uygun faydayı elde edebilmeleri için mali analiz veya kredi analizi yapılmaktadır. Kredi analizi, kredi verme sürecinde bankaları için yararlı bir süreç olup bir kredi analizi sürecinde şirkete ne kadar kredi verileceğinin tespit edilebilmesinde kullanılır. Diğeri bir deyişle, kredi analizi bir şirketin kredi değerliliğinin ölçülmesidir. Kredi analizi ile başvuruda bulunan şirket veya kişinin kredibilitesi yani geri ödeme durumu belirlenir. Buna göre borçlanacak kişilerin geçmiş dönemler de kullanmış oldukları krediler, bunları ödeyebilme durumu (gelir, gecikme, temerrüt vb.) ortaya konulur ki bu da risk yönetiminin bir parçasıdır.

Kredi riski yönetimi tüm kurumlar için önemli bir risk yönetim faktörü haline gelmiştir. Kredi piyasalarındaki gelişmelere bağlı olarak, kredi riskinin doğru yönetimi daha önce olduğu kadar zor değildir. Bireylerin ve şirketlerin tüm kredi analizi bilgileri, bir kredi portföyünü oluşturmak ve bunlara dair durumları analiz etmek için gereklidir. Özellikle endüstriyel sektörde birbiriyle ilişkili bir şekilde gelişen durumlarında göz önüne alınması gerekmektedir. Yani bir kredi analizinde tek başına şirket verileri değerlendirildiğinde yeterli olmayabilir. Zira finans sektörünün yüksek oranda temerrüde düşmesi ve kredi notunun düşmesi bu durumdan ileri gelmektedir. Bundan dolayı kredi risk analizi denildiğinde makro ekonomik veriler dahil olmak üzere sektör verileri de işin içine katılarak şirket incelemesi yapılır. Bankalar kredi analizlerinden hem kendi amaçlarına göre değerlendirmeler yaparlar hem de kredi verilecek işletmenini durumunu tespit ederek karşılıklı kazanç ortaya çıkmasını ilke edinirler. Kredi analizi sürecinde bankaları temel soruları şunlardır;

- i) Bir kredinin barındırdığı muhtemel riskler nelerdir?
- ii) Risk seviyesi göz önüne alındığında nasıl fiyatlandırılmalıdır?
- iii) Geri ödeme koşulları nasıl oluşturulmalıdır ve işletmenin geri ödeme yeteneği hakkında neler bilinmektedir?
- iv) Kredinin tahsis edilmesinde hangi yöntemler izlenecektir?

Kredi riskinin yönetilmesinde başvuru başlıca yöntem mali analiz çalışması ile ortaya konulan kredi puanlama olmaktadır. Ancak bu yöntemde bir takım sorunları bulunmaktadır. Kredi puanlama modelleri geçmişte kabul edilen kredi başvurularının tarihi verileri kullanılarak oluşturulmaktadır. Bu nedenle, kredi puanlama modeli reddedilen uygulamaların gerekçelerini ve içeriklerini gösteremez. Diğer yandan reddedilmeyecek nitelikteki başvuruları da bazen geri döndürebilir. Kredi puanlama veya başka hangi adı taşıdığı fark etmeksizin bankalar, iyi ve kötü kredi uygulamalarını birbirinden ayırmada başarılı bir şekilde uyguladıkları sınıflandırma tekniklerinden faydalanabilmek için, hem yeni hem de eski kazanımlarından en yüksek karı elde eden stratejileri geliştirmek için çeşitli ampirik çalışmalar yürütmek için çalışmalarını sürdürmektedir.

Kredinin değerlendirilmesinde kullanılan pek çok yöntem olmakla birlikte bunların hangisinin ne şekilde kullanılacağı konularında bankacılık sisteminde bir takım eksiklik ve gözden kaçırma durumunun olduğu tespit edilmiştir. Nitekim her ticari işletmenin kendine has dinamikleri ve kendine has özel koşulları bulunmakla birlikte, bu çeşitlilik altında standardize edilmiş yöntemlerin tek taraflı kullanılmasının bir takım sakıncalar bulunmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde geniş ölçüde yer verildiği üzere bir işletmenin mevcut borç ödeme kapasitesi ve geçmiş yıllar mali performans verileri referans alındığında değerleme eksik kalabilmektedir. Nitekim Türkiye’de halen önemli bir sorun olarak devam eden kayıt dışılıktan kaynaklanan durumların doğru tespitine yönelik analizler yapılamamaktadır. Bunun da başlıca nedeni mevcut vergi ve ticaret sisteminin bu duruma olanak tanınması ve bilanço yapılarında da manipülasyonlara elverişli bir muhasebe sisteminin kullanılmasıdır denilebilir. Diğer yandan tüm analizler ile birlikte elde edilen istihbarat bilgileri çapraz teyit araçları ile doğruluğu kontrol edilmelidir. Ayrıca en doğru istihbarat sürdürülebilir ve kontrol edilebilir nitelikte olmalıdır. Bir defa yapılan analizler istihbarat değil durum tespiti olma özelliği taşıdığından banka müşteri ilişkilerinin bunu düzenlenmesi gerekmektedir.

Her ne kadar bir takım eksiklik ve tamamlanması gereken noktaları bulunsa da mali analizler geçerliliğini devam ettirmektedir. Ancak sektörlere göre bir takım referans değerlerin ortaya konulması gerekmektedir. Örneği cari oranlar için ortaya konulan 2 değeri tüm işletmelere uygulanamayabilir. Bundan dolayı sektörel dinamiklere göre bilanço kriterlerini geliştirmesinde fayda olduğu düşünölmektedir.

Araştırma kapsamında kredilerin sorunlu hale gelmesinin başlıca nedeni olarak işletme yönetiminin sergilediği tutumlar olduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar kriz gibi makro faktörler önemli olsa da Türk tipi işletmecilik anlayışının, bankalarla kurulan ilişkilerde kurumsal ve şeffaf olmadığı ve kayıt dışılığın yok sayıldığı yapıda olması sorunların başlıca nedeni olmaktadır. Nitekim bir işletmenin başarısız olmasında, finansal yapısının zayıflamasında kötü yönetimin payı oldukça büyüktür. Bilgi, uzmanlık ve tecrübesi yetersiz, sorumluluklarını yerine getiremeyen yöneticiler firmanın gidişatını olumsuz yönde etkilemektedir. Firmanın başarılı bir şekilde faaliyet göstermesi için yönetimin, kısa ve uzun vadeli planlarına firmanın faaliyetlerine yön vermesi ve firmaya

değişen koşullara uyum kabiliyeti kazandırması gerekmektedir. Yöneticilerin ileriye görme ve planlama yeteneği ne kadar fazla ise firmanın başarı olasılığı da o kadar yüksek olabilecektir. Bu bağlamda sorumluluk ve görev bankalara verilerek 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 29. Maddesinde ““Bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tabi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler” denilmiştir.

Genel olarak toparlandığında işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün içinde bulunduğu ekonomik durum, sektörün ülke ekonomisi içindeki yeri, gelecekte sektörde beklenen trendler (büyüme, daralma vs.), sektörde faaliyet gösteren firma sayısındaki değişimler, sektöre sağlanan teşvikler, sektörün siyasi ve ekonomik gelişmelerden etkilenme derecesi, hatta sektörün ilişki içinde bulunduğu diğer sektörlerin durumu gibi hususlar derinlemesine araştırılmalıdır. Ebetteki bankanın her bir kredi biriminin her kredi başvurusu için bu kadar derinlemesine bir sektör analizine zamanı, bilgisi ve kaynağı yetmeyebilir. Bu noktada bankaların üst birimlerinin bu analizleri sıklıkla ve titizlikle yapmaları ve analiz sonuçlarını kredi birimlerine iletmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tür araştırmalar ışığında ulaşılan sonuçlara göre, kredi birimlerince riskli sektör olarak kabul edilen sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerden gelen kredi talepleri işletmenin durumu da kötüye reddedilmeli ve kredinin baştan sorunlu hale gelmesi önlenmelidir. Ancak işletme durumu kredilendirmeye uygun olduğu takdirde daha yüksek teminat alınarak kredinin güvencesi artırılmalı ve daha yüksek faiz oranları uygulanarak kredinin verimliliği yükseltilmelidir.

İşletmenin mali tablolarındaki borçların tutar, vade ve alacaklılar nezdinde derinlemesine analiz edilmesi gereklidir. İşletmenin TCMB nezdinde birleştirilmiş risk bilgileri temin edilmeden, temin edilen bilgiler incelenmeden, işletmenin diğer banka ve finans kuruluşlarındaki kredi bilgileri öğrenilmeden kredi kararı verilmemesi faydalı olacaktır. İşletmenin borç yükü değerlendirilirken mali tablolarına yansıyan kadar yansımaya borçlarının varlığı da araştırılmalıdır. Elde edilen bütün bilgiler ışığında işletmenin borç yükünün kabul edilebilirlik seviyesini belirlerken işletmenin ciro, karlılık, likidite oranları da değerlendirilmeli, hatta işletmenin içinde bulunduğu

sektörün eğilimi konusunda araştırma yapılmalıdır.

İşletmeye ödeme tutarları ödeme gücünü aşacak kısa vadeli kredi kullandırımı, ya da işletmenin ve sektörün gidişatı çok da belli değilken gereğinden uzun vadeli kredi kullandırmamdan sakınmalı, mevsimlik iş kolları için kredi vadelerinin tahsilatın kolay yapılacağı devrelere denk getirilmesi, firmaların ihtiyacının üzerinde kredi tesis edilmemesi, kredinin geri dönüşünü kolaylaştıracak ve işletmenin nakit döngüsünü ayarlayabilmesine imkan sunacak borçlu cari hesap şeklinde işleyen, ödemesiz dönemi bulunan veya üç ay/altı ay/yıllık ödeme dönemlerine sahip kredi kullandırmama özen gösterilmelidir.

Bankaların kurumsallaşmış, orta ve büyük ölçekli işletmelerin kredi taleplerini değerlendirme sistemine tabi tutması hem bankanın işgücü ve teknolojik kaynağı hem de zaman yetersizliğinden dolayı pek mümkün olamayacağından, işletmelerin kredi derecelendirme kuruluşlarına yönlendirilmesi, bankanın da bu kuruluşlardan hazır olarak aldığı notlar çerçevesinde kararlar alması önem arz etmektedir. Tabi ki, burada kredi derecelendirme kuruluşları ile ilgili yapısal ve yasal düzenlemelerin tamamlanması, dünyadaki standartlara uygun hale getirilmesi ve bu kuruluşların sayılarının artırılması için gerekli teşviklerin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan, N. ve Tenker, (2010). *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri*, Ankara: Gazi Kitapevi.
- Akgüç, Ö., 2014. *Kredi taleplerinin değerlendirilmesi*. 10. Baskı, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Alper Çelik, A., 2007. *Stok Hileleri ve Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altıntaş, M. A., 2006. *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*, Ankara:Turan Yayıncılık.
- Aras, G., 1996. *Ticari bankalarda kredi portföyünün yönetimi*. İstanbul: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları.
- Aslan, K., 2014. İnşaat taahhüt sektöründe faaliyet gösteren firmaların kredi taleplerini değerlendirme süreci. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi SBE.
- Ataçoğlu, H., 2006. Kredi riski takibi, sorunlu krediler ve erken uyarı sistemleri, *Doktora Tezi*, İstanbul: T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, N., Şen, M. ve Berk N., 2014. *Finansal Yönetim I*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Avcı, G. (2016). Risk Yönetiminde Yeni Düzenlemeler: Basel IV, <http://www.finansgundem.com/haber/risk-yonetiminde-yeni-duzenlemeler-basel-iv/1043504> (erişim tarihi 15 Haziran 2018)
- Bakdur, A., 2003. *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*, Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)*, Gözden Geçirilmiş Düzenleme Kapsamlı Versiyon, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1249Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf, [erişim tarihi 20 Temmuz 2018].

Baturalp, P., 2009. *Kredi ve ihracat kredi sigortaları*. İstanbul: Avcıol Basım.

BDDK, 2008. *CRD/Basel II Ülke Uygulamaları*, Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Çalışma Tebliği, Sayı: 1, s. 10-11.

BDDK, 2010. *Sorularla BASEL III*, (Haz. (Cangürel, O., Serkan Güngör, S., Sevinç, V. U., Kayci, İ. ve Atalay, S.)), Ankara: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, Risk Yönetimi Dairesi.

BDDK, 2017. *Türk bankacılık sektörü temel göstergeleri eylül 2017*. Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı, Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu,

Benligiray, Y. ve Banar, K., 2004. *Banka ve sigorta muhasebesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Beyazyüz, F., 2008. *Bankalarda Krediler; Muhasebeleştirilmeleri ve Basel Uzlaşmaları Kapsamında Sermaye Yeterliliğine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bilginci, M. R. (2012). *Decision support system for risk management: an application in finance sector*, İstanbul: Master of Science.

Çömlekçi, F. vd., 2004. *Muhasebe denetimi ve mali analiz*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ensari, A., 2011. Kurumsal kredi taleplerinin değerlendirilmesinde kantitatif ve kalitatif analizlerin karşılaştırılması, inşaat sektörü üzerine bir uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

- Erdoğan, N. 1997. *Mali Tablolar Analizi*, Ankara: Atilla Yayıncılık Kitabevi.
- Erkli, E., 2015. bankacılık kredi taleplerinin değerlendirilmesinde risk algısı ve bir devlet ile bir özel banka karşılaştırması, *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: T.C. Gediz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göksu, S., 2012. Türkiye’de kredi kartı kullanımının temel makroekonomik değişkenler üzerindeki etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: T.C. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güredin, E., 2007. Denetim ve Güvence Hizmetleri SMMM ve YMM’lere Yönelik İlkeler ve Teknikler, İstanbul: Arıkan Basım Yayım,
- Güredin, E: (1998). *Denetim*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Güven, Ö. F., 2014. *Bankacılık ve sigortacılıkta pazarlama*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Hosmer, D.W. and Lemeshow, S., 2000. *Applied logistic regression*. NY: John Wiley & Sons Inc. (http://resource.heartonline.cn/20150528/1_3kOQSTg.pdf) . [erişim tarihi 10 Nisan 2018].
- Kavcıoğlu, Ş., 2003. *Ticari bankalarda sorunlu kredilerin yönetimi çözüm yolları ve takibi*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Köksal, S. (1995). Bankalarda istihbarat ve sorunlu krediler, *Yüksek Lisans Tezi* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KPMG Türkiye, 2017. *Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 3 trilyon TL*. <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/media/press-releases/2018/01/bankacilik-sektorunun-aktif-buyuklugu-3-trilyon-tl.html> [erişim tarihi 10 Nisan 2018].
- Külahi, E. A., Tiryaki, G. ve Yılmaz, A., 2013. Türkiye’de Basel I, II Ve III Kurallarına Uyum Süreci, *Öneri*, **10**(40), ss.185-200.
- Mirza, A., 2006. Kredi risk yönetiminde erken uyarı sistemleri ve sorunlu kredilerin izlenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Oruç, R. (2001). Bankalarda kredi portföyünün yönetimi, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pamukçu, B., 2009. *Kredi ve ihracat kredi sigortaları*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Parasız, M. İ., 2000. *Para, banka ve finansal piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları,
- Polat, E., 1995. *Türk bankacılık sisteminde problemlerli kredileri önceden belirleyecek model geliştirilmesi için bir çalışma*, İstanbul: Pamukbank T.A.Ş. Yayınları.
- Saunders, A. and Allen, L., 2002. *New approaches to value at risk and other paradigms*, John Wiley & Sons Inc. (http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/CREDIT%20RISK%20Credit%20risk%20measurement,%20New%20approaches%20to%20value%20at%20risk%20and%20other%20paradigms.pdf) . [erişim tarihi 05 Nisan 2018].
- Sevilengül, O., 2001. *Banka muhasebesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tarkan, M. ve Boyacıoğlu, M. A., 2011. *Bankacılık teori, uygulama ve yöntem*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- TBB, 2018. Türkiye’de bankacılık sektörü 2013-2017 Eylül, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7453/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2013-2017_Eylul.pdf [erişim tarihi 10 Nisan 2018].
- Temuçin, T., 2006. Elektronik para ve makro ekonomik etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuğcu, C. vd., 2013. *Bankalarda kredi yönetimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tutcuoğlu, R. S., 2010. Dünyada ve Türkiye’de bireysel bankacılığın gelişimi nedenleri ve bankacılık sektörü açısından oluşturduğu riskler. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, SBE.

Ünal, E., 2011. The value of qualitative information in credit worthiness of small and medium enterprises: an empirical study. İstanbul: T.C. Yeditepe University, Graduate Institute of Social Sciences.

Yıldırım, E. (2007). Bankalarda ticari kredilendirme süreci; karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları ile ilgili ampirik bir çalışma, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, T., 2016. Bankalarda kredi talep işlemleri, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde risk faktörlerinin önemi ve uygulaması. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: T.C. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüzbaşıoğlu, A. N., 2003. “Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi”, Finans dünyası risk yönetimi konferansı. İstanbul: Risk Yöneticileri Derneği.

Sürelî Yayınlar

- Beşinci, M. ve Kaya, F., 2005. Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci, *İktisat/İşletme ve Finans*, **20**(236), ss. 50-64.
- Emel, A., M. Oral, A. Reisman, ve R. Yolalan. 2003. A credit scoring approach for the commercial banking sector. *Socio-Economic Planning Sciences*, **37**, pp. 103-123.
- Horasan, M. ve Horasan, İ., 2012. Kredilendirme süreci ve BASEL II kriterleri ile karşılaştırılması, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, **32**(1), ss. 201-230.
- Nejat Bozkurt, N., 2000. KOBİ'lerde Yapılan Hileler, Ortaya Çıkarılması ve Önlenmesi, *Yaklaşım Dergisi*, 96, ss. 32-50.